Atatürk'ün izinde milliyetçi bir lider / yazan: D. Avcıoğlu

YÖN

HAFTALIK GAZETE

TÜSTAV

Atatürk yargılanıyor

Yıl: 5 - Sayı: 189 11 KASIM 1966 125 Kuruş

OKUYUCU'DAN YÖN'E

Atatürk ve Devrimler için

Hiç unutmam. 27 Mayıs devriminden önce idi. 1 Eylûl günü İstanbulda Boğaziçi yalılarının birinde bir toplantıda idik. Neler konuşuldu şimdi anımsayamıyorum, ancak bir konuşmayı tüm yaşantım süresince unutmadım ve unutmıyacağım. Dil devriminin bilmem kaçıncı yıldönümüydü. O zamanki Vatan Gazetesinin Sorumlu Müdürlerinden, usumda kaldığına göe Mesut Özdemir, devrin Ulusal Eğitim Bakanına Türk Dili ile ilgili bir soru yöneltmişti. Hiç unutmam, Bakan yüzlerce konuk arasında aynen şunları söylemişti: «Yazıktır ki, Türk Dil Kurumu bir takım aşırı cereyanlara kapılmıştır. Türk dilini dejenere etmekteler, karanlık emellere hizmet eden böyle bir kurum hakkında fazla konuşmak abestir. Gün gelecek bu konuda adlî makamlara baş vurulacaktır.»

Kimsede ses seda çıkmıyordu. Sinek uçsa sesi duyulurdu. Oktay Akbal ile gözgöze geldik.. Bir kaç dakika süren sessizliği Bakanın şakşakçılarının sesleri bozdu. Ve biz yirmi otuz kişi orayı terkettik..

Yıllar hızla geçip gidiyordu.. Sözünü ettiğimiz Ulusal Eğitim Bakanı, partisinin önemli kişilerindendi ve de önüne geleni komünistlikle suçlamakla da ün kazanmıştı.. Sayın Bakan ve partisinden yana olmıyan herkes komünistti. Sistemli olarak geri bırakılmış bir toplumda fakir fukaranın günahına girerek, devlet yönetimine el koymuş bu Bakan ve arkadaşlarının sonu ne oldu, bilen bilmektedir...

Aynı yöntemlerle, aynı düzeni kurmuş, «türlü - çeşitli» yollarla gelerek devlet yönetimine ağırlığını koymuş sözde milliyetçilerin, aynı anlayışla Atatürk kurumlarına saldırdıklarını görmekteyiz.. Bunun en son örneği de Türk Dil Kurumuna karşı hazırlanan baskı yöntemlerinin başlamasıyla ortaya çıkmıştır. Pek çok kuruluştan sonra, AP li yöneticilerin bu kuruma da dil uzatmaya başlamaları doğal idi ve beklenmekteydi. Atatürkçü kuruluşlara yapılan baskıların nedeni ortadadır: Halkın uyanarak uygar uluslar düzeyindeki yerini alması sömürgecileri yurdundan kovması, o kadar ki, halkın kendi öz dili ile konuşması bile bu takımın işine gelmemektedir. Halkın uyanması, özgür bir düzende yaşaması, Büyük Atatürk'ün geri kalmış uluslara bıraktığı en büyük öğreti idi.. Hindistandan, Cezayire oradan Lâtin Amerika ülkelerine dek başlayan kurtuluş eylemleri, tüm, Atatürk'ün bu büyük öğretisinden güç almaktadır.

Halkı yüz yıllardan beri ezen ağa - komprador düzeninin son zamanlarda yabancı sömürücülerle elele vererek geri kalmış halkları apayrı yöntemlerle ortaklaşa sömürmeleri iflâs etmek üzeredir..

Bu yüzdendir ki ağa - komprador takımı ve onların arkasından bilmiyerek sürüklenen, uyanmamış takımlar, önlerine geleni komünistlikle suçlamaktadırlar.. Komünizmin tanımının bile en azından on iki yıl ağır hapse yol açacağı bir düzende, komünizmin ne olduğunu bilmiyen, «salt din, iman, namus düşmanlığı» şeklinde gösterilen bir kavramın arkasına sığınarak, halkı aldatmak, en azından fakir fukara halka karşı işlenen bir cinayettir.. Ve yazık ki halk bunun farkında bile değildir, çıkarcılara göre kendilerinden olmayan herkes komünisttir.. Tüm Atatürkçü kuruluşlar (Üniversiteler, Danıştay, Yargıtay, Türk Dil Kurumu, Tarih Kurumu), Cumhuriyet, Akşam, Milliyet gazeteleri, bazı dergiler tüm komünisttir..

★

Hâlen hayattadır. Dileyen soruşturabilir. Selânik'te oturan dostum, Özgür Yusuf'un büyük babası, Hacı Yusuf Molla, bir süre önce bir anısını anlatmıştı aynen aktarıyorum: «Güneş Dil Teorisinin tartışıldığı bir toplantıda idik. Atatürk de vardı... İzmirli bir delege çıkarak hepimizin şaşkın bakışları arasında, dili özleştirmek isteyenler vatan hainidir Vs. anlamında bir iki söz söyledi, protesto ettiler, genç ler çıkarak gerekli yanıtı verdiler. Akşam Atatürk yemekte İzmirli delegeyi çağırtarak: Türk Dilini özleştirmenin artık bir zorunluk olduğunu söyledi..

Atatürk konuşurken, genç İzmirli delege renkten renge giriyordu... En sonunda Atatürk: «Efendiler, bir uluş böyle meczupların elinde kalırsa batmış demektir dedi... Unutmayın ki uzmanlarımız halkın içine girerek gerçek dlimizi ortaya çıkaracak, bütün dünyaya ilân edeceklerdir diye de sözlerine ekledi...»

Atatürkün karşısında bu sert çıkışı yapan, sonradan da İzmirde Türk dili lehine durmadan makaleler yazan bu yirmi beş yaşındaki İzmirli delege, DP devrinin ünlü Ulusal Eğitim Bakanından başkası değildi. Ve de bu Bakan ile arkadaşları, on yıl bu fakir fukara halkı nasıl ortaçağ karanlıklarına sürüklediler, ortadadır.

Büyük Atatürk'ün en büyük özelliği, kişilere koyduğu teşhislerde yanılmayışı idi.

Ne diyeyim, Atatürkün söylediklerinin de artık tartışıldığı bir otamdayız.. Ve de Atatürkün söylevlerine uydurmadır diyebilecek devlet adamları iktidarda bulunmaktalar...

Nurettin ÇAKIN

SOL yayınları

Yeni Kitabını Sunar

TEORİ VE PRATİK

Yazan:

MAO ÇE-TUNG

Mao Çe-tung'un 1. Pratik Üzerine, 2. Çelişme Üzerine, 3. Halk Arasındaki Çelişmelerin Doğru Olarak Ele Alınması Üzerine, 4. Çin Toplumundaki Sınıfların Analizi, 5. İdealist Tarih Anlayışının İflâsı, adlı makalelerini ihtiva etmektedir.

5 Lira

SOL YAYINLARI
Sanayi Caddesi, Demir İş Hanı, 52
ANKARA

YÖN — 145

Üçüncü baskısı da kısa zamanda tükenen her kitaplıkta bulunması gerekli bir eser:

Bugünün Diliyle

MEVLANA

Yenileştiren: A. KADİR

Mevlânâ'dan bugüne kadar çeşitli dünya dillerine yapılmış şiir çevirilerinin en başarılısı.

Dördüncü Baskı Çıktı.

Fiyatı 6 lira.

Ödemeli gönderilir

P.K. 58 — Beyazıt, İstanbul

Yön - 142

BASINDAN

ZİNDE KUVVETLER POLİTİKASI!

Belki tek istisnası ile, bütün siyasî partilerimiz bir zinde kuvvetler politikası peşindedirler. Aşağıdaki yazıda Prof. Yalçın, oy sandıklarından çok emin görünen AP.'nin zinde kuvvetler politikasını açıklamaktadır.

Son Havadis

Vereceğimiz Öncelik

Prof. Aydın YALÇIN

Meclis açılmasıyla siyasî konjonktür, kesif bir faaliyet devresine giriyor. A.P. Kongre hazırlıklarının son safhasında. C. H.P. de «Ortanın Solu» sloganıyla iş başına gelen ekip, fikriyatı, zihniyeti ve niyetleriyle Türkiyedeki iç politika tansiyonunu artıracak bir hazırlık içinde. Son dört beş yıl içinde, iç politikamızın yönünü, tarzını, şeklini, artık klâsik iktidar - muhalefet çekişmesi değil, fakat bazı fikrî ve ideolojik konulardaki bölünmeler, ayrılmalar tâyin etmeye başladı. Daha başka bir deyimle, Türkiye'de siyasî mücadeleye, tarihimizin hiç bir devresinde görülmeyen ölçüde bir fikrî muhteva geldi.

Genel hatlarını çizdiğim bu siyasî manzara, bazı noktalara bizim bu devre daha büyük bir itina göstermemiz gerektiğini hepimize ihtar ediyor. Aslında bu durum bugünün meselesi de değildir. Kökleri ve hazırlıkları çok daha gerilere giden, süreli ve devamlı bir gelişmenin tabii sonucu olarak bu durumla artık bugün burun burunayız.

10 Ekim tarihli gazetemizde çıkan «Ortanın Solu Nedir» başlıklı yazımda, bu yazıda ele alacağım bir konuya kısmen temas etmiştim. CHP. nin bundan sonra daha çok, aydın kütlelere, şehirli, memur, asker, öğrenci ve sendikacı gibi, bugünkü hayatımızda çok hâkim mevkiler işgal eden zümrelere, «zinde kuvvetlere» hitap etmeye çalışacağını, yatırımlarını oralarda yapmak isteyeceğini tahmin etmiştim. Bu sütunlarda yalnız Türkiyede değil, sosyal ve siyasî değişme vetiresinin tam ortasında bulunan bir çok az gelişmiş ülkede, Orta Doğu ve Lâtin Amerika gibi memleketlerde, «Zinde Kuvvetler Politikası» nın çok önemli bir rol oynadığına devamlı şekilde dikkati çekmekteyim.

Geçen sene AP grubunun toplantılarından birinde ilk defa söz aldığım zaman, aydın kütleleri kazanmamızın hayatî önemini belirtmiştim. Bugün aydınların huzursuz, istikrarsız ve şaşkın bir kütle hâlinde bulunduklarını, bunlara yön verecek arzu ve bekleyişlerini iyi teşhis ederek, onların kafasına vuzuh, gönüllerine ümit verecek bir siyasî güç haline gelmemizin şart olduğunu söylemistim. DP. nin yıkılışında bu unsurun oynadığı rolü belirterek, «Bu mücadeleyi üniversite kantinlerinde, garnizon lokantalarında da kazanmaya mecburuz. Bu imkân her zamandan fazla elimizdedir!» demiştim.

Her sür'atli değişme geçiren, sosyal, siyasi ve iktisadî gelişmesini, eski görenekleri tasfiye ederek gerçekleştiren bir çok ülkelerde olduğu gibi, Türk aydını büyük bir fikrî kargaşalık içindedir. Her istikametten gelen telkinler, teklifler, çağrılar, onu şaşkın ve müteredddit bir hale getirmiştir. Olaylara yön veren halka önderlik ve rehberlik eden, yenilikleri ona öğreten, Avrupadan, büyük şehirlerden edindiği bilgileri ve hünerleri memleketin sathında yayan bu önemli kütleyi ihmal eden, kazanma kabiliyeti göstermiyen bir siyasî kuvvet, temeli boşta oturan ağır bir sütun gibidir. Bu durumu 10 Ekim tarihli yazımda, piyade tüfeğiyle harbeden bir kuvvete karşı, ağır otomatik silâhlarla mücehhez ufak, fakat modern bir birliğin karşılaşması misaliyle belirtmeye çalışmıştım.

Önümüzdeki devrede Türk siyasî hayatında müessiriyetimiz, hiç şüphe yok, açılış merasimi yapacağımız tesis adedi kadar, belki ondan da daha müessir olarak, Türk aydınının kafasını fikrî ve mânevî bir bombardımana tutmamızla mümkün olacaktır. İçinde bulunduğumuz devre, tam bir psikolojik harp çağıdır. Burada sağlam fikrî temele dayanan, muarız kuvvetlerin fikrî gücünü tahrip eden, dost kuvvetlerin, yan kuvvetlerin mâneviyatını, inanç gücünü takviye eden açık, kesin ve çok iyi formüle edilmiş bir telkin kampanyasına ihtiyaç vardır. İdarecilerimiz, fikrî güç, ifade kabiliyeti, muarızı alt etmek hüneri bakımından birinci sınıf melekelere sahip olmak zorundadır.

Fikrî temeli olmıyan, Türk aydınının gözünü kamaştıracak sekilde fikrî üstünlük tesis edemiyen, ne söylediği belli olmıyan, her gün kendi kendisiyle çelişme haline düşen, meramını açık ve kesin ifade etme melekelerinden yoksun bir kadro ile, yeni devrenin güçlüklerini karşılayabilmek imkânı yoktur.

Türk politikası, on onbeş sene evvelki CHP. — DP. çekişmelerinin kadrosunu çoktan aşmıştır. Eski devrin usulleri ve görenekleriyle, içinde bulunduğumuz dönemin melleserenio üemd
nemin meselelerini, güçlüklerini yenmek ihtimali kalmamıştır. Asıl yapacağımız hazırlık, bu yeni ihtiyaçlar karşısında, milletin arzularını, ümitlerini, bekleyişlerini tatmin edecek, korku ve endişelerini giderecek, tereddütlerini silecek bir takımla ona hizmet edebilmededir.

YÖN

HAFTALIK FİKİR VE SANAT GAZETESİ

Kurucuları: Cemâl Reşit EYUBOGLU, Mümtaz SOYSAL, Doğan AVCIOGLU,
Imtiyaz Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Doğan AVCIOGLU

ADRES : Yazı İşleri: Sümer Sokak No. 16/8 Yenişehir Ankara. Telefon: 176989
Istanbul Bürosu (Satış-Ilân-Abone işleri) — Mollafenari Sokak No. 30—32 Cağaloğlu—Istanbul.
Telefon: 229570 — PK. 512 — Istanbul

ABONE Bir yıllık (52 sayı) 60 TL., altı aylık (26 sayı) 30 TL., üç aylık (13 sayı) 15 TL. Yurt dışı abonelerde bu fiyatlara posta pulu bedeli kadar ilâve yapılır. Geçmiş sayıların fiyatı 2.5 liradır.

İLÂN : Beher sütunda santimi 25 TL.'dır. Sürekli çıkacak ilân ve reklâmlar ile yayın ilânları için özel indirimler yapılır. Ilân ve reklâmların yayınlanmasından ötürü hiç bir sorumluluk yüklenilmez. Basıldığı yer: Güneş Matbaacılık T.A.Ş.

YÖN — HAFTALIK GAZETE

BAKIŞ

Atatürkçü antiemperyalist cephe kurulamadıkça..

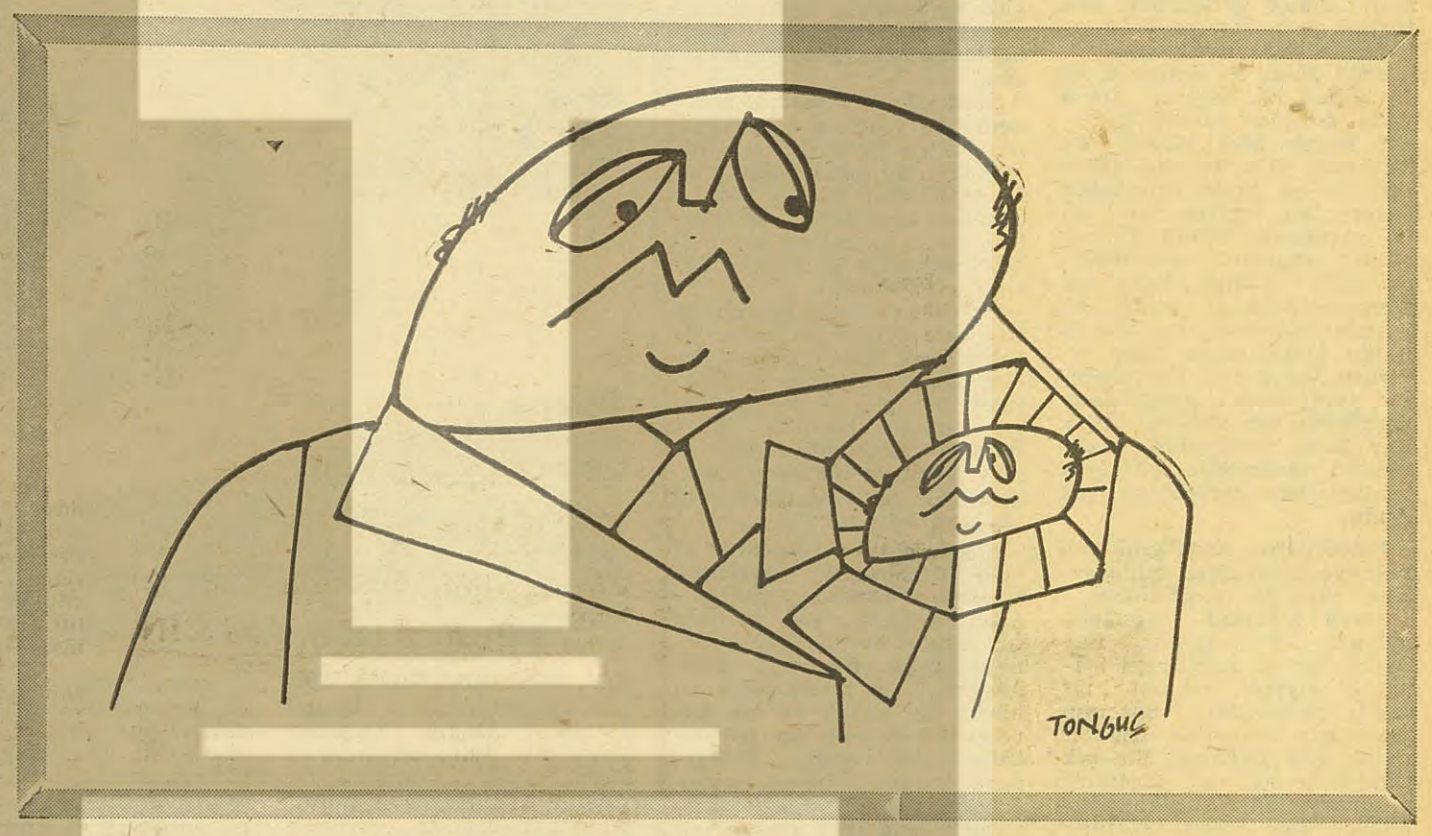

Atatürk 1938'de öldü. Demek ki aradan 28 yıl geçmiş. Bu yirmi sekiz yılın muhasebesi parlak olmasa gerek. Emperyalizme karşı savaşla kurulmuş devletin temellerini çökertmek için fırsat arıyanlar emellerine erişmişlerdir. Atatürkçüler cephesi bugün dağınıktır ve tereddütler içindedir. 27 Mayıstan sonra günden güne aydınlanan gerçekler çok kişinin gözlerini açmıştır. Ne var ki yeteri kadar uyanmış olduğumuz iddia edilemez. Bugün de Atatürkçülüğün edebiyatı, Atatürkçülüğün gerçek anlamını gölgelemek için kullanılmaktadır. Şuursuz ve cahil kişilerin dilinde anlamını kaybetmiş bir Atatürkçülük lâfı dolaşıp durmaktadır.

KİMSE ATATÜRKE KARŞI DEĞİL

Bugün Türkiye'de hiç kimse doğrudan doğruya Atatürk'e karşı olduğunu söylemek cesaretini gösteremez. Sağcısından Solcusuna, ilericisinden gericisine kadar bütün Türkiye Atatürkçülükte birleşmiş görünür. Demek ki ya Atatürkçülük girdiği her kabın biçimini alan bir sudur, ya da bir takım sahtekârlar Atatürkçülüğü kendi çıkarlarına göre kullanmak kurnazlığındadırlar. Yabancılara satılmış komprador «Atatürkçüyüm» diye ortaya çıkar ve antiemperyalist mücadeleye girmiş devrimci de «Atatürkçüyüm» derse elbet bu deyişlerden yalnız birisi doğrudur; ikincisi Atatürk tüccarlığıdır. Atatürkçülük sahteciliğidir.

Ne var ki bütün bu görünüşler ardındaki gerçeği yakalamak zor olmasa gerektir. Bugün açıkca tavır almak yürekliliğini gösteremeseler de Nurcu ve Süleymancı çevrelerin fikirleri, yazıları ve konuşmaları arasında sırıtmaktadır. Onlara göre Atatürk **«Deccal»**dır. Bu çevreler sık sık **«camilerin ahır yapıldığı, ve Allahü ekber diyenlerin zındanlara atıldığı»** devirden söz açarlar. Atatürke karşı kinleri bitmez tükenmez. Bu çevrelerin Demokrat Parti hareketini kendilerinden saymaları, Adalet Partisini benimsemeleri tabiî sayılmalıdır. Büyük kapitalistler ayak takımı saydıkları nurculara ve emsallerine diledikleri tavizleri vermekte kusur etmemişlerdir. Onların tek Allahı para olduğuna göre yobazların sırtını okşamakta, dindar görünüp din sömürgenliği yapmakta pervaları yoktur.

Nurcuların ve kapitalistlerin ortaklığı bu şekilde tespit edildikten sonra aydınlar arasındaki Atatürkçülüğe de ilişmek faydalıdır. Bugün Türkiye'de Atatürk'ü objektif bir gözle incelemek cesaretini Atatürkçü aydınlar arasında da gösterenler pek yoktur. Fikir özgürlüğüne, tenkitlere karşı hoşgörüye henüz ulaşmış değiliz. Bu durum **«gardrop Atatürkçüleri»**nin işine yaramaktadır Gerçekleri kavrıyacak yetenek gösteremiyen yazarların çoğu, şekilci Atatürkçülükte sampiyonluk yarışına çıkmışlardır. Atatürkün şapka harf, Cumhuriyet, lâiklik devrimleri tatlı su aydınları arasında hararetle savunulmaktadır. Ancak Atatürk ihtilâlinin gerçek anlamını kavrıyacak bir araştırma ve incelemeye bunlar yanaşmamaktadır. Atatürk hareketinin başarılı ve başarısız yönleri elbette vardır. Atatürk ihtilâlinin dünyadaki ihtilâller dizisinde yeri ve anlamı vardır. Bütün bunları ortaya çıkarmak, Atatürkçülüğün gerçek anlamını ortaya çıkarmak demektir.

Gardrop Atatürkçülüğünde ise Atatürkçülük, sadece biçimsel devrimlerde başlamakta ve bitmektedir. Kökü dışarda frenk mukallitleri gardrop Atatürkçülüğünde şampiyon ve Batı maymunluğunda birincidirler.

Ama bunların Atatürkçülüğünde Atatürkçülüğün gerçek anlamı kaybolmakta, dağılmakta, sislenmektedir.

ATATÜRK EYLEMDE DEĞERLENİR

Atatürkün birbiriyle çelişmeli sözleri ve konuşmaları elbette vardır. Ama Atatürk'ün yaptığı bir iş ortaya çıkardığı bir eser de vardır Hayatının 11 yılını cepheden cepheye koşmakla geçirmiş bir asker bir Millî Kurtuluş Savaşını gerçekleştirsin ve sonra da bir devlet kursun... Böyle bir sosyal hâdisenin değişmiyen bir anlamı muhakkak vardır. Bu anlamı bütüniyle ortaya koymak için Atatürk'ün şu veya bu vesile ile söylediği sözleri değil, eylemi değerlendirmek gerekir.

Herhalde herkesin üstünde birleşebileceği çok açık seçik bazı noktaları uzun uzun incelemelere girmeden görmek mümkündür. Bu noktalardan ikisini bu yazımızda belirtmek istiyoruz:

1 — Atatürkçülük kayıtsız şartsız millî bağımsızlık demektir. Bu ideal Atatürk'te o kadar büyük ihtiras halinde idi ki en umutsuz günlerde dahi millî bağımsızlık düşüncesinden en ufak bir tâviz vermiş değildir. Bir yabancı devletin güdümünü kabul etmek diye bir düşünce Atatürkçülükte pertavsızla arasanız yoktur.

2 — Bu birinci ilkenin devamı olarak Atatürk ordunun bağımsızlığı üstünde de dikkatle durmakta idi. Osmanlı Ordusunu vesayet altına almış Alman askerlerine karşı gösterdiği tepkiler, Atatürk'ün bağımsız silâhlı ordu konusundaki hassasiyetini açıklar. Atatürkün gururu hele bu konuda sonsuzdur. Millî savunma stratejisini, memleketin öz evlâtlarının gereği gibi tespit edeceğine yürekten inanmıştı. Alman ordusunu Türk silâhlı kuvvetlerinin içine sokmak, ve inisyativi yabancı generallere kaptırmak sorumsuzluğunu büyük çöküntülerle ödiyeceğimizi biliyordu.

Bir yabancı devletin güdümü altına girmek ve bir yabancı ordunun vesayeti altına düşmek Atatürk'ün tahammül edemiyeceği birşeydi. Bu tahammülsüzlük kişisel bir tepkiden doğmuyordu. Memleketin şartlarını gerçekci açıdan değerlendirdiğimiz zaman Türkiye'nin kurtuluşu için bu şartların lüzumlu olduğu görülür. Kapitalist emperyalizminin güdümü altına düşmüş bir yoksul ülkenin kalkınması imkânsızdır. «Mazlum milletler» ancak bağımsızlıklarını elde ederek kalkınabilecek ve **«muasır medeniyet seviyesine»** erişebileceklerdir.

BUGÜNKÜ HALİMİZ

Bugünkü halimizin Atatürk devriyle tam bir zıtlık içinde olduğunu söylemek için geniş araştırmalar gerekmez. Amerikanın güdümünde yarı bağımlı bir devlet haline gelmiş bulunuyoruz.

Şunu iyice bilelim ki şapka giymek, kıravat takmak, yeni harfleri kullanmak, lâik olmak, güdümlü olmaya engel değildir. Uşaklaşmaya hazır kompradorlar istedikleri kadar gardrop Atatürkçülüğü yapsınlar; minarelerde Ezan ister türkçe ister arapça okunsun; yabancı kapitalistlerin umurunda değildir. Yabancı kapitalist bütün bu yüzeydeki değişimleri kayıtsız gözlerle seyreder. Ama yabancı kumpanyalara karşı bir uyarma, yeni sömürgeciliğe karşı bir çıkış ve gerçek Atatürkçülüğün gerçek savaşı olan emperyalizme karşı bir mücadele, yabancı kapitalizmi ve yabancı kapitalizmin memleket içindeki işbirlikçilerini yerlerinden sıçratır.

Atatürk, devrimlerini gerçek anlamlarından uzaklaştırıp şekilcilik bölgesinde dondurmak isteyenler başarı kazanmışlardır. Buna karşılık Atatürk ihtilâlinin gerçek anlamını bilenler ve emperyalizme karşı İkinci Kurtuluş Savaşını başarmak zorunda bulunanlar ise daha birleşebilmiş değillerdir. Bu tereddütün kompradorlara büyük manevra imkânı sağladığını söylemeye hacet yoktur. Haydar Tunçkanat'ın açıkladığı casusluk raporunda, komprador iktidarının tasarrufları karşısındaki milliyetçi tepkinin zayıf ve yetersiz olduğu kaydedilmişti. Bu doğru bir görüştür. Yabancı kapitalizmin emperyalizmi Türkiyeye son birkaç yıldır önemle ve pervasızca yerleşmektedir; tepki, zayıf, cılız, yetersizdir.

Emperyalizme karşı olan gerçek Atatürkçülerin bir cephe yaratması Türkiye'nin güvenliği ve yarınları için kaçınılmaz bir mecburiyet halini almıştır. Bu başarılamadıkça Atatürkçülük lâfta kalmaya mahkûm bir edebiyat niteliğinden kurtarılamıyacaktır.

İlhan Selçuk

ATATÜRK YARGILANIYOR

Büyük Ata'nın Bursa Nutku, Menderes iktidarı döneminde de kıyametler kopartmıştı. Ama hiç bir savcı Atatürk'ün sözlerini suç sayıp dâva açmaya cür'et edememişti. Demirel iktidarı döneminde, Bornova Savcısının himmeti ile, artık Atatürk'ün sözleri suç sayılmaktadır! Nasıl bir yönde ilerlediğimizi sert bir tokat gibi yüzümüze çarpan başka bir örnek bulunamaz.

Bütün Atatürkçülerde bir balyoz etkisi yapan ve sinirleri yayından fırlamaya hazır bir ok gibi geren Bornova Savcısının dâvası, basında çok az yer aldı. Atatürkçü basının bu tarihî dâvada söylenen her sözü, bir virgül dahi atlamadan vermesi gerekirdi. Bu görevi, Büyük Kurtarıcının aramızdan gidişinin yirmisekizinci yılında YÖN yerine getirmektedir.

Sanık, Atatürk'ün Bursa Nutkunu bir bildiri halinde yayınlayan Ege Üniversitesi Fikir ve Sanat Klubü Başkanı Ahmet Çelikol'dur. Atatürkçü genç, kendini değil Atatürk'ü şöyle savundu:

«Bay Savcı bu nutku ilk defa bizden mi duydu, yoksa daha önceden biliyor mu idi? Ancak Türk Milleti bu nutku ilk defa duymuş değildir. Ve şu anda yargılanan sadece ben değilim, bu nutku yayınlayan bütün üniversiteler, üniversite yöneticileri, Millî Eğitim Bakanlığı, Yargıtay Başkanı ve Atatürk yargılanmaktadır. Devlet, bu nutku kitaplarında basıp satarken, bu nutuk Üniversiteler tarafından yayınlanan dergilerde yer alırken, bizim, Bay Savcı tarafından mahkemeye verilmemiz, Atatürk Türkiyesinde gerçekten çok acıdır.

Devrimlerin bekçiliğini yapmak ve devrimlere sahip olmak gençliğin vazifesidir».

Tevsii tahkikat talebinde bulunan Bornova'nın Bay Savcısı ise, 21 maddeden ibaret 12 sayfalık yazısını bir saatte okuyabildi. Savcının yazısı için avukatlar, «Bu bir nutuk gibi yazılmış. Bir çok yerlerinde suç var. Dinlemek mecburiyetinde bırakılıyoruz» dediler. Bay Savcı, Atatürk'ün «vatan ve milletseverliğine» yakıştıramadığı bu sözler hakkında bazı kişilerden fetva alınmasını istemekteydi. Savcının talebi şöyledir:

«Nutkun Atatürk tarafından söylenip söylenmediği; inandığı ve güvendiği adliye, ordu, polis ve jandarma ile çok sevdiği Türk halkını ve memleket gençliğini karşı karşıya getirip bir nevi kan dökülmesini intaç edecek korkunç hareketlerde bulunmasının ve bu yoldaki söylenilen sözlerin Büyük Atatürk'ün vatan ve milletseverliğine yakışıp yakışmadığı; idarede anarşi yaratabilecek bu çeşit sözleri söyleyebilecek mi zaçta olup olmadığı; devlet görüşü ve otorite zihniyetiyle kabili telif olup olmadığı hakkında Falih Rıfkı Atay, Kılıç Ali, Hikmet Bayur, Enver Ziya Karal, Hasan Rıza Soyak ve Özel Şahingiray gibi kimselerden bilgi ve düşüncelerinin sorulması.»

Bursa nutkunu vatanseverliğe aykırı ve korkunç bulan Bornovanın Bay Savcısına, Avukat Cengiz İlhan, Atatürk'ün Konya nutku ile karşı çıktı. Cengiz İlhan, «gaflet, hiyanet ve dalalet» içinde bulunanlara nasıl muamele edilmesi gerektiği hususunda Büyük Ata'nın gençliğe verdiği direktifin de «vatan ve memleketseverlikle» bağdaşıp bağdaşmadığını Bornova Savcısına sorabilirdi. Bu bile yeterdi. Ama Büyük Ata'nın pek bilinmeyen Konya nutku, bir bomba gibi patladı:

«Şüphe yok ki arkadaşlar, millet bir çok fedakârlık, bir çok kan pahasına en nihayet elde ettiği umdei hayatiyesine kimseyi tecavüz ettirmiyecektir. Bugünkü hükümetin, Meclisin, kanunların, teşkilâtı esasiyenin mahiyeti ve hikmeti hep bundan ibarettir.

Sizlere bunun fevkinde bir şey söyleyeyim: Farzı muhal eğer bunu temin edecek Meclis olmazsa, öyle menfî adım atanlar karşısında herkes çekilse ve ben kendi başıma yalnız kalsam, yine tepeler ve yine öldürürüm».

Atatürk'ün Konya nutku, mahkeme salonunu dolduran gençler tarafından coşkunlukla alkışlandı. Bornova Savcısı, yapılan tezahüratla mahkemenin ciddiyetinin bozulduğunu ileri sürerek, alkışlayan gençler hakkında derhal zabıt tutulmasını istedi. Bu talep reddedildikten sonra Avukat Cengiz İlhan, konuşmasını şöyle bağladı:

«İddia makamı, aslında Ahmet Çelikol'u basamak yaparak Atatürk'ün Bursa Nutkunu yargılamak istemektedir. Bu suretle Atatürk'ü küçük düşürmekte, hakaret etmekte ve inkılâplara karşı olduğunu açıkça göstermektedir».

Türk Tarih Kurumu, mahkemenin yazısına cevaben, Atatürk'ün Bursa'da bu konuşmayı yaptığını bildirmiştir. Avukatlar bunun üzerine dâvanın düşmesini istemişler, ancak mahkeme karar için duruşmayı 27 Aralık tarihine bırakmıştır.

Devrim ve karşı-devrim çatışması, bu noktaya kadar getirilmiştir. Kimin aklına gelirdi ki, Atatürk'ün Türkiyesinde bir gün Atatürk yargılanacaktır? Bornova Savcılarına karşı, bütün devrimciler, Atatürk'ün Bursa Nutkunu bir kurtuluş marşı gibi haykırmalıdırlar:

«Türk genci inkılâpların ve rejimin sahibi ve bekçisidir. Bunların lüzumuna, doğruluğuna herkesten çok inanmıştır: Rejimi ve inkılâpları benimsemiştir. Bunları zayıf düşürecek en küçük veya en büyük bir kıpırtı ve bir hareket duydu mu; bu memleketin polisi vardır, jandarması vardır, adliyesi vardır, ordusu vardır demiyecektir. Hemen müdahale edecek, elle, taşla, sopa ve silâhla, nesi varsa onunla kendi eserini koruyacaktır. Polis gelecektir, asıl suçluları bırakıp suçlu diye onu yakalıyacaktır. Gene «polis henüz inkılâp ve cumhuriyetin polisi değildir» diye düşünecek, fakat aslâ yalvarmıyacaktır. Mahkeme onu mahkûm edecektir, Gene düşünecek «demek adliyeyi de ıslâh etmek, rejime göre düzenlemek lâzım» diyecek. Onu hapse atacaklar, kanun yolundan itirazlarını yapmakla beraber.. Meclise telgraflar yağdırıp haklı ve suçsuz olduğu için tahliyesine çalışılmasını, kayırılmasını istemiyecek.. Diyecek ki: «Ben iman ve kanaatimin icabını yaptım, müdahale ve hareketimde haklıyım. Eğer buraya haksız olarak gelmişsem bu haksızlığı meydana getiren sebep ve âmilleri düzeltmek de benim vazifemdir. İşte benim anladığım Türk Genci ve Türk Gençliği.»

siyasî notlar

Soysal olayı

Başkentte gangsterliğe özenenleri Dr. Sükan değil, şerefli ordumuzdan gelen tepkiler sayesinde bizzat İlhami Soysal ve Akşam Gazetesi teşhis etti. Artık tereddüt edilecek taraf kalmamıştır. Or general Tural'a düşen görev, Kıbrıs'a kaçırıldığı söylenen Salih Raci Tekin'i kulağından tutup Adalete teslim etmektir. Bu işin yapılması artık geciktirilemez. Zira gecikme, «Tural gazeteci dövdürdü» söylentisinin doğrulanması anlamına gelecektir Böyle bir töhmet altında bulunan kişinin de makamında tutulamıyacağı âşikârdır.

Demirel'in gafı!

AP iktidarının başı, İzmir parti kongresinde kaş yaparken göz çıkarmanın uzun süre unutulamıyacak parlak bir örneğini verdi. Demirel, ekonomik plânda sosyalizm ile boy ölçüşemediğini gördükleri için «kapitalizm özgürlüktür» gibi bilim dışı bir iddiaya sarılan burjuva ideologlarının bu ünlü tezini, özel teşebbüsü savunma amacıyla anlatmaya çalışıyordu. Demirel'e göre, kapitalistler çoğalırsa, rejim teminata kavuşacaktı Kapitalist gelişmesi Türkiyeden kat kat ilerde olan İspanya ve Hitler Almanyasında faşizmi, kapitalizmin yarattığından Demirelin tabii ki haberi yoktu. Ama iktidarın başı bu kadarla durmadı, büyük bir bilgiçlikle, Cezayirde Fransız generallerinin faşist ayaklanmasının, 200 bin sivil gönüllü ile sokaklara dökülen kapitalistlerin - Demirel'in deyimi ile hür, kuvvetli zümrelerin - direnmesiyle önlendiğini ileri sürdü! Demirel, bu sivil gönüllülerin, başta komünistler olmak üzere, solcular olduğunu bilmiyordu. İktidarın başının «hür, kuvvetli zümreler»i, Cezayirde büyük ekonomik çıkarlara sahip oldukları için, faşist generalleri desteklemisler, hatta tahrik etmişlerdi!

Çok büyük de olsa, bir başbakanın ağzından da çıksa, böyle «yanlışlıklar»a artık alıştığımız için, üzerinde duracak değiliz. Ama iktidarın başı, herhangi bir teşebbüse karşı, sivilleri silâhlı direnmeye dâvet çağrışımı yapan bu sözleri ile iç politika bakımından büyük bir gaf işlemiştir. Hassas piyasa, iş çevrelerine «huzur ve istikrar» vaad eden Demirel'in bu sözlerinden hiç şüphe yok, fena halde pirelenmistir. Zinde çevrelerde de, sivil silâhlanmanın yaratacağı tepki, kolayca tahmin edilebilir. Kemal Satır, fırsatı kaçırmamış ve taşı gediğine yerleştirmiştir: «Başbakan Fransadan misal getirerek, bir darbe teşebbüsüne karşı halkın silâhlandığını söylemiştir... Bizde böyle bir hâdise yokken, Sayın Başbakan kime karşı gözdağı vermek istiyor?»

Demirel de yaptığı gafın farkına varmış olacak ki, ertesi gün, sözlerini tavzih zorunda kaldı ve «Herkesin atın altında tay aramayı bir kenara bırakıp, işinde gücün de olan Türk milletini tedirgin etmemesi lâzımdır. Kanun ve hukuk devleti olan Türk devleti kristal bir vazo gibi düşüp kırılıverecekmiş gibi bir gözle görülemez». Ne var ki yalnız bu konuşmasında değil, hemen bütün konuşmalarında, sanki yarın bir hâdise olacakmış gibi sözler eden Demirel, bu tedirginliği yaratmaktadır.

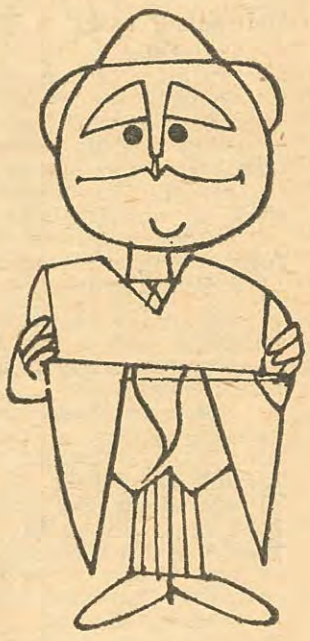

GÖK SORU

Hey hey, kırk bin köydeki Türklerim,
Dalgalanmak isteyen ben miyim bayrak mı?
Susuyorsunuz, susuyorsunuz, susuyorsunuz,
Sizin dile gelmeniz söğütlerle, kavaklarla, çınarlarla yaprak yaprak mı?

Onlar bu ekmeği yemiyor mu kardaş, onlar bu suyu içmiyor mu kocaman Anadoludan,

Onların yüreği böylesin alçak mı?
Çoban satılmış, itleri satılmış, koyunlar uyumuş,
Hey hey, ovalar dağlar satılacak mı?

Nedir kuşların uçmak istediği, parlayan,
Ben miyim, kara toprak mı?
Kırk bin köydeki Türklerim, hey hey,
Ses veriniz, kurtuluş ölümden uzak mı?

Fazıl Hüsnü Dağlarca

CHP Genel Başkanı İsmet İnönü
Öğretmenler için harekete geçti

Sunay - İnönü ve Öğretmenler

Öğretmenlerin mâruz kaldığı çeşitli baskılar ve öğretmen camiasını bölme teşebbüsleri karşısında harekete geçeceğini açıklayan CHP lideri İnönü, bu haftanın ortasında Cumhurbaşkanı Sunay ile konuştu ve gerekli tedbirlerin alınmasını istedi.

Öğretmenlere baskı, o dereceye gelmiştir ki, Federasyon ve Sendika, şimdiye kadar 162 haksız tâyin ve hukuk dışı işlem hakkında Danıştaya başvurmak zorunda kalmıştır. Türkiye Öğretmenler Sendikası Genel Başkanı tanınmış yazar Fakir Baykurt, Ankara dışında bir göreve tâyin edilmek ya da Bakanlık emrine alınmak üzeredir. Daha önce Ankara'dan Adana'ya tâyin edilen yazar Mahmut Makal'ın Bakanlık emrine alınması hakkındaki kararname tasdikten çıkmıştır.

Millî Eğitim Bakanlığında önemli yerleri eline geçiren bir takım kişiler, öğretmen camiasını tedavi edilemiyecek şekilde yaralama yolunu tutmuşlardır. Bu gidişe dur diyen elbet çıkacaktır.

Üniversite olayları

Rektörlüğü basmaları, boykotları nasıl değerlendirmeli? Eğitim sistemimizin, daha doğrusu toplumsal yapımızın isyan ettirici adaletsizlikleri ortada olmasaydı, her iki hareketi de derhal suçlamak gerekirdi. Ama şüpheli bir test sistemi, orta öğretim de yetişme imkânları arasındaki büyük eşitsizlik ve bakanların «herkes üniversiteye girecek» vaadleri ortada dururken gençlerin ölçüsüz öfkelerini nasıl kınayabiliriz? Hele «ağlamayan çocuğa meme vermeyişin» kanun olduğu bir ülkede... Nitekim gençler de rektörlüğü basmanın gençliğe hiç yakışmadığını kabul etmekle beraber, çaresiz kaldıklarını belirtmişlerdir. Öğrenci Komitesi üyelerinden Yılmaz Ataman ve üç arkadaşı, bakanların baskından önce görüşme isteklerini reddettiklerini, İstanbul'da rektörlüğün basılmasından sonra yavaş yavaş görüşme yollarının açıldığını söylemişler ve üzülerek «maalesef» Türkiye'de büyük haklar yürüyüşlerle alınıyor. Kanunlar uygulanmıyor» demişlerdir. Rektörlük basmayı kabul etmemekle beraber, gençliğin haklı olduğunu kabul etmek gereklidir. Üstelik, «zengin talebelere açık özel yüksek okul» rezaleti ortadadır. Üniversite öğretim üyeleri, ancak parası olanların okuyabildikleri özel yüksek okullara, resmî faaliyetlerini ihmal etmek pahasına koşarlarken, parası olmayanlara okuma imkânlarını kapayabilirler mi? Orta yol maskeli kompradorlar yine «uçlar birleşti» diyeceklerdir ama, şu satırları yazan Osman Yüksel Serdengeçti haklı değil midir? Serdengeçti şöyle diyor: «Hiç birinin gayesi öğretim, eğitim, talebe yetiştirmek olmayan, sadece para kazanmak olan bu, para ile diploma veren ticarethanelerin kapatılması, memleket ilmi, irfanı, istikbali yönünden çok önemlidir.

Bilhassa şu son yıllarda üniversitelere giremeyen lise mezunlarının çokluğundan faydalanan bu aydın kişiler, imzalarının önüne Prof. harflerini ilâve etmeden edemeyen bu gecekondu profesörleri ilmi de nakde tahvil etmenin yolunu tutmuş ve bulmuşlardır..

Parasına dayanan, güvenen zenginler, devletin resmî okullarında dipleye dipleye diploma alamıyan mektep kaçakları, hep buralarda. Bunlar milletin başına yarın belâ olacaklardır.

Benim elimde bir selâhiyet olsa, hususî maksatlarla açılmış bu hususî okulların hepsini kapatırım. Diploma ticareti yapan bezirgânları da hapse atarım. Daha evvel vermis oldukları diplomaların cümlesini iptal ederim. Hepsini devlet mekteplerinde imtihana çekerim. İmtihanı verirlerse ne âlâ. Vermezlerse tamamdır hesap..»

İşte zenginlere böyle kolay üniversite diploması elde etme yolu açılırken, fakirlere şüpheli bir teste dayanarak, üniversiteye girme kapısını kapayacaksınız! Sonra «Ay rektörlüğü bastılar, ne terbiyesizlik!» diyeceksiniz. Zorbalığı reddetmekle beraber, «Bu gençler ne ayıp etmişler» diyemiyoruz. Belgelileri üniversiteden atma olayı da, soyut plânda yüzde yüz haklı görünmekle beraber, bütün bu adaletsizlikler içinde, çok haksız görünmektedir. Zira öğrenciler, isyan ettirici bir eşitsizlik içinde bulundukları gibi, imtihan usulleri de keyfidir. Bu sebeple, boykotu kayıtsız şartsız haylazları ve kabiliyetsizleri savunma diye nitelemek, hakkaniyete aykırı gözükmektedir.

Durum bu iken, Eğitim Bakanı -ki aylarca önce üniversitede herkese yer var diyen sayın yetkilidir-, şimdi «Bugün böyle bir meselenin ortaya çıkmaması lâzımdır. Türkiyede üniversite sadece İstanbul şehrinde değildir» demektedir. Öyle görünür ki, bu tutucu düzende, gemisini kurtaran kaptandır ve bakanların görevi, edebiyat ve hamasiyat yapmaktan ibarettir.

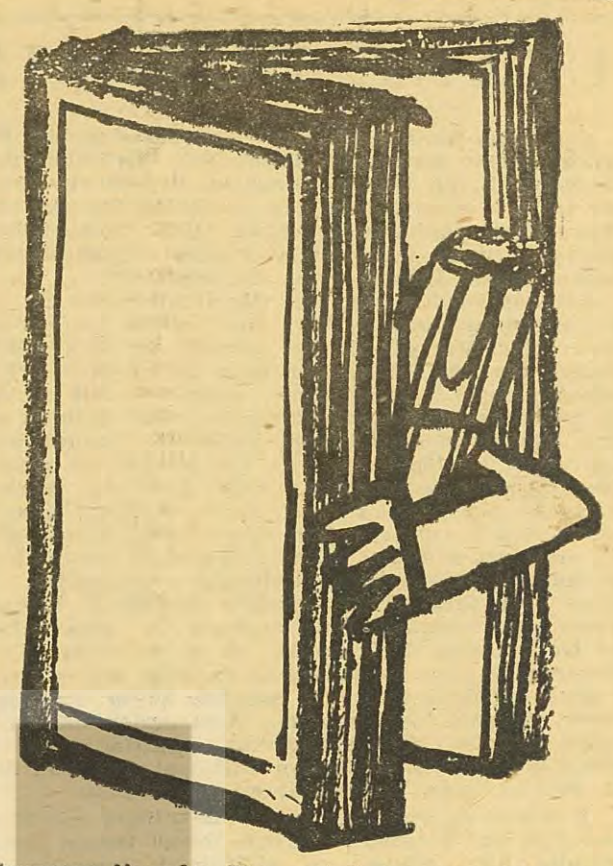

Bütçe açığı ve Demirel

Yüksek Plânlama Kurulundaki açık kapama tartışmaları, öyle görünür ki, biraz vergi - biraz tasarruf uzlaşmasıyla kapanacaktır. Plânlama Teşkilâtının istediği zam ve vergileri, Demirel'in kabule niyeti yoktur. Plânlama, sigara ve içki zammının yanı sıra taş kömürünün tonuna 25, çimentonun tonuna 15 lira, elektrik kilovatına 3 kuruş ve şekere 50 kuruş zam yapılmasını istemektedir. Bunlar, Demirel'i fena halde ürküten zam teklifleridir. Demirel ise, acısı daha az hissedilen gümrük vergi ve resimlerinin arttırılmasından yanadır. Öte yandan her zaman kâğıt üzerinde açığı düşürmek için bir cankurtaran simidi olarak ortaya sürülen «cârî masraflarda tasarruf» tedbirine sarılınacaktır. Bu tedbir «yeni memur alınmıyacak ve memur maaşları arttırılmıyacak» anlamına gelmektedir. Yalnız Demirel, Millî Savunma Bakanlığının cari giderlerde istediği 1 milyar lira artış talebini ne yapacaktır? Bu talebi reddedebilecek midir? Uzmanlar, sadece dış harcama giderleri 180 milyon lira olan Savunma Bakanlığının 1 milyar lira artış talebinin reddedilmesi gerektiği kanısındadırlar.

Çelik Fabrikası ve Amerika

Hindistan'da Washington'un ısrarıyla bir çelik fabrikasının kurulmasının geri bırakılması, 20'den fazla insanın ölmesine ve pek çok da yaralanmaya yol açtı. Andra-Pradeş eyaletinde terör hüküm sürmektedir. Eyaletin fakir ve işsiz halkı, kurulacak bu çelik fabrikası sâyesinde iş imkânlarının artacağını ve hayat seviyesinin bir miktar yükseleceğini ümit etmekteydi. Ama Amerika'ya muhtaç duruma düşen Hindistanda, söz artık Washington'undur. Washington, «Önce tarım, sonra sanayi» demiştir. Bu yüzden Hint Hükûmeti, çelik fabrikasının inşasından vazgeçmek zorunda kalmıştır. Halk da bu yüzden ayaklanmıştır. «Önce tarım ve Amerikan petrol şirketlerinin gübre fabrikaları» ültimatomunu Demirel de çok işitecektir.

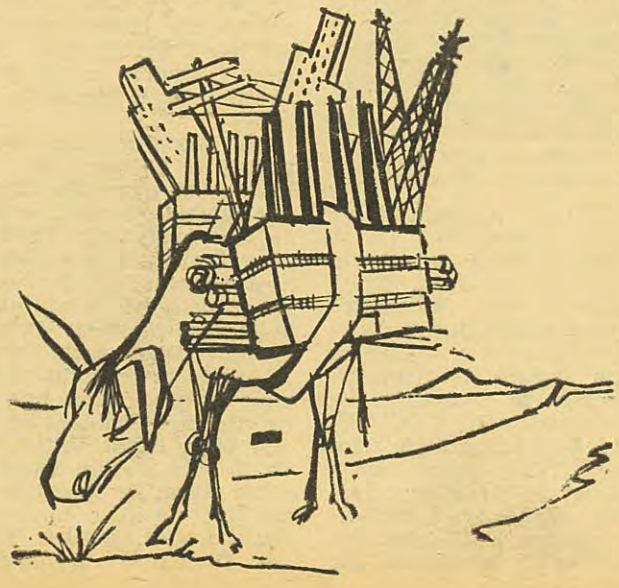

UTANÇ DUVARI!

Bir kısım basınımızın baş konularından biri Berlin'deki «utanç duvarı»dır. Parlamento üyelerimiz dahi, 1 Mayıs'ta Berlin «utanç duvarı»nı ziyaret etmişlerdir. Çok iyi, çok güzel... Ama çok uzaklarda duvarlar aramadan önce, yurdumuzda, bütün Türk milliyetçilerini yaralayan utanç manzaraları ortadan kaldırılmalıdır. Bakınız Samet Ağaoğlu neler söylemektedir:

«Serhat boyunu geçerken (Kars) gözümüze ilk çarpan birbiri arkasına üç dört sıra halinde gerilmiş telörgüler oldu. Her yüz, iki yüz metrede bir de gözetleme kuleleri. Sordum, bütün sınır boyu böyleymiş, 300 kilometreden fazla... Telörgülerin arkası ve önü bir kaç yüz metre genişliğinde sürülmüş topraklar. Ekilmek için değil, kaçanların ayak izlerini tesbit için. Sınırın bizim tarafımızda ise hiçbir şey yok. Bu hiç bir şey olmayış sade telörgüler bakımından değil, biraz da köylerin manzarası yönünden. Perişan, kerpiç, kapkara evlerden köylerimizin karşısına onlara nispetle çok değişik, gözalıcı, orası neden böyle, burası neden değil sorusunu biraz hüzünle akla getiren Kolhozlar yerleştirilmiş. Bu serhat boyu fark Kars'la küçücük Leningrad, Erivan'la hemen yanı başındaki Iğdır arasında da göze batıyor. Hiç bir iktidarın el sürmediği, en iyi evlerinin Çarlık Rusyası istilâsının acı yıllarında yapıldığı ışıksız Kars'ın karşısına dikilmiş pırıl pırıl şehirler, köyler var. Hissediliyor, mahsus böyle yapılmış. Ama neden biz de hiç değilse mahsus böyle yapmıyoruz, sınırlarını kat kat telörgülerle sarmış bir komşu halka, senden geri değilim diye haykıran manzaralar çıkarmıyoruz?»

Komünizmle mücadele ha... Komünizmle mücadeleyi Amerikalı akıl hocalarıyla birlikte Berlin Duvarı önünde yapanlar, biraz utanma ve milliyetçilik duyguları varsa, Doğu'daki bu manzarayı ortadan kaldırmak için çaba göstermelidirler.

TİP, Ecevit ve Demirel

İktidarın başı, sorumlulukların çok kolay unutulduğu bir ortamda, belki de meydanın boş bulunduğu inancıyla, TİP'e karşı bir takım iftiralarda bulundu. Ama iktidarın başı, mesnetsiz iddialarından bir takım sonuçlar almak hevesindeyse, karşısında yalnız TİP'i değil, Anayasadan yana bütün güçleri ve siyasî teşekkülleri bulacaktır. Hafızamızı biraz tazeleyelim. 1965 yılı Temmuzunda Bursa'da AP'li komandolar, TİP'lilere saldırınca karşısında bütün Anayasadan yana güçleri bulmuşlardı. Bu arada, Bursa CHP Kongresinde bulunan Bülent Ecevit, TİP'lilere saldırı haberini işitince kürsüye çıkıyor ve şunları söylüyordu: «Şu anda haber aldığıma göre, TİP kongresinde elim hâdiseler cereyan etmektedir. Şahsen

Bülent Ecevit
Hafızaları tazeleyelim

bu partinin programına ve tutumuna muhalifim. Fakat Anayasanın teminatı altında olması lâzım gelen bir siyasî teşekküle bu çeşit muameleleri yersiz bulmaktayım. İktidarda bulunan AP, seçime komünizm sloganı ile girmiştir. Bugün bize de aynı iftira ile hücum etmektedir. TİP küçük bir teşekkül olduğu için diş geçiriyorlar, fakat yarın bize karşı da fırsat bulurlarsa, aynı kaba kuvvet gösterisinde bulunmıyacaklarını kim temin eder? Memleketi bir felâkete götürmektedirler».

Anayasa çerçevesinde duvar çekme hikâyeleri, bu sözlerin ışığı altında değerlendirilmelidir.

İktidarın başının sözlerini de TİP adına Prof. Sadun Aren cevaplandırdı: «Şimdiye kadar demokrasinin serbest seçim demek olduğunu söyleyen Başbakanın demokrasinin ve meşruiyetin tek kaynağının özel sektörcüler olduğunu, bunların çıkarlarının savunulması olduğunu iddia etmesi, başbakanın söylediği gibi, Türkiye İşçi Partisinin değil, fakat asıl kendisinin ve sözcülüğünü ettiği sermayedar sınıfın **zaten mevcut ekonomik tahakkümünü siyasî bir diktatorya ile perçinlemek** peşinde olduğunu en açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

Bu zihniyet ve özlem, Sanayi Bakanı Mehmet Turgut'un sermayedarları emekçi halka karşı kışkırtan meşhur sözlerinin başbakan tarafından tamamiyle benimsendiğinin delilidir. Halkımız bu zihniyeti, bu demokrasi anlayışını iyice bilmelidir...

TİP'i gerçekleri tam tersine çevirerek, diktatörlük peşinde koşuyormuş gibi göstermeye çalışmak, hiç kimseyi aldatmıyacak olan çok acemice, çok zavallı ve çok bilinen bir taktiktir. Bundan, asıl bu davranışlardan ve sözlerden memlekete zarar gelir. Asıl bunlardan huzursuzluk doğar».

TİP içinde Demokrasi!.

Açık tartışmaya nedense hevesli görünmeyen ve meseleleri partinin yetkili organ ve kademelerinde tartışmaya da fırsat tanımayan TİP Genel Merkez idarecilerinin son bir teşebbüsü, Merkez Haysiyet Divanının cesur ve basiretli tutumu sayesinde önlendi.

TİP Genel Merkezi, son İstanbul İl Kongresinde üyelik için başvuran Doç. Dr. Divitçioğlu'na söz verilmesi örneğine dayanarak, bir başka aday üyenin de kongrede konuşturulması için önerge veren 9 delegeyi ihraç talebiyle Merkez Haysiyet Divanına sevketti. Diğer taraftan parti icinde meselelerin tartışılması yolunda çaba harcayan Dr. Sevinç Özgüner, Dr. Kemal İşler, Sedat Uskan, Cavit Zengin, Fehmi Özgök, Feridun Aksın ve Cemil Ormanlar gibi partililer de, keza ihraç talebiyle, Merkez Haysiyet Divanına verilmişlerdi. Bu ikinci grubun ihracını isteyen Genel Merkez, ithamna melerinde çok ağır iddialar ileri sürmekteydiler. Bu yakışıksız olduğu kadar ispatı güç ithamlar, Merkez Haysiyet Divanı toplantısında Merkez Yönetim Kurulu adına Nihat Sargın ve Şinasi Yeldan tarafından şifahen de tekrarlandı. Dolambaçlı ifadeler le de olsa, iddia, bu üyelerin parti tüzük ve programını aşan istek ve çabalarda bulunduğu yolundaydı. Ama ne var ki, böyle müthiş bir iddianın sahipleri, en ufak delile sahip değillerdi ve görünüş, tenkitten hoşlanmıyanların giriştikleri bir temizlik teşebbüsü karşısında bulunuldugunu düşündürüyordu. Bu durum karşısında, Merkez Haysiyet Divanı, ihracı istenen 17 kişiden hiç birini ihraç etmedi. Parti içi demokrasi bakımından büyük önem taşıyan olayın, Büyük Kongrede ele alınacağı ve sorumlularının hesap verme durumuna sokulmaları beklenmektedir.

Bir söylenti ve Kıbrıs satışı!

Kıbrıs konusunda Sedat Simavî hassasiyetini sürdüren Hikmet Bil, Yeni Gazete'de, doğruluk derecesini öğrenmek imkânını bulamadığımız br söylentiden söz etmektedir. Hikmet Bil'in sözleri şöyle: «Öyle görülüyor ki, Türkiye Kıbrıs'ın üzerne artık bir bardak soğuk su içme küzeredir. Sırf prestij kurtulsun diye, gerekli olsun veya olmasın, Ankara artık bir takım lüzumsuz teferruat üzerinde durmaktadır. Kısacası Türkiye, adı ne konursa konsun, Enosis'i kabulleneceğe benzemektedir. Kulağımıza gelen bir rivayete göre, bu sebepledir ki, AP. iktidarı, İnönü'ye bir haber salmış ve Kıbrıs, sizin zamanızda zâten kaybolmuştur, onun için biz kabulleneceğimiz sonuca, siz de itiraz etmeyin, iş bir olup bittiye getirilsin ve Kıbrıs meselesi artık kapansın yollu bir talepte bulunmuştur. AP. iktidarı, şayet İnönü: Hayır, öyle şey olmaz derse, o zaman Kıbrıs'ın kaybını bütün ağırlığıyla İnönü'nün sırtına yıkmak için elinden geleni de ardına koymayacağını gene Paşanın kulağına üflettirmiştir. İnönü'nün buna nasıl bir cevap verdiği henüz meçhuldür.»

İkinci Kurtuluş Savaşı ve AP

Böyle giderse, biz çok söz gibi korkarız ki, «İkinci Millî Kurtuluş Savaşı» sloganı da dejenere edilecektir. Zira bu slogana, Bay Süleyman'ın başında bulunduğu AP dahi sahip çıkmıştır. Bakınız AP İstanbul Teşkilâtı faaliyet raporunda neler yazılıdır: «Türk milleti, Millî Kurtuluş hareketinin ikinci merhalesini, Allahın inayetiyle, milletin sağduyusu ile ehline emanet etmiştir.»

İran'dan ders alalım!

Yabancı petrol şirketleri, Demirel iktidarından beri ra hata kavuşmuşlardır. Artık ne Petrol Kanunu değişikliği, ne petrol fiyatları indirimi söz konusudur. Caltex İpraş'taki avantajlı durumunu sürdürecektir. Boru hattı, sağlayacağı gelirlerin önemli bir kısmıyla birlikte TPAO'nun kontrolundan çıkarılacaktır. Halbuki başka ülkelerde gidiş tam aksi yöndedir. Amerikalıların, petrolü millileştiren Musaddık'ı devirerek iktidara getirdikleri İran Şahı dahi, Anglosakson petrol konsorsiyumu ile sert bir mücadeleye girişmiştir. Şah, konsorsiyuma «Az petrol üretiyorsunuz. İran petrol üretiminde birinciydi, bu yüzden üçüncülüğe düştü. Üretimi yüzde 17 arttırın» demektedir. Kumpanya ise ancak yüzde 10-11 üretim artısına razı olmuştur. Şah, «Peki yüzde 11 arttırın, ama işlettiğiniz kuyulardan birini de bize devredin» demiştir. Şirketlerin cevabı, hayırdır. Bunun üzerine Şah, konsorsiyum ile olan anlaşmayı feshedebileceğini belirtmiştir. Saltanatın 48. yıldönümü konuşmasında Şah şöyle demektedir: «Petrol şirketleri ile bir anlaşmaya varamazsak, tek taraflı tedbirler almak zorunda kalacağız. Yani konsorsiyum anlaşmalarını ele alacağız». Başbakan Emir Abbas Huveyda da, Parlamento önünde, İran'ın sosyal ve ekonomik kalkınması-

YETER ARTIK!

Erdoğan BAŞAR

Amerikan taraftarı Adalet Partisi iktidarının karşısında yer alan millî kuvvetlerin çeşitli gruplarını birer birer kötüleyen Bay Mehmet Ali Aybar, nihayet, eski sosyalist hareketlere de dil uzattı.

Türkiye İşçi Partisi yöneticilerinin CHP'ye yerli yersiz hücumları ile başlayan yeni, demagojik siyaset: A. P. iktidarının dış politika tutumunda umut verici belirtiler bulmaya çalışmak; söz de yukarıdan aşağıya sosyalizm (!) isteyen aydınlara devamlı çatmak; en kötü demokrasinin en iyi diktatörlükten daha iyi olduğunu ilân etmek; önce D.P. yöneticilerinin ve bugünkülerin, sonra da bugüne kadar Türkiye'yi idare etmiş olanların, hiç birinin vatan hâini değil, hepsinin iyi niyetli insanlar olduklarını ilân etmek aşamalarından geçtikten sonra, tabiî seyrini takip ederek, mantıkî sonucuna vardı. YÖN'ün 4 Kasım 1966 günlü 188. sayısından öğrendiğimize göre, TİP Ankara İl Kongresine gönderdiği mesajında Bay Mehmet Ali Aybar, geçmişteki sosyalist hareketlerin «devirlerini kapamış» olduklarını, ve başarısızlıklarının da artık «maziye mal olduğunu» bildirdikten sonra, aynen:

«Türkiye İşçi Partisini bir sosyalist kuruluş olarak bu maziye organik şekilde bağlamıya çalışmak, nasıl yersiz bir gayretse, partimizi artık maziye mal olmuş hareketlerin yeniden denenebileceği bir ortam saymak da boş bir hayaldir. Böyle bir hevese kapılanlar olursa, hevesleri kursaklarında kalacaktır. Dostun düşmanın bunu böyle bilmesini isteriz.» demiş.

Bay Mehmet Ali Aybar'ın dostu kim, düşmanı kim, gerçekten, meçhuldür. «Artık maziye mal olmuş» hareketleri nereden bildiği ve bunların «devirlerini kapayıp.... maziye mal olduklarını» nasıl anladığı ise, şimdilik, konumuzun dışında kalır.

★

TİP yöneticilerinin gerici iktidara sığınma politikasının ve oportünizminin sorumluluğu, esas itibarile, Bay Mehmet Ali Aybar'ın omuzlarındadır. Uyanan devrimci muhalefetin etkisini azaltabilmek umuduyla genel kongreyi Malatya'ya kaçırmanın sorumlusu da, esas itibarile, o'dur. Bunun da işe yaramayacağını, partinin oportünizm çukuruna düşürülmesinin hesabını veremeyeceğini anlayınca, Bay Mehmet Ali Aybar, partisi içinde teröre baş vurmuştur. Böylece, hesap sorması muhtemel delegelerin genel kongreye katılmalarını önlemek, önlenemeyenleri şantajla susturmak yolu tutulmuştur.

Bu şantaj, yurdumuzda bugüne kadar her ileri ve müspet harekete karşı, ve hatta bir zamanlar bizzat Bay Mehmet Ali Aybar ile yakın arkadaşlarına karşı, kullanılmış olan «gizli komünist tertibi» şantajıdır. TİP yöneticilerinin AP iktidarına sığınma politikasına ve oportünizmine karşı çıkan parti içi ve parti dışı sosyalistler, korkutularak, susturulmak isteniyor.

★

Bir de, bilindiği gibi, TİP aleyhinde yürütülmekte olan bir takibat var. Anayasaya ve program ve tüzüğüne aykırı hareket ettiği gerekçesiyle, TİP'in kapatılması talebiyle açılan bu takibatın TİP yöneticilerini iyice ürküttüğü görülüyor. Bu durumda, Bay Mehmet Ali Aybar'ın resmî makamlara «söz konusu suçu işleyen, biz değiliz, sunlardır» diye eski sosyalistleri göstermek istediği anlaşılıyor.

★

Bay Mehmet Ali Aybar'ın yolladığı ve Bayan Behice Boran'ın okuduğu mesajın, özellikle, «Partimizi artık maziye mal olmuş hareketlerin yeniden denenebileceği bir ortam saymak, boş bir hayaldir. Böyle bir hevese kapılanlar olursa, hevesleri kursaklarında kalacaktır.» sözleri, açık bir ihbardır. «Kapılanlar olursa» terkibindeki ikilemin, bir yazı ustalığı hevesinden fazla bir anlamı yoktur. Böyle bir teşebbüs olduğu havasını vermek istemeseydi, Bay Mehmet Ali Aybar bu kelimeleri kullanmaya ve bu tehdidi savurmaya lüzum görmezdi.

★

Savcılık açık bir suç ihbarı karşısındadır. T. İşçi Partisi Genel Başkanı Bay Mehmet Ali Aybar, «partisini», «artık maziye mal olmuş hareketlerin yeniden denenebileceği bir ortam sayan» heveslilerin bulunduğunu, kendi partisinin Ankara kongresine açıkça bildirmiştir.

Savcılık derhal takibat açmak ve Bay Mehmet Ali Aybar'dan bilgisini ve delillerini istemek mevkiindedir.

Bu takibatın sonunda, ya ihbar doğru çıkar, eski sosyalist partilerin -kimler olduğu pek anlaşılamayan- bu cür'ltkâr mensupları, o ünlü 141'inci maddesinin emrettiği cezalara çarptırılırlar ve böylece Bay Mehmet Ali Aybar, tuttuğu yola rahat rahat devam eder.

Veya Bay Mehmet Ali Aybar'ın 1950 - 1960 arasındaki düzgün ve sâkin hayatını ve bugünkü itibarını borçlu bulunduğu bir avuç namuslu insanın, siyasî amaçlı, ama ahlâkî bakımdan çok adî bir iftiraya uğradıkları anlaşılır.

Hodri Meydan, Bay Mehmet Ali Aybar!

Savcının harekete geçmesini beklemeden, siz müracaatınızı yapınız.

nın petrol şirketlerinin kararlarına bırakılamıyacağını açıklamıştır: «İran'ın sosyal ve ekonomik kalkınmasını ülkenin petrol zenginliklerini işleten yabancı kumpanya direktörlerinin kapalı kapılar arkasında aldıkları tek taraflı kararların etkilemesine müsaade edilemez». İran'dan bile gelen sesler böyle. Demirel ise, CHP'nin petrol konusundaki ilmlı taleplerini, İstanbul AP Kongresinde «Söylediklerinin hiç biri realite ile bağdaşamaz» diye alaya almıştır.

Aziz Nesin hakkında kovuşturma

Aziz Nesin'in YÖN'de yayınlanan Asya-Afrika yazarlar toplantısında yaptığı konuşma dolayısiyle Ankara Basın Savcilığ kovuşturma açtı. Doğan Avcıoğlu, bu konuda Ankara Basın Savcılığında ifade verdi. Savcılık, konuşma ile hükûmetin manevî şahsiyetine hakaret edildiği iddiasındadır. Aziz Nesin'in de ifadesinin alınması için İstanbul Savcılığına yazılmıştır.

Douglas'ın Dakota Uçakları

Türk Hava Yolları Genel Müdürü Agası Şen, Douglas firmasının Dakota jet uçaklarının hayranıdır. Türk Hava Yollarını, Douglas uçaklarına bir an önce kavuşturmak en büyük arzusudur. Bu sebeple, Douglas hakkında Agasi Şen'e ve Türk kamu oyuna biraz bilgi vermek yararlıdır: Douglas'ın kayıpları gittikçe artmaktadır, yeter sayıda işçisi yoktur ve aldığı jet uçağı siparişlerini zamanında yerine getirememektedir.

Sekiz büyük banka Douglas'a, mali güçlüklerinden kurtulsun diye 125 milyon dolar kredi vermişlerdir. Ama Douglas şimdi tekrar 100 milyon dolar kredi istemektedir. Bankaların şartı, firmanın yüksek kademe yöneticileri arasında geniş değişiklik yapılmasıdır. Douglas'ın güçlüklerini azaltmak için yardımcı olmak, herhalde Türk Hava Yollarının görevi değildir.

Türkiyeyi temsil eden üç Amerikalı!

Türkiyedeki hıristiyan misyonerlerinin faaliyetinin fazla ciddiye alınması gerektiği inancında değiliz. Fakat ölçü gittikçe kaçırılmaktadır. Batı Berlinde toplanan ve bütün giderleri Amerikalılar tarafından karşılanan Dünya Evangelistler Kongresine, ellerinde ay-yıldızlı Türk bayrağı taşıyan üç Amerikalı, Türkiyeyi temsilen katılmışlardır! Kongre, bu Amerikalıları, Türkiye temsilcileri olarak davet etmiştir! Newyork'lu Türk delegesi Zumen, Haber Ajansı muhabirine bir de beyanat vermiştir: «Şu anda Batı Berlinde yapılmakta olan Dünya Evangelistler Kongresine Türkiyeyi temsilen katılabileceğim hiç aklımdan geçmezken, âniden beni de dâvet ettiler ve valizime Türk bayrağını koyarak koşa koşa Berline geldim. Türkiyeyi ancak kuvvetli bir hıristiyan inancı kurtarabilir. Dünya memleketleri arasında hemen hemen en geri kalan bir ülke olan Türkiyedeki ilmî ve iktisadî gelişmeye, bilgisiz müslüman din adamları mani oluyor. Onların yerine eğitilmiş hıristiyan din adamları Türkiye'deki bütün köy ve kasabalara inşa edilecek kilise lerin başına papaz olarak tâyin edilirse, Türkiyenin ilerlememesi için hiç bir sebep kalmaz».

Bu sözleri Mr. Zumen, kendi adına değil, Türkiye delegesi olarak söylüyor! Hariciyemiz, bilmeyiz, ne yapar?

Odalar Birliğinin yeni Genel Sekreteri

Odalar Birliğinin yeni Genel Sekreteri Prof. Necmettin Erbakan, CHP menşeli eski Genel Sekreter Berin Beydağ'a taş çıkartacağa benzemektedir. Profesör genel sekreter, dövizlerin tükendiği şu sırada, özel sektör ithalât imkânını 100 milyon dolardan 200 milyon dolara çıkartılmasını istemiştir. Odalar Birliğine her kota devresinde ayrılan 10 - 15 milyon dolar civarındaki yatırım tahsisatı, Erbakan'a göre, 50 milyon dolara çıkartılmalıdır. Sayın Profesör, iktisadî felsefesini de açıklamıştır: «Türk ekonomisinin temelini özel sektör teşkil etmelidir... Özel müteşebbis sayısının arttırılması ve milli gelir içindeki özel sektörün yerinin genişletilmesi gereklidir. Bugün kurulu tesislerin ve millî gelirin yarısından fazlası, kamu sektörünün elindedir». Profesör, kamu sektörünün gelişme hızının yavaşlatılmasını ve özel sektörün payının hızla arttırılmasını istemektedir. Peki, bu nasıl olacak? Sayın Profesör çâreyi bulmuştur: «Kamu sektörünün özel sektöre, bu gâye için yardım etmesi gereklidir». Genel Sekreter, böylece Türkiyede devletçiliğin tanımını da vermektedir.

Bereket, Demirel'in işbaşına gelişinin yarattığı psikolojik ortam sayesinde, özel teşebbüs şahlanmıştır! Bu şahlanışı Erbakan şöyle anlatmaktadır: «Geçen seneye kadar 4 sahife olarak çıkarılan Ticaret Sicili Gazetesini artık 16 sahife olarak çıkarıyoruz. Çünkü yeni kuruluşlar o kadar artmıştır ki, bunu 4 sahife içinde verebilmek imkânsızdır.

Bugün iktisadî bakımdan bir gelişme olduğunu herkes hissediyor. Bir kimse bunu hissetti mi, rahat rahat elindeki parayı harcayabilir ve paranın devir sür'ati bu şekilde hızlandırılır. Bugün bu tılsımlı hava doğmuştur». Genel Sekreter «altın devir»in geldiğinden söz etmektedir..

Yeşilay ve Atatürk

Alkolizmle mücadele gerekçesiyle kurulan Yeşilay, hilâl'den ve yeşil'den faydalanmak isteyenlerin elinde tehlikeli bir gericilik yuvası haline geldi. Türkiye Yeşilay Derneğinin 46. Genel Kurul toplantısında -ki Cumhuriyet Bayramının ikinci gününde yapılıyordu- Atatürk düşmanlığı açıkça görüldü.

Kongre, bol paralı dinî teşekkül İlim Yayma Cemiyeti'nin salonlarında Genel Başkan Prof. Dr. Ayhan Sonğar'ın konuşmasıyla başladı. Başkanlığa, Demirel yönetimini «altın devir» diye kutlayan Odalar Birliği Genel Sekreteri Prof. Necmettin Erbakan getirildi. İkinci Başkan, iktidarın «nurlandırdığı» AP milletvekili Hasan Ersay idi.

Genel Başkanlıkça hazırlanmış olan gündemde, Atatürk için saygı duruşu yapılmasına dair bir madde yoktu. Bunu gören Kırklareli delegeleri bir önerge vererek Atatürk için saygı duruşu yapılmasını istediler. Ama altın devirci başkan bu önergeyi okutup Genel Kurulun bilgisine sunmadı. Başkan, «gelmiş geçmiş Türk büyükleri ve şehitleri için dua etmeye dâvet ediyorum» dedi ve delegeler ayağa kalkarak dua ettiler.

Sıra rapor üzerinde konuşmaya gelince Kırklareli delegesi Ethem Ütük söz aldı ve Atatürk'e saygı duruşu önergesinin hasıraltı edilişinin hesabını sordu. Trakyada «Yeşilyurt» gazetesini çıkartan Kırklareli Yeşilay delegeleri, bundan sonraki olayları kendi yayın organlarında şöyle anlatmaktadırlar:

«Ethem Ütük, konuşmasını bitirirken sözü Atatürk'e saygı meselesine getirerek şöyle dedi: (Şimdi Sayın Kongre Başkanının bir davranışına değineceğim. Önergeler, Kongre Başkanının şahsı için değil, genel kurulun bilgisine sunulmak için verilir. Önergeleri başkan okutur, gerekirse genel kurul kararı alınır. Başkan istediği önergeleri okutur, istemediklerini okutmaz, böyle şey olmaz. Sayın Başkan böyle yapmıştır. Biz Kırklareli delegelerinin verdiği önergeyi okutmamıştır. Bu önerge şudur: Cumhuriyetimizi kuran, Türk devletini yeniden yaratan, Türk ulusunu bağımsızlığa kavuşturan Yüce Atatürk için saygı duruşu yapılmasını arz ve teklif ederiz. Ethem Ütük'ün sözleri daha bitmeden ortalık karıştı, sözcüye bağırıp çağırmalar başladı. Gürültü arasında delegeler şöyle bağırıyorlardı: (Türk büyüklerine yapıldı, Atatürk Türk büyüğü değil mi idi?). Ethem Ütük de mikrofondan şu karşılığı verdi: Atatürk'ün Türk büyükleri içinde ayrı bir önemi ve yeri vardır. Bunu kabul etmiyor musunuz, anlamıyor musunuz? Cumhuriyetin 43. yılındayız, insaf ediniz. Atatürk olmasa bugün burada toplanabilir miydik? Delegeler (susturun şunu, in aşağı, cekil oradan) diye bağırıyorlardı. Bu ara başkan, vaktinin dolduğunu söyleyerek sözcüyü kürsüden indirdi. Hava iyice elektriklenmişti. Ethem Ütük'ün yerine oturmasından sonra da lâf atmalar bir süre devam etti. Diğer delegeler de konuştular. Kongre artık bir Yeşilay kongresi değil, bir din adamları kongresi halini almıştı. Sözcüler, dinî hikâyeler anlatıyorlar. Yeşilay cılığı hep islâmî yönden ele alıyorlardı. Bu arada TRT'ye, basına ve Tekel Bakanlığına çatıldı. TRT (Hain TRT), Milliyet gazetesi (Milliyetsiz Milliyet gazetesi) olarak nitelendi. Bir delege, (Tekel idaresinin bir şaraba niçin Akdeniz bir Türk gölü haline getiren Barbaros'un adını verdiğini sordum, sonunda «os» bulunduğu için dediler Eğer mutlaka bir «os»lu kelime olaraksa, bu «Makarios» olmalıdır) dedi ve şiddetle alkışlandı. Yakın bir yerdeki camiden gelen ezan sesleri duyulunca toplantıya ara verildi. Bazı delegeler salonda namaz kıldılar».

İşte Demirel Türkiyesinde alkolizmle böyle mücadele yapılmaktadır. Yeşilay'a dikkat edelim.

KOMÜNİST

Iraklı Abdülsettar Hemavendi bizim Nurcularla işbirliği yapıp lâik devletin başına ümmetci bir belâ getirmek hareketinin üstünde yakalanmıştır; iktidar çevrelerinde bir telâş:

— Abdülsettar Hemavendi, Nurcu kılığına bürünmüş bir komünist ajanıdır, Prag'da yetiştirilmiştir, komünist bir Kürt çüdür ve..

Ve.. ancak Milli Emniyet teşkilâtınca toplanabilecek hırda bilgileri tefrika halinde veriş. Iraklı Nurcu'nun kadınlarla kucak kucağa resimlerini basıp:

— Nurcu olsa böyle sefahata dalar mı, bu buz gibi komünistin biri! ispatlamalarına heves ediş.

Çünkü Nurcu tehlikeli değildir, bilâkis tehlikeli olanlar Nurcu kılığına girip halkın içine sızarlar, melânetlerini ancak böyle gizlerler, dost görünüp hançer saplama zamanını kollarlar; hele kadın, içki, zevk, sefahat.. asla ve kat'a bilmezler!

Derken, iktidarın meşhur komünist avcısı Şadi Pehlivanoğlu nâmındaki milliyetçi, Ankara'nın göbeğindeki meşhur Gökdelen'in sekizinci katında, kendi yazıhanesinde, bir öğrenci kızla yakalanır; millet yazıhanenin duvarlarına tırmanıp üst pencerelerden «manzara»yı seyreder, polis çağrılır; ve neden sonra kıpkırmızı bir yüzle kapıyı açan AP milletvekili şöyle bağırır:

— Bu komünistlerin bir tertibidir!

Çünkü AP milliyetçisi kimsenin ırzına, namusuna el uzatmaz; güzel bir genç kızla bir odaya kapanırsa bunda bir fenalık görmez; aksini söyleyenler komünistlerdir, milliyetsizlerdir, memleketin kahraman evlâtlarını halkın gözünde küçük düşürmek isteyen anarşistlerdir!

Çünkü, hiç kimse Başbakan Demirel'in en bilgili, en akıllı, en vatansever, en milliyetçi olduğundan şüphe edemez! Ona karşı çıkmak, komünistliğini ispat etmek demektir. Çünkü o sınıf mücadelesini önleyecektir; «vatandaşlar işçiler, yetimler, yoksullar» diyenlerin aslında birer maskeli komünist olduğunu onun kadar kimse bilmemektedir!

Görülüyor ki, bugün Türkiye'de herkesin kolayca anlıyabileceği, çok açık-seçik bir kavga yapılmaktadır. Bir taraf, hangi meselede suçüstü olsa, topluma karşı çıkan bir durum veya tutum üstünde yakalansa hemen yaygarayı basmaktadır:

— İşte bunlar komünist! Bunlar hain! Bunlar milliyetsiz! Bunlar işi gücü bırakmış, tertipler peşinde koşuyor ve memleketin vatansever, milliyetçi, kurtarıcı evlâtlarını tuzaklara düşürüp, millet gözünde itibarsız hale getirmek istiyorlar!

Ve, milli duyguya, milli faydaya, milli inanç ve düşüncelere aykırı her suçüstü oluşta, garip bir savunma tekniği kullanmaktadırlar:

— Gördünüz mü, herif komünistliğini nasıl belli ediyor! Nasıl adım adım peşimizde geziyor!

En büyük suç, bu demokrasi âşıklarını ve vatanseverleri demokrasiye, vatana, ahlâka, inanca, kısacası toplumu yücelten her şeye karşı bir tecavüzde veya tertipde bulunurken yakalamaktır. Biz kim oluyoruz da, memleketin yönetimini ele geçirmiş olanlara dil uzatıyoruz? Biz kim oluyoruz da, onlardan daha bilgili, onlardan daha duygulu, onlardan daha milliyetçi olduğumuzu iddiaya kalkışıyoruz?

Bir takım sosyalist düşünceleri orada burada tedbirsizce söyledikleri için yakalanıp devrin kudretli valisinin karşısına çıkarılan çocuklar gibi karşımızda gazapla kükremektedirler:

— Bu memleketi komünizm kurtaracaksa onu da biz yaparız ülen. sizin ne haddinize!

Düzenin bozukluğunu ele alırsınız, büyük kitlenin bir azınlık yararına sömürülmesinin demokrasiye, insan hak ve hürriyetlerine, sosyal adalete, modern düşünceye aykırı olduğunu ortaya koyarsınız; ben kendini kurtarmış azınlıkların değil, sıkıntılar, yokluklar içinde çırpınan büyük kitlenin politikasını yapmaya, haklarını aramaya mecburum derseniz: Başbakan karşınıza dikilir:

— Bu, toplumu proleterya diktatörlüğüne sürüklemektir, oligarşik bir idareye yönelmektir, bu komünistliktir!

Menderes, yönetiminin en buhranlı devrinde, yurtta ve halk arasında konuşulan şikâyetleri bastırmak için şöyle çalım atardı:

— İhtilâl sözleri geliyor kulağıma. İhtilâlin ne olduğunu ben bir ihtilâl yaparsam gösteririm onlara!

Yani başbakan, devrin iktidarını temsil eden adam; beceriksiz, temelsiz, felsefesiz yönetiminin yarattığı buhranı, bir iktidar ihtilâli ile bastırırım sanıyordu. Şimdi Demirel de ayni özenti içinde görünüyor; General Salan harekâtını çok kötü, yersiz bir hatırlatma ile Türk gerçeğine oturtup, 24 saat içinde silâhlanıverecek yüzbinlerden söz açıyor.

Çünkü, bu iktidara karşı fikirle veya hareketle karşı durmak mümkün değildir. Bunu kafalara iyice çakmak lâzımdır. Eğer bu iktidar günün birinde sabırlar taşırır, ümitleri kaybettirir ve bütün demokratik yolları tıkarsa; Anayasanın başlangıcındaki; «Anayasa ve hukuk dışı tutum ve davranışlarıyla meşruluğunu kaybetmiş bir iktidara karşı direnme hakkı»nı kullanmak asla mümkün olamıyacaktır! Çünkü Demirele göre, bunun kararını ancak o ve partisi verebilir. Bu hükmün dışında hiç bir şey meşrû değildir ve General Salan'a karşı silâhlanan Paris'liler unutulmamalıdır.

Unutulan, bu silâhlananların komünist olduklarıdır.

Sadun Tanju

Gelecek Sayımızda
NİYAZİ BERKES'in yazı dizisinin son makalesi:
Azgelişmiş ülkelerde kapitalizm, emperyalizmin kapitalizmidir!.

ÇAĞIMIZDA EKONOMİK BAĞIMSIZLIK MÜCADELESİ

Mısır örneği

Doğan Avcıoğlu

Irkçılıktan nefret eden en ileri sosyalistlerimiz dahi, Araplara karşı bir küçümseme duygusu içindedir. Batı ve İsrail propagandasının etkisiyle Nâsır, genellikle Hitler'in kötü bir Arap kopyası sayılmaktadır. En iyi niyetliler bile, Batı geleneğine uyarak, «askerî diktatörlük» diye niteledikleri Bir leşik Arap Cumhuriyeti rejimini çok soğuk karşılamaktadırlar. Aslında Mısır denemesi, küçük burjuva menşeli, milliyetçi ve devrimci kadronun, tıpkı Atatürk'ün yapmak istediği biçimde, bir bağımsızlık ve kalkınma çabasıdır. Politik bağımsızlığı gerçekleştiren devrimci kadro, bunu ekonomik bağımsızlıkla tamamlamak istemiş ve bu çaba, halk kütlelerinin baskısıyla onları sosyalizme yöneltmiştir. Çeşitli nedenlerle bizim yarıda bıraktığımız bu yolda, Mısır, karşılaştığı önemli güçlüklere rağmen, büyük mesafe almıştır.

Mısır, Türkiye gibi nüfusu 30 milyonu aşan bir ülkedir. Yıllık nüfus artışı 600-700 bin kişiyi bulmaktadır. Buna karşılık işlenebilen toprak alanı, Türkiye'de 24 milyon hektar olduğu halde, Mısır'da bunun onda biridir! Ancak Nil kenarında tarım yapılabilmektedir. Arazinin yüzde 95'i çöldür. 2,4 milyon hektar tarım arazisinin ürünü ile 30 milyon insanı besleyeceksiniz ve bu ürünün ihracı ile sanayileşme için gerekli dövizi sağlayacaksınız. Çaresizlik, yeni rejimi, çölde tarım yapma imkânlarını sağlamaya itmiştir. Çöldeki yeraltı sularından yararlanarak Yeni Vâdi ve Kurtuluş Bölgesi merkezleri kurulmuştur. Asuan Barajı, 800 bin hektar civarında çöl arazisini tarıma kazandıracaktır. Tarım arazisini arttırma yolundaki bu büyük çabaya rağmen, Mısır, her an açlık tehlikesi ile karşı karşıya bulunan bir ülkedir. Yüz milyonlarca dolar kıt dövizini, gıda maddeleri ithaline harcamak zorunda kalmaktadır. Sam Amca, kredili gıda satışını politik şartlara bağladığından ve Mısır ise ekmek için dahi bağımsızlığını satmayı kesinlikle reddettiğinden, kemerleri sıkma durumundadır. Ama gıda sıkıntısı içindeki Mısır, Süveyş Kanalının işletilmesinde, sanayileşmede ve turizmde büyük başarılar sağlamıştır. Çelik üretimi, Mısır'da Türkiye'dekinden yüksektir. Kalkınma Plânı ciddiyetle uygulanmaktadır. Türkiye, Boğaz trafiği meselesini halâ çözemediği halde, Mısır, Batı kaynaklarının oybirliği ile teslim ettiği üzere, Süveyş Kanalını, eski Avrupalı şirketten bin kat mükemmel işletmektedir. Turizm, bizde halâ bir fantazi olduğu halde, Mısır'a her yıl 100 milyon dolar getirmektedir. Hızlı sanayileşme programını 10-15 yıl içinde gerçekleştirecek olan Mısır, Türkiyede bir tempo değişikliği vuku bulmazsa, korkarız ki, «geri kalmış ülke» diye pek yakında bize dudak bükecektir!

Öte yandan Mısır, milletlerarası plânda tıpkı Atatürk Türkiyesi gibi büyük itibar sahibi bir ülkedir. Emperyalizmin silâhlı saldırmasına, ekonomik ablukasına, dış yardım baskısına ve hükümet darbesi tehditlerine rağmen, bağımsızlığını titizlikle korumasını bilmiştir. Toprak ağalarını, büyük burjuvaziyi ve kompradorları, sömürücü yabancı sermayeyi tasfiye etmiştir. Kruşçov dahi, Nâsır rejimine sosyalist etiketini yapıştırmıştır. Baharda Mısır'a giden Kossigin, rejimin, sosyalizm yolunda olduğunu söylemiştir. Ünlü marksist teorisyenler, gerçekleştirilen köklü dönüşümlerden sonra, Mısır'daki rejimin artık sosyalizme ulaşacağını yazmaktadırlar. Halbuki 1952'de, bir hükümet darbesiyle iktidarı alan subaylar, faşist denilebilecek bir rejim kurmuşlardı. Faşist eğilimli ve komünist aleyhtarı küçük burjuva milliyetçiler öncülüğündeki bir hareket, 12 yıl içinde nasıl sosyalist doğrultuya gelebildi? Suriye, Irak ve Cezayir'de de benzer gelişmeler görüldüğü için, sorunun bütün Orta Doğu ülkeleri bakımından önemi büyüktür.

AMERİKANIN VE BURJUVAZİNİN KUVVETLİ ADAMI!

Kral Faruk rejiminin ahlâksızlığına, hırsızlığına, satılmışlığına ve İsrail'e karşı yenilgisine fena halde öfkelenen «Hür Subaylar» grubundan 7 kişi, 23 Temmuz 1952 günü Genelkurmay binasına gittiler ve başkanı tevkif ettiler. Bir damla kan dökülmedi. Üç gün sonra da Kral Faruk, tahttan feragat edip yurt dışına çıktı. Darbeyi Amerikalılar memnuniyetle karşıladı. Geçenlerde CIA hakkında geniş bir araştırma yayınlayan New York Times, 1952 darbesinden önce CIA ajanlarının Nâsır ile sıkı ilişkiler kurduğunu yazmaktadır. Darbeden sonra da, Amerikan Büyükelçisi Jefferson Caffery ve yardımcıları Deniz Ataşesi David Evans, Müşavir Lakeland, «Hür Subaylar»ın en güvendikleri yakın dostlarıydılar. Dışişleri Bakanı Acheson, 3 Eylül 1952'de Mısır'a «Amerikanın faal dostluğu»nu vaadetmekteydi.

Genç Subaylar, ne yapmak kararındaydılar? Nâsır, baharda bir Hintli gazeteciye verdiği beyanatta «Partisiz, plansız, programsız ve kadrosuz geldik iktidara» demektedir. 21 Mayıs 1962 tarihli «Millî Yasa»da da, 23 Temmuz hareketinin bir devrim değil, fakat bir asker grubunun yönettiği hükümet darbesi olduğu resmen yazılmaktadır. Genç subaylar, politikacılardan nefret ediyorlar, Kanal'daki İngiliz işgalinin son bulmasını istiyorlardı. Bağımsızlık, kalkınma ve sosyal adalet özlemini duyuyorlardı. Fakat bunu nasıl yapacaklardı? Bilmiyorlardı, üzerinde ciddiyetle düşünmüş dahi değillerdi. Ne istediğini bilen, sadece Washington ve onun Kahire'deki temsilcisi Jefferson Caffery idi. Darbeden bir hafta sonra, Washington'un telkinleriyle, anonim şirketlerde hisselerin yüzde 51'inin Mısırlıların elinde olması hükmü kaldırılıyordu. Böylece Amerikan tröstleri, Mısır şirketlerinin kontrolünü sağlayabileceklerdi. Hemen arkasından, milletlerarası petrol tröstlerinin arzuladıkları biçimde, Maden Kanunu değiştiriliyordu. Ayrıca yabancı yatırımlara liberal kâr transferi imkânları tanınıyordu.

Öte yandan Amerika'nın tavsiyesi ile, büyük «toprak aristokrasisi» ni kapitalist yapmayı amaç edinen ılımlı bir toprak reformuna girişiliyordu. Mısır'da o tarihte müthiş bir toprak adaletsizliği ve açlığı vardı. Washington bu sebeple, ılımlı ve bol tazminatlı bir toprak reformunu, komünizmi önlemek için zorunlu saymaktaydı. 1951 Martında, Amerikan Cumhurbaşkanına yetkili bir komitenin yaptığı tavsiye şuydu: «Azgelişmiş ülkelerde toprak reformu desteklenmelidir. Bazı ülkelerde, açlığa ve sosyalizme karşı, ancak toprak reformu sayesinde mücadele edilebilir». 1952 Şubatında State Department'in yayınladığı «Land reform, a world challenge» adlı broşürde de, komünizmle mücadelede toprak reformunun önemi belirtilmekteydi. Genç subaylar, bu tavsiyelere uyarak, bol tazminata rağmen, toprak aristokrasisini, paşaları hayli tedirgin eden mütevazi bir toprak reformunu gerçekleştirdiler.

Genç askerlerin sendikalara ve aşırı sola karşı tutumu çok sertti. 23 Temmuz hareketinden hemen sonra, Beyda Dyers kumpanyasında -ki bir İngiliz - Mısır ortaklığıdır- işçilerin greve gitmesi ve sendika liderlerinin halkı harekete geçirici konuşmalar yapması üzerine, askerî birlikler fabrikayı çevirmiş ve mahallinde kurulan askerî mahkemenin kararıyla sendikacı Mustafa Hamis ve Muhammed Hasan derhal asılmıştı. Bir süre sonra, toprak sahipleri, burjuva partileri ve Müslüman Kardeşlerle ayni safta çok partili hayata ve parlmanter sisteme dönüş talebiyle ortaya çıkan aşırı sol militanları, temerküz kamplarını boylayacaklardır. Nâsır'a sekiz kurşun sıkıtıran Müslüman Kardeşlerin liderleri ise asılacaktır.

EMPERYALİZMLE ÇATIŞMA

Artık askerî rejim duruma hâkimdir. Yabancı sermayenin ve yerli kapitalistlerin ülkeyi kalkındırmasını ve modernleştirmesini beklemektedir. Ne var ki, Amerika, yabancı sermayesine pazar hazırlamakla yetinecek değildir. Türkiye gibi, Mısır'ı da «toplu güvenlik sistemi» içine alma çabasındadır. Sovyetler Birliğini, komünist aleyhtarı bir askerî ittifak kordonu ile çevirmek isteyen Foster Dulles, bu yolda son dajlara başlamıştır. Ne var ki, Amerikan dostluğuna rağmen, antiemperyalist milliyetçi duygular ve bağımsızlık arzusu çok güçlüdür. Nitekim Dulles'ın askerî pakt teşebbüsü üzerine millî burjuvaziyi temsil eden El Mısrî gazetesi manşette «Sizden nefret ediyoruz Dr. Dulles. Dış yardımınızla bizi satın alamazsınız. Moral bir yardıma ihtiyacı olan sizsiniz» uyarmasını yapıyordu. Nuri Said'inki gibi satılık rejimlerle girişilen Bağdat Paktı teşebbüsü de, genç subaylara, Dulles'ın askerî ittifak teklifinin içyüzünü anlatacaktır. Fakat asıl uyanış ve emperyalizmin gerçek yüzünü tanıyış, Amerika'dan istenen silâh yardımını ve Asuan Barajının finansmanını Washington'un reddetmesiyle - başlayacaktır. 1948'de İsrail ordusu önünde fena bir hezimete uğrayan Mısır, İsrail tehdidi altında yaşamaktadır. Genç subayların temel isteği, İsrail'e karşı dengeyi sağlayacak güçlü bir ordunun teşkilidir. Bu maksatla Amerikadan silâh yardımı istemişlerdir. Washington, bu talepleri uyutmuş ve «toplu güvenlik sistemi»ne girmedikçe Mısır'a silâh verilmeyeceğini belirtmiştir. Askerî ittifakı ise, Nâsır ve arkadaşları reddetmişlerdir. Durumu, Amerikan Kongresinin bir komisyonunda Büyükelçi Jefferson Caffery şöyle açıklamaktadır: «Nâsır, kayıtsız şartsız askerî yardım istiyordu. Bizim ise şartlarımız vardı». Amiral Radford da komisyona şunları söylemektedir: «Mısır, satın alınmasını arzulamadığımız silâhlar almak istiyordu». Halbuki İsrail tehdidi altındaki Mısır, her ne pahasına olursa olsun silâh almak zorundaydı. Ya Washington'a boyun eğilerek bazı komşu ülekler gibi «Amerikanın ileri karakolu» haline gelmek pahasına Mısır Ordusuna bir miktar silâh sağlanacaktı, ya da silâh ihtiyacı başka kaynaklardan karşılanacaktı. Bağımsızlık konusunda hassas milliyetçi askerler, 27 Eylül 1955'de Çeklerden pamuk karşılığı ağır silâhlar almakta tereddüt etmediler. Bağımsız bir devletin Çeklerden silâh alması, Batı'da müthiş bir skandal olarak karşılandı. Nâsır, devrilecek adamlar listesine girdi.

Öte yandan ekonomik yardımlar konusunda da güçlükler çıktı. Amerikanın tam egemenliği altında bulunan Dünya Bankası, kredi karşılığında Mısır Bütçesinin kontrolu, yeni istikrazların yasaklanması gibi bağımsızlığa aykırı şartlar ileri sürdü. Milliyetçi askerler, bu şartlara da karşı durdular. Bir ara Asuan Barajının finansmanını kabul eder gibi görünen Dulles ve Dünya Bankası, 19 Temmuz 1956 da, Nâsır'a boyun eğdireceklerinden e-

Asuan baraj
Sosyalizme z

(Salah Şahin - El Ahram)

Helikopterde CIA — Bu ada tamamen boş, ama orada kalınız. Olur ki insanlar gelir, adaya yerleşirler ve bir de hükümet kurarlar. Biz de o hükümeti devririz...

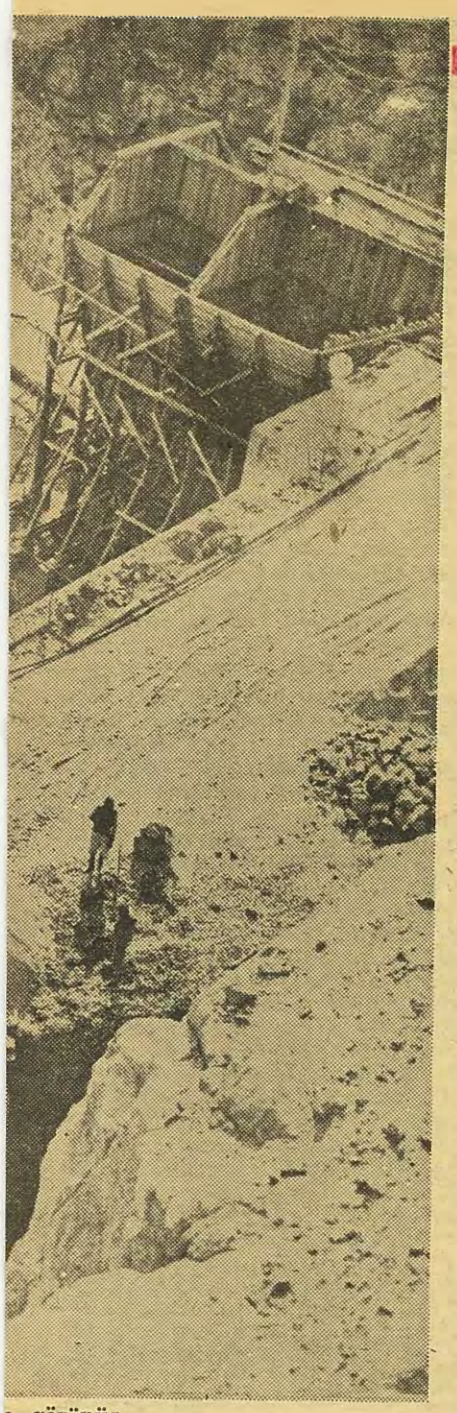

ı görünüş
an olaylar

n olarak, kölelerini azarlayan efendi ısı ile, Asuan'ın finansmanını red-ctiklerini açıkladılar. Nâsır, 1 Mayıs 56 tarihli konuşmasında, Dulles'ın ayır» cevabından sonraki tutumunu yle anlatmaktadır: «Bu durum, bizi rarımızdan döndürmedi. O zaman dülhekim Amr'a dedim ki, günü-izün teknik araçlarıyla barajı inşa ı on yıl gerekliyse, kol gücü ve kaz-ı ile onu yirmi yılda inşa etmek ımkündür. Dünyaya bizim devrimci militan bir halk olduğumuzu ispat-nak için ondan bir Baraj Komitesi rmasını istedim». Nâsır, henüz in-ıta başlarken de şöyle diyordu: «Ö-erinin vücutlarını yüzyıllar boyu ılamak için ehramlar inşa eden bu lkın, çocuklarının geleceğini temi-t altına almak yolunda benzer âbi-ler yaratacağından emindim».

Barajın finansmanını karşılamak ıacıyla, Nâsır ve arkadaşları Süveyş nalını millileştirdiler. Batı'da kıya-t koptu. Millileştirme, İngiltere - ınsız ve İsrail devletlerinin Mısır'a dırısıyla sonuçlandı. Saldırıdan ön-. İngilizler ve Fransızlar, Washing-ı'a «Siz Rus ayısını nötralize edin, isine karışmayın» diyorlardı. Ama shington, silâhlı bir saldırıya ihti-ı kalmadan Mısır'a gerekli dersin ilebileceği inancındaydı. Amerika, ıkanlık seçimi arifesindeydi. 1952 imlerini «Kore'de barış» sloganı ile anan Eisenhower, 1956 seçim arife-de silâhlı bir saldırı macerasını sa-ıcalı görmekteydi. Fakat gözü dön-ş Mollet, Eden ve Ben Gurion, Was-ıgton'dan habersiz bir saldırı düzen ıeye kalkıktılar. Neticede, Moskova Washington'un sert müdahaleleri saldırganlar yarı yolda durmak zo-ıda kaldılar. Ama bunun sonucu, peryalizmle uzlaşmanın imkznsızlığı ı anlaşılması ve yabancı sermayenın ısır'dan kovulması oldu. 15 Ocak 1957 ihli üç kanunla, yabancı ticarî ban-ar, sigorta şirketleri ve ticarî ajans millileştirildi. Bu arada Osmanlı nkası da bir Mısır Bankasına dev-ildi.

Bu, olayların zoruyla genç subayla aldıkları ilk büyük ders oldu. Olay-onlara apaçık gösterdi ki, bağım-ık ve kalkınma isteyen bir ülkenin ıeticilerinin emperyalizm ile uzlaş-sı mümkün değildir. Emperyalizm ile her plânda devamlı mücadele gerek-lidir.

Emperyalist saldırının ikinci bir sonucunu, Mısır'ın Sovyetlerle ekonomik ilişkilerinin genişlemesi teşkil etti. Mısır'ın Batı'nın ekonomik abluka-sına karşı koyabilmesi ve bağımsızlığı nı koruyabilmesi, geniş ve şartsız Sov yet yardımlarıyla kolaylaştı. 1959-60 yılında Kruşçov ile Nâsır'ın alenen sert polemiklere girişmesine rağmen, Sovyet lerin şartsız yardımları devam etti ve ticarî mübadeleler genişledi. Sovyetle-rin şartsız desteği, Batı'dan da bağım-sızlığa aykırı düşmeyen yardımlar alın masına imkân verdi. Hatta bir ara Kennedy yönetimi, Orta Doğu'da Sov-yet nüfuzunu engellemek için Nâsır tipi milliyetçiliğe dayanmanın en isa-betli yol olduğunu düşündü.

MİLLÎ BURJUVAZİ VE DEVRİMCİ KADRO

Süveyş ve Asuan dersinden sonra, emperyalizmin tertiplerine karşı çok dikkatli davranan Nâsır rejimi, halâ millî burjuvazinin kapitalist yoldan kalkınmayı sağlayabileceği inancında dır. Gerçi Süveyş Kanalının yönetimin de gösterilen çok büyük başarı ve ö-teki kamu teşebbüslerinin iyi sonuçlar vermesi, bir plânlama örgütünün zo-runlu olarak kurulması, devletçiliğin itibarını arttırmıştır. Ama genç subay lar henüz «hem devlet, hem özel teşeb büs yatırım yaparsa, iki güç birleşece-ğinden daha fazla yatırım yapılabilece ği» safsatasına inanmaktaydılar. Özel sektöre, talepleri üzerine, büyük vergi indirimleri ve bol kredi imkânları ta-nıdılar. Millî burjuvazinin kârları bü-yük ölçüde arttı. Bizim İş Bankasına benzeyen ve bir sürü sanayi teşebbü-sünü kontrol eden Mısır Bankası ve Vehbi Koç tipi otodidakt Ahmet Abud grubu, bu zenginleşmeden en çok ya-rarlananlar arasındaydı. Ne var ki, özel sektöre her türlü imkân verilme-sine ve büyük kârlara rağmen, sanayi alanındaki özel yatırımlar bir türlü art mıyordu. Amerikanın telkini ile aldık-ları kamulaştırma bedellerini sanayie yatıracağı ümit edilen büyük toprak sahipleri, paralarını lüks inşaata, İs-viçre Bankalarına yatırmakta ve «Pa-şa hayatı» sürmekteydiler. Kapitalist lerin de sanayi yatırımları, ümit edile-nin onda birine ulaşmıyordu. Halbuki nüfusu hızla artan, toprakları çölden ibaret fakir bir ülkenin tek kurtuluş ümidi, hızla ve plân çerçevesinde bir sanayileşmeydi. Halk kütleleri, sefalet ten bir an önce kurtulmak istiyordu. Bu sebeple, 1960 Kalkınma Plânı, millî gelirin on yılda iki kat arttırılmasını öngörüyordu. Bu hedef, yatırımların millî gelirin yüzde 25'ine çıkarılmasını gerektiriyordu. Özel sektör, bu ölçüde bir yatırım çabasını gerçekleştirebile-cek güçte değildi. Bundan başka aşırı kârlar, gelir dağılışındaki esasen geniş uçurumu arttırıyordu. 1960 Kalkınma Plânı, bu durumu şöyle tesbit etmekte dir: «Nüfus artışının zorunlu kıldığı süre ve ölçü çerçevesinde, özel sektör millî geliri arttırmakta âciz kalmış-tır». Üstelik, sirketlerin kârlarındaki artışın yüzde 10 olarak sınırlandırılma sı, özel sektörün plzn hedeflerine uy-masını sağlayacak tedbirler alınması ve nihayet 1960'da iki önemli banka-nın millileştirilmesi özel sektörün mu halefetine yol açmıştır. Bu durum, dev rimci - milliyetçi kadro ile burjuvazi arasındaki ittifakın sonu olmuştur. Nâ sır, 1961'de şöyle demektedir:

«Burjuvazi ile bir uzlaşma yapıla-bileceğine inanmakla yanıldım. Sınıf mücadelesi, gerçek bir olaydır. Bizim sosyalist toplumumuzda milyonerlere yer yoktur (.....)

Emperyalizm ile uzlaşmayı daima reddettik, ama irtica ile uzlaşma ha-tasını işledik.»

Bu itirafın sonucu, 1961 yazında çıkartılan bir seri kanunla geniş bir millileştirme hareketine girişilmesi olmuştur. 20 Temmuzda bankalar, si-gortalar, deniz nakliye şirketleri ve temel sanayi teşebbüsleri millileştiril miştir. İkinci bir kanunla, hafif sa-nayi ve inşaat alanlarındaki 91 şirke-tin asgarî yüzde 50 hissesi kamu sek-törüne devredilmiştir. 159 orta boy sanayi teşebbüsünde de devletin işti-râki sağlanmıştır. Bu teşebbüslerde ki şilerin ve şirketlerin 10 bin Mısır Li-rasından fazla hisseye sahip olması engellenmiştir. Bunun üstündeki his-seler devlete aittir. Kârların yüzde 25' inin işçi ve müstahdemlere verilmesi sağlanmıştır. Şirket yöneticilerinin yıl lık geliri 5 bin Mısır Lirası olarak sı-nırlandırılmıştır. İşçilerin ve müstah-demlerin teşebbüslerde yönetim kuru-lu üyesi olması kabul edilmiştir. 10 bin Mısır Lirasını aşan gelirler yüzde 90 oranında vergilendirilmiştir. Toprak mülkiyetinin azamî genişliği 40 hek-tar olarak sınırlandırılmıştır. Kurulan yüzlerce tarım kredi, alım ve satım kooperatifiyle, sömürücü tüccar ve te-feci egemenliğine son verilmiştir.

Bu tedbirler karşısında burjuvazi-nin bir kısım muhafazakâr yüksek rüt beli subaylarla birlikte bir darbe teşeb büsüne giriştiği iddiasıyla, 1961 Ekim ve 1962 Şubat ayları arasında 600 ka-pitalist nezaret altına alınmıştır. 1959 yılında solcuları temerküz kampına yol layan rejim, iki yıl sonra kapitalistle-re karşı dönmüştür. Otodidakt milyo-ner Ahmet Abud, bir devlet güvenlik mahkemesi tarafından irtikâp suçuyla yargılanmıştır. Bu vesile ile öğrenilmiş tir ki, Ahmet Abud'un millileştirilen varlığı 660 milyon Türk Lirasına eriş-mektedir!

Burjuvazinin ekonomik ve politik gücünü kırma yolundaki bu geniş ted birler zamanla pekleştirilmiştir. (Ayni durum, burjuvazinin tahrik ettiği bir askerî hareketle Mısır'dan ayrılan Su-riye'de de görülmüştür. Burjuvazinin kalkınmada gösterdiği aciz ve reform-lara karşı çıkışı, hatta reformları sa-bote etmeye kalkışı, orada da devrim-ci - milliyetçi kadroyu, burjuvaziyi tas fiyeye zorlamıştır.)

SOSYALİZME YÖNELİŞ

Burjuvaziyi tasfiye eden rejim, po litik bir boşlukla karşı karşıyadır. Or-du, millet adına tek başına ülkeyi yö-netebilir mi? Nâsır, yukarıda zikret-tiğimiz 16 Ekim 1961 tarihli otokriti-kinde bu soruya «hayır» cevabını ver-mektedir. Halk Kuvvetleri Millî Kon-gresi, bu amaçla toplanmıştır. Top-lumun çeşitli kesimlerinden gelen 1750 kişinin katıldığı kongreye, arazileri kamulaştırılanların ve teşebbüsleri mil lileştirilenlerin iştirâki yasaklanmıştır. Askerî Akademide Atatürk'ün hayatı-nı okuyarak politikaya ilgi duymaya başlayan ve iktidarda iken Kahire'de-ki temsilcilerimizden Atatürk hakkın da eserler isteyen Nâsır, Halk Kuvvet leri Kongresinde şöyle konuşmaktay-dı:

«İlerlemeyi sağlamak için gerçek bir plânın ortaya konmasına en uygun düşen biçim, bilimsel sosyalizmdir. Baş ka her plân, istenen ilerlemeyi gerçek leştiremiyecektir.. Ekonomik ve sos-yal ilerlemeye götüren tek yol, sosya-list çözümdür.»

Halk Kuvvetleri Kongresi, uzun tartışmalardan sonra, Sosyalist Millî Yasa'yı kabul etmiştir. Ve saflarında sömürücü azınlığa yer vermeyen Arap Sosyalist Birliği Partisi kurulmuştur. Ama kütlelerin devlet yönetimine ağır-lığını koymaktan çok uzak bulunduğu bir ülkede, halkçı bir parti kurmakla, meselelerin çözülemiyeceği âşikârdır. Nihayet tarım, ticaret ve sanayi bur-juvazisi tasfiye edilmiştir. Ama onun yerini, bürokratik bir yönetim almış-tır. Bürokrasi, çıkarı itibariyle, kalkın-madan ve devletçilikten yana da olsa, halkçı ve devrimci gidişi frenleyen bir engeldir. Ancak işçi ve köylü kütleleri-ni seferber eden gerçekten sosyalist devrimci bir parti, devlet yönetimine el koyabildiği takdirde, bürokrasinin muhafazakârlığa kayma ve halktan kopma eğilimleri önlenebilir. Askerî rejim bu gerçeği anlamıştır, fakat ger çekten devrimci bir parti kurabilmenin güçlükleri içindedir. Büyük kapitalist-lere ve arazi sahiplerine saflarında yer vermeyi reddetmekle beraber, Arap Sosyalist Birliği, milyonlarca kişiyi sinesinde toplayan bürokratik bir te-şekkül haline gelmiştir. Yöneticilerin arzuladığı, halkın öncüsü devrimci bir kuruluş haline gelememiştir. Milyonlar ca üyeli Sosyalist Birliği Partisi var-dır, ama ülkeyi yöneten bütün zaafla-rı ve tutuculuğuyla birlikte, bürokras! dir. Yöneticiler, durumun farkındadır lar.» «Devrim içinde Mısır» adlı kitabın da Fransız yazarı Claude Estier, Nâ-sır'ın 16 Mayıs 1965 günü Ara Sos-yalist Birliği parlamento grubunun giz li bir oturumunda yaptığı konuşmayı yayınlamıştır. Nâsır, şöyle demekte-dir:

«Sosyalist rejimi koruyan emekçi halktır. Devrimci saydığımız idarî ted birlerle boşlukları doldurmak müm-kündür. Fakat inanıyorum ki halen, devrimci idarî tedbirler aşaması geçil-miştir. Hükümet müdahalesine değil, halkın halkçı bilincine dayanma za-manı gelmiştir».

Hatta Nâsır, Batı gazetelerinin yaz dıklarına göre, Sosyalist Birliği Parti-sini, işçi ve köylünün öncüsü gerçek-ten devrimci bir örgüt haline getire-bilmek için Devlet Başkanlığından isti fa edip partinin başına geçmeyi düşün müştür. Niyet, 6 milyon üyeli değil, fa-kat sosyalist teorinin öngördüğü bi-çimde, kütleleri seferber edebilecek ve bürokrasiye yön verebilecek birkaç bin üyeli öncü bir parti kurabilmektir. «Devrim İçinde Mısır» kitabı, bu konu-da şu bilgiyi vermektedir: «Daha ön-ceki bölümlerde sözünü ettiğimiz temel meseleye geldik. Bu, Devrimi, politik ve ideolojik bakımdan yönetebilmeye muktedir bir örgütün kurulması mese lesidir. Daha somut bir ifadeyle, Nâ-sır'ın 1965 Mayısında Sosyalist Birliği milletvekilleri önünde söylediği gibi, 6-7 milyon üyeli Birliğin sinesinde, iki -üç yüz bin kisilik militan bir politik kadro kurma, halâ güçlü gerici unsur-ların mukavemetlerini kırmaya muk-tedir öncü bir parti ortaya koyma dâ-vasıdır. Böyle bir parti ancak Nâsır'ın belirttiği (kapitalizmden sosyalizme geçiş döneminde başgösterebilecek teh likeli politik durumlara) karşı koyabi-lecektir.

Nâsır, komünist ve komünist olma yan çeşitli solcu grupları, bu temel göreve çağırmıştır. Örgütlenme ve ide oloji sorunlarında, artık bütün solcu gruplar birlikte çalışmaktadır.

Bu yeni aşamanın sorumluluklarını yüklenecek binlerce militanı yetiş-tirmek gereklidir. Parti sorumluların-dan Başbakan Yardımcısı, Kemal Rı-fat, bana şunları söyledi: (Güçlük şu ki, işe sonundan başladık. Altı mil-yon üyemiz mevcut. Ama şimdi 20 bin militana ihtiyacımız var.)»

Bu maksatla 1963 sonbaharında Süveyş Sosyalist Enstitüsü kurulmuş-tur. İşçiler ve köylüler, burada sosya-lizm öğrenmektedirler. 1965 Nisanın-dan itibaren Kahire'de partiye kadro vetiştirme okulu açılmıştır. Okulun yö netimi, Claude Estier'nin deyimi ile, «gerçek bir sosyalist» olan Dr. İbrahim Saadettin'e bırakılmıştır. Bu okulda, 20-25 yaş arasındaki partililere dört

(Salah Şahin - El Ahram)

Sam Amca — Bu sayede kim olduğumu ve ne yaptığımı kimse anla-mıyacak...

TİP NEREYE GİDİYOR?

-Önümüzdeki devrimci adım ve TİP'in tarihsel görevi-

Vahap Erdoğdu

TİP Kongresinin doğuya aktarılması, bir takım tüzük hükümleri, konuşma sürelerinin kısıtlanması gibi sürprizler. Büyük Kongrede söylenecek sözü olanları endişelendirmektedir TİP Malatya delegesi Vahap Erdoğdu, Büyük Kongre için hazırladığı konuşmasının YÖN'de yayınlanmasını istemiştir.

TİP'in eylemini ele alan bir incelemeyi, konuyu fazla yaymamak için -ama daha önceki gelişmeleri de akılda tutmak şartıyla- Ekim 1965 seçimleri kampanyasından başlatmayı doğru buluyoruz.

TİP'in Ekim seçimleri kampanyasında anti-emperyalist çızgiyi yürekle savunmuş olması, millî bağımsızlık dâvamızı, tüm davaların temeli olarak ele alması ve asıl hücumlarını işbirlikçi gerici çevrelere yöneltmesi kesin olarak doğru bir tutumdu. Bu doğru tutum, ülkenin en bilinçli yurtsever çevrelerini TİP'e doğru çektı.

«ELİ NASIRLILAR MECLİSE!»

Üzerinde çok durulan «Eli nasırlılar Meclise» sloganı da bizce doğru bir slogandı. Bir sosyalist parti için elbette ki üretimden gelen adamları, sömürülenlerin derdini en yakından bilenleri, tezgâh başından gelen işçiyi, tarladan gelen köy emekçisini milletvekili olarak parlamento ya sokmak bir görevdir. Bu sloganın belirli bir anda oy getirici değeri olup olmaması hiç önemli değildir. Sloganları oy getiricilik ölçüsüyle de gerlendirmeye kalkarsak oportünizmin tam göbeğine düşeriz. O zaman sıradan gerici politikacılar gibi Allah, Peygamber adlarını ağızdan düşürmemeye kadar iş varabilir. Oysa adına lâvık her sosyalist partinin ana özelliği ilkelere bağlılık olmalıdır.

«Eli nasırlılar meclise» sloganı iyi bir slogandı. Kötü olan TİP yöneticilerinin bu sloganı uygulamamış olmaları, eli nasırlı halkın karşısında yalancı çıkmış olmalarıdır. Seçim arifesinde Genel Başkanın çevresindeki, üst kademe işçi Partilileri arasında bir milletvekili olma yarışına tanık olduk. Bu üzücü bir görünüştü. Hele milletvekillerinin en yüksek maaşı aldıkları ve son banka kredisi örneğindeki gibi zaman zaman ek maddî avantajların da söz konusu olduğu göz önünde tutulunca görünüş karsısında duyulan üzüntü artıyordu. Öteki partilerden bambaşka bir hava içinde olması gereken bir sosyalist parti olarak TİP'den beklenen bunun tam tersi bir tutumdu. TİP ileri gelenleri halka

---

başı mâmur bir sosyalist eğitim verilmektedir. Okulun müdürü «ilk defa, gerçekten başladık» demektedir.

MARKSİSTLER VE NÂSIR

İşçi ve köylü menşeli gerçek sosyalist militan yetiştirme zorunluluğunu duyan Nâsır yönetimi, uzun zaman temerküz kamplarında tuttuğu marksistler ve komünistlerle kütleleri seferber etmekte tecrübeli oldukları için işbirliğine girişmiştir. Marksistler ve komünistler basında, parti ve devlet yönetiminde önemli yerlere getirilmişlerdir. Halbuki başlangıçta, askeri kadronun aşırı solla ilişkileri, son derece kötü olmuştur. Her iki taraf da, birbirine kuşku ve güvensizlikle bakmışlardır. Aşırı sol, gerici siyasi teşekküllerle birlikte, çok partili düzene dönüşün savunuculuğunu yapmıştır. Ancak Bandoeng Konferansından ve aşırı sol Fransız - İngiliz - İsrail saldırısından ön safta kahramanca dövüşerek vatan perverlik örneği verdikten sonra, askeri rejim, marksistlerle dialog kurabilmiştir. Nâsır, ihtilâl kadrosundan marksist subay Halit Muhiddin'in yönetiminde olmak üzere El-Missa gündelik gazetesini, en aşırılar da dahil, sol aydınların emrine vermiştir. Nâsır'ın daha sonra tasfiye ettiği marksist aydınlardan Enver Abdülmalik, Fransa'da yayınladığı «Mısır, Askeri Toplum» adlı mükemmel incelemede, El Missa gazetesini, «Yeni Mısır'ın ideolojik şantiyesi» diye nitelemektedir. Gerçekten intikal halindeki Mısır toplumunun deriniemesine tahlilini ve alınması lüzumlu tedbirleri en sistemli biçimde Mısırlı marksist aydınlar ortaya koymuşlardır. Nâsır her sabah gazeteye telefon edip «Marksist doktorlarımız bugün ne diyorlar» diyecek kadar bu yayınları merakla izlemiştir. Ama entellektüel üstünlüklerine rağmen, Mısırlı marksistlerin Nâsır rejimini, tarihi gelişme icinde gerçek yerine tam oturtabildiklerini söylemek güçtür. Bazı aşırı sol örgütleri, askeri rejimi, millî burjuvazinin temsilcisi saymıştır. Öteki örgütler, askeri rejimi, tekelci büyük burjuvazinin aracı görmüştür. Ve bütün aşırı sol örgütler, irtica ile birlikte, çok partili hayata dönülmesini istemişlerdir. 1958'de Suriye ile birleşmeden ve Irak ihtilâlinden sonra işler daha da karışmıştır. Suriye ve Irak'ta marksist örgütler, Nâsırcı unsurlara karşı cephe almışlar ve onları ezmişlerdir. Nâsır'dan yana Musul ayaklanmasını 1959'da komünist milis kuvvetleri kana bulamıştır. Bu durum, gerginlik yaratmıştır. Öte yandan, uzun süre üç dört ayrı örgüt halinde kalan aşırı sol, 1958'de birleşmiştir. Fakat kendinin dışında bağımsız örgüte tahammülü olmayan iktidarın tek partisine katılmayı reddetmiştir 1958 Eylülünde Genel Sekreter Enver El-Sedat, o zamanlar «Millî Birlik» adını taşıyan tek partiye katılmaları için Komünist Parti yöneticilerini çağırmış, onlara «katılmazsanız, Müslüman Kardeşlerin âkıbetine uğrayacaksınız» demiştir. Komünist yöneticiler, «nâzik, fakat kesin bir hayır» cevabı vermişlerdir. Bunun sonucu, aşırı sol yöneticilerinin, entellektüellerinin ve bir çok militanın temerküz kamplarını boylaması olmuştur. 1961 sosyalizasyon kanunları sahneye konurken, aşırı sol yöneticiler ve aydınlar hapisteydi. Nâsır, 1961 yılı Aralık ayında, Halk Kuvvetleri Kongresi Hazırlık Komitesinde aşırı sola karşı tutumunu şöyle tanımlıyordu: «Dışarıdan talimat almayan marksistler varsa, onlara karşı tedbirlere girişmemiz mümkün değildir. Bizim sosyalizmimiz, komünizm değildir. Fakat ülkede bir çok komünisti, komünizanı ve marksisti, serbestçe fikirlerini söylemeye bırakıyoruz». 1964 yılında ise Nâsır, bütün aşırı sol unsurları yalnız serbest bırakmakla kalmamış, onlara basında, hükümette ve partide önemli görevler vermiştir. Bu konuda yapılan eleştirmelere Nâsır şu cevabı vremiştir: «Kanımca, komünist olan kişilerin bir çoğu, kendilerini düzeltebilirler ve sosyalist topluma katılabilirler. Yalnız şu şartımız var: Komünist örgütler kuramazlar» Bu teklif, tekrar çeşitli gruplara bölünen komünistler arasında 1964 yılı sonlarında ve 1965 yılı başlarında büyük tartışmalara yol açmıştır. Azınlıkta kalan bir grup, bağımsız bir komünist örgütünü muhafaza tezini savunmuştur. Fakat çoğunluk, Nâsır'ın teklifini kabul etmiştir. O tarihte bin kadar üyesi bulunan Komünist Partisi, 1965 Nisanında kendini feshederek Arap Sosyalist Birliğine katılmıştır. Partinin sekreterlerinden Kahire Üniversitesi eski İktisat Profesörü İsmail Sabri Abdullah -ki beş yıl hapiste kalmıştır- bu kararı şöyle açıklamıştır: «Yeni tahlilimiz, Mısır'ın halen bütün sosyalistleri toplayan bir politik örgüte ihtiyacı olduğu vakıasından hareket etmektedir. Bu sosyalistler marksist olabilirler, ya da marksist olmamakla beraber. Devrime gerçekten sosyalist bir yön verme görüşünü paylaşabilirler. Böyle bir örgütün kurulmasında bağımsız bir komünist teşekkülün varlığı engel teşkil ediyorsa, biz, örgütümüzden vazgeçmeye hazırız. Bir partinin varlığı, bizatihi bir gaye değildir.

Gerçekten işin derinliğine inilirse, halen Mısır'da vuku bulan olaylar, bizi, eski yargılarımızın çoğunu değiştirmeye zorlamaktadır. Önce, Devrimi ancak işçi sınıfının gerçekleştirebileceği postulamızı düzeltmemiz şart.

Gerçekte, Üçüncü Dünyada, öteki sınıflar doğrudan doğruya devrime katılabilirler. Önce köylülerin başkaldırması, yalnız milliyetçi nedenlere değil, sosyal isteklere dayanmaktadır. Küçük burjuvazinin bir kısmının da -ki onun entellektüel unsurlarının bazıları köylü menşelidir- durumu aynidir. Bu küçük burjuvazi, Batı'da sosyal demokrasiyi etkileyen küçük burjuvaziden temelinden ayrılmaktadır. Şu anlamda ki, bu küçük burjuvazi, tamamen antiemperyalist ve milliyetçidir. Hiç bir dış akıma tutunamadığı için, bir sosyalist akım izlemeye yönelmiştir Nâsır. Üçüncü Dünyanın bu kategori devrimcilerinin bir örneğidir. Onun sosyalist evrimi, olayların akışıyla biçimlenmiştir. Söylemek gerekir ki, Nâsır'ın bu gelişmesi, komünist dünyasının evrimi ile kolaylaşmıştır. Dışarıyı artık ürkütmeyen belli bir çok merkezli durumun doğması ve Nâsır açısından, antikomünist baskının en kötü anlarında Kruşçov'un onunla dialogu sürdürebilmekteki kişisel rolü, bu gelişmeye yardımcı olmuştur.

Nâsır, bir yıldır komünistleri serbest bıraktığı gibi, onlara önemli görevler vermiş ve onların görüşlerini ifade edebilme hakkını açıkça savunmuştur. Nâsır sarahatla belirtmektedir ki, Devrimin yürütülmesinde temel engeli teşkil eyleyen ve Başkanın kararlarını yalnız frenlemekle kalmayıp ekseriya bozan bürokrasiye ve devlet aygıtına karşı komünistlerden dinamik bir unsur olarak yararlanmak kararındadır. Bizden tek istediği, ayrı bir örgütü muhafazadan vazgeçmektir. Nâsırın eylemini, onu sabote etme çabaları âşikâr bulunan çevrelere karşı destekleyecek ve bütün ilericileri ve sosyalistleri toplayacak bir örgüt kurulacağından emin olduğumuz sürece, ayrı bir örgüt kurmaktan vazgeçmeye hazırız».

İşte rejim, 10-12 yıl içinde bu noktaya gelmiştir. Nâsır baskısı yüzünden yurdunu terketmek zorunda kalan Enver Abdülmalik, rejim konusunda daha 1962 yılında şu hükme varmaktaydı: «Dünyanın beşte ikisinde sosyalizmin muzaffer olduğu ve Üçüncü Dünyada 2 milyar insanın yeniden uyanmaya başladığı bir anda, emperyalizme ve gerici eski toprak aristokrasisine karşı mücadele noktasından hareket ederek, bilinen şartlar altında emperyalist nüfuzun kökünü kazımaya, komprador burjuvazi ile toprak aristokrasisinin devlet gücünü ve ekonomi etkisini kırmaya gelen Mısır'ın milliyetçi inşa denemesi, böylece gelecekteki sosyalist bir gelişmenin zorunlu şartlarını yaratan bir yönü benimsemiştir». YÖN'ün 172. sayısında yayınlanan orta sayfa yazımızda da, marksist düşünürler, milliyetçi küçük burjuva önderliğindeki millî kurtuluş hareketlerinin bir sürü zigzaglar çizmekle beraber, sosyalist devrime nasıl yönelebileceğinin teorisini yapmaktaydılar. Geçenlerde ölen marksist akademisyen A. Arzumanyan da «Devrimci Hareket ve Bugünkü Dünyanın Sorunları» adlı önemli incelemesinde, «devrimci sürecin direksiyonu ve millî kurtuluş hareketinin diyalektiği» başlığı altında, küçük burjuva önderliğindeki kurtuluş hareketlerinin dahi çağımızda, olayların zoruyla sosyalizme ulaşabilmesinin mümkün olduğunu, teorik açıdan savunmaktadır: «Sömürge egemenliğinden kurtulmuş çeşitli ülkelerde görülen antiemperyalist antifeodal ve demokratik devrimde (iktidarın başta proleterya olmak üzere emekçilere tedricen kaydığını) izlemekteyiz. Hatta şu ya da bu nedenle, proleteryanın henüz yönetici bir rol oynamadığı ülkelerde dahi, geniş halk kütlelerinin çıkarlarını temsil eden devrimci demokratik yönetim, iktidarı emekçilere verme eğiliminin tercümanlığını yapmaktadır».

Emperyalizmin saldırgan güçleri karşısında büyük halk kütlelerinin köklü sosyal dönüşümleri benimsemesi ve sosyalist dünyanın desteği gibi şartlar altında, «birçok ülkede, devrimci yöneticiler, antikapitalist ve sosyalist radikal tutumları kabul etmişlerdir. Bu yöneticilerin en ilericileri gittikçe daha fazla sosyalist ideolojiyi benimseme eğilimindedirler. Onların kapitalizmden kopuşları, önceden düşünülmüş doktrinal bir tercihin sonucu değildir. Devrimin gidişi, onları bu yola girmeye zorlamıştır. Emperyalizme karşı mücadelenin mantığı ve iç reaksiyon demokrat devrimci yöneticileri, gittikçe daha fazla sola ve gittikçe daha fazla köklü dönüşümlere itmiştir. Hayat, onlara öğretmiştir ki, gerçek millî bağımsızlık, toplumun sömürge yapısının tahribi ve halk kütlelerinin refahı, ancak ülkenin içinde emekçilere ve dış destek olarak sosyalist ülkelere dayanarak sağlanabilir.

Mücadele sırasında, bazı yöneticiler geriledilerve emperyalizmle birleşerek karşı devrim saflarına geçtiler. Fakat bu yöneticilerin halka sıkı sıkıya bağlı devrimci kanadı, küçük burjuva sosyalizminden, ütopik sosyalizmden ve Lenin'in dediği gibi çeşitli (intikal) sosyalizmi biçimlerinden geçerek, işin sonunda, proleterya ideolojisine ve bilimsel sosyalizme gelmektedirler. Gelişmenin mantığı, küçük burjuva intelligentsia'nın dürüst politik yöneticilerini, işçi sınıfının kesin rolünü tam anlamaya ve onun ideolojisini benimsemeye sevketmektedir. Bunun içindir ki, devrimin özünü görmemek ve biçimsel nedenlerle muhtevayı gözden kaçırmak büyük bir hatadır.

Demokrat devrimci yöneticileri, marksizmin bütün tezlerini paylaşmıyorlar ve bilimsel sosyalist değillerdir diye şüpheyle karşılamak ve onları yalnız bırakmak ciddi bir yanlışlıktır. (.....)

Demokrat devrimciler, orijinal biçimler altında, aslında proleterya nın öncü kesiminin iktidarı almak için yeteri kadar güclü örgütlenmiş ve etkili olsaydı yerine getireceği tarihi amacı gerçekleştirme yolundadırlar. (.....)

Çağımızda, dünya sosyalist sistemi, milletlerarası seviyede gerek maddi, gerekse politik ve moral plânda, proleter öncü görevlerini yerine getirmektedir».

Marksistlerin Nâsır rejimi ve benzerleri hakkındaki değerlendirmeleri, görüldüğü gibi olumludur. Bu değerlendirmeleri, teorik plânda başka ciddi araştırmalar olmadığı için sütunlarımıza aldık. Önemli olan, çağımızda, sosyalizme varış yollarının hayli çeşitlilik kazandığının anlaşılmasıdır. Devrimci demokratik burjuva liderliğindeki antiemperyalist mücadele dahi, kurtuluş devriminin diyalektiği gereği, sosyalizme yönelebilir. Nitekim faşizme yatkın bir ideoloji ile ve Amerikanın desteği ile 1952'de yola çıkan Nâsır ve arkadaşları, gerçekten bağımsızlık ve kalkınmadan yana oldukları ve çağdaş uygarlık düzeyine bir an önce varmak istedikleri için, çok kısa bir sürede kütlelerin desteği ile sosyalizme yönelmişlerdir. İlk millî kurtuluş savaşı vermiş bir ülkenin çocukları olarak, Türk sosyalistleri, donmuş görüşlerin dar çerçevesinden kurtularak, çağımızın gerçeklerini ve bu yeni gelişmeleri, doğru değerlendirmek zorundadırlar.

Karmakarışık fikirlerle iktidara gelen Nâsır'ın devrimci kadrosunun tek özelliği, antiemperyalist mücadelede azimli olmasıydı. Emperyalizme karşı ciddi tutum, diyalektik bir gelişme sonucu, Nâsır rejimini sosyalizme yöneltmiştir. Emperyalizmle mücadele, sosyalist mücadele demek değildir. Ama uzlaşma yollarına sapmadan yürütülen bir antiemperyalist mücadelenin, bir takım zigzaglar çizilse dahi, ulaşacağı yol sosyalizmdir.

verdikleri sözü tutmalı ve önemli sayıda eli nasırlı emekçiyi Meclise sok malıydılar. Türkiyenin özel koşulları da bunu gerektiriyordu. Türkiye gibi bir ülkede daha çok Parlamento dışı bir eylem olan emekçi partisini güçlendirme, emekçi halkı bilinçlendirme ve örgütlendirme işi önceliği olan en önemli iştir. TİP yöneticilerine yakışan şey Meclise girmek için değil, bu işe katılmak için birbirleriyle yarışmaktı.

Hiç değilse parti kontenjanından Meclise giren dört kişiden biri eski bir doçent, öteki eski bir subay, geri kalanı da ellerinin nasırı çoktan silinmiş iki sendika yöneticisi olmamalıydı. İşçi Partisi içinde bugüne dek teorik eğitim tüm ihmal edilmiş olmasına rağmen, gene de bugün TİP üyeleri arasında, tezgâhın başından, tarladan Meclise gelip de oradaki yerini, şimdiki TİP grubundakilerin çoğundan daha iyi dolduracak, çevresine saygı telkin edecek değer ve bilinçte olan, «Eli nasırlılar» vardır. Ve TİP gerçekten bir emekçi partisi olacaksa Partimizin gerçek gücünün temeli sayılması gereken böyleleri, ön plâna mutlaka geçirilmelidir. Bu yapılmadıkça, mitinglerde kalabalıklara «İşçiler! Irgatlar! Marabalar» diye hitap etmek, «Emekçi nasırlı eliyle Meclis kürsüsünü yakaladı, kendisini yukarı çekiyor» biçiminde konuşmak, oy avcılarının demagojisi olarak görünecektir halka.

1950 HALK DEVRİMİ MİDİR?

TİP Genel Başkanının yakın çevresindekilerin bu biçimde Meclise doluşma çabalarını açıklayan nedenler yalnızca kişisel değildir. Teorik nitelikte nedenler de var bu tutumun ardında. TİP'in politik çizgisini çizenler, Türkiye gibi bir toplumda çeşitli kurumları, ve bunların sosyalist akıma sağlıyabilecekleri olanakları henüz doğru değerlendirmiş değillerdir. Anayasaya titizlikle bağlı kalmak, Türkiye gibi emperyalist sistem içinde geri kalmış bir ülkede burjuva parlemantarizminin, bir sosyalist partiye sağlıyabileceği olanaklardan son katresine kadar yararlanmak için gerekeni yapmak başka şeydir. Bu olanakları abartmak, «1969'da başa güreşme» «Gözlerinin içine baka baka iktidara gelme» hayalleri yaratmak, ve hele burjuva parlemantarizmi ile demokrasiyi birbirine karıştırmak, bunları eş anlamda kullanmak başka şeydir. Anayasaya bağlı kalarak, onu ictenlikle savunarak, ama halka yalan söylemeden, onu boş hayallere yöneltmeden o Anayasanın sağladığı eylem olanaklarını tam olarak kullanabilir bir sosyalist parti. Yeter ki politik çizgisini, yaratıcı bir ruhla, yurdun gerçekleri ve sosyalizmin bilimi ışığında doğru olarak çizebilsin.

Bunu yapmak zorundayız, doğru politik çızgiyi doğru formüle etmek zorundayız. Bunu yapmadıkça mantığı isyan ettiren çelişkilerden kendimizi kurtaramayız: Bir yandan 27 Mayısın ürünü Kurucu Meclisin hazırlayıp kabul ettiği Anayasa'nın en içten savunucusu olduğumuzu iddia ediyoruz, ve nasıl kurulduğu bes belli Cumhuriyetin İkinci ve Üçüncü Millet Meclislerinin kabul ettikleri Kemalist reformlardan yana olduğumuzu söylüyoruz; öte yandan alt yapı değişikliklerini sağlıyacak reformlardan hiçbirini gerçekleştirmeye yanaşmayan emperyalist sistem içindeki bu ülkede, ilk denemesinde Menderesi, ikincisinde de Demireli milletin başına saran biçimsel burjuva parlemantarizmini gerçek demokrasi sayıyoruz, statükoculuk ediyoruz.

Bir yandan 27 Mayıstan yana olduğumuzu iddia ediyoruz, öte yandan 1950'deki iktidar değişikliğini «Halkın zaferi» olarak nitelendirerek ADALET gazetesiyle ayni paralele düşüyoruz. Ve daha ileri giderek 1950 de başlayan bir **Devrimden** söz ediyoruz. 1950'de olan şey şudur: Emperyalizme ve yerli irticaa tavizde ne de olsa duraksamalı hareket eden bir iktidar yerini, taviz konusunda kararlı, halk düşmanlığını demokrasi demagojisi ardında gizlemeyi basarabilmiş ve halkın inançlarını ustaca işleyerek onu aldatabilmiş bir devrim düşmanı sağcı iktidara devretmiştir ve bu yeni iktidar kısa bir süre içinde Türkiyeyi bir Amerikan uydusu haline getirmiştir. 1950'de olanlar illâki devrim açısından ele alınacaksa, bu, daha 1940'larda başlayan komprador - ağa ortaklığının anti-Kemalist karşı-devrimidir.

Mehmet Ali Aybar
Amerika'ya teşekkür

Neyin devrim, neyin karşı devrım olduğunu anlamak için sosyalist literatürde bir iki temel kitaba göz atmak yeter. Besbelli ki bu yapılmıyor. Üstelik son zamanlarda TİP yöneticileri çevresinde bir teoriyi küçümseme, kitaplara dudak bükme eğilimi görülmektedir. «Kitapların yazıldıkları andan itibaren eskimeye başladıklarından» söz ediliyor. Tıpkı sosyalizm düşmanı burjuva yazarların yaptığı gibi, bilimsel sosyalizmi, «Ondokuzuncu yüzyılın koşullarından doğma, bugünkü dünyanın yorumlanması için elverişsiz, modası geçmiş bir düşün akımı» olarak nitelendirmeye kadar ileri gidilmektedir artık. Sosyalizme geçişte «Yeni Çığır»ın savunması konusunda söylenenleri biraz eleyince ortaya çıkan şey Batı sosyal demokrasisinin kırk yıllık oportünist sloganlarıdır. Ve bu Türkiye gibi başka ülkeleri sömürüp, bir işçi aristokrasisi yaratması imkânsız, revizyonist görüşlerin dayandığı bir ekonomik temelden yoksun emperyalizmin sömürdüğü bir ülkede yapılıyor.

YENİ TERMİNOLOJİ

«Sosyalizmi gerçekleştirme yolunda Yeni Çığır»ın kendisine özgü bir de terminolojisi var: «Osmanlı devlet yönetimi», «Sokak-Saray çatışması», «Halk düşmanı kapı kulu» v. b. Sosyalizmin kesin anlamlı bilimsel terminolojisinin yerini daha çok bu ne anlama geldiği adamına göre değişen pek orijinal terimler almaktadır.

Bu terimlerden sadece ilkini, «Osmanlı devlet yönetimi» terimini ele almakla yetinelim: Bu, «kendi kerametine inanmış, kendı dışında hiç bir değer, hiçbir kuvvet tanımayan, ceberrut, tepeden inme bir iktidar makinesi» anlamına gelirmiş. Böyle bir tanımlama yalnızca Osmanlı Devletine değil, Çin İmparatorunun Devletinden Ondördüncü Louis'nınki ne kadar tüm feodal despotluklara, Hitler Almanyasından Kao Ki faşizmine kadar tüm sağ dikta rejimlerine uyar. Osmanlı Devletinin ayırt edici özellikleri nelerdir? Hangi ekonomiye dayanır, hangi sınıfların Devletidir, hangi sınıfları ezer? Ve hele hangi Osmanlı Devleti? Kompradorlarla içli dışlı Abdülhamid'inki mi? Yoksa çağı için az çok ılımlı reformlardan yana Üçüncü Selimin Devleti mi? Feodal ilişkileri perçinleyen Kanunî Süleymanınkı mi, yoksa sınıfsız barbar toplumların izlerini halâ taşıyan Koca Murat Gazinin ki mi? Ve sosyalizmin, herbiri için en aydınlık kafaların ciltlerle kitaplar yazdığı apaçık bilimsel terminolojisi bir yana bırakılacak ve böyle bulanık terimlerle toplumumuz yorumlanacak ve partimizin politik çizgisi çizilecek!

BİR SKANDAL

TİP yöneticilerinin bu yeni terimler merakı ve genel olarak sosyalizmin bilimine karşı tutumları, biraz da teorik alandaki yetersizliklerinden ileri gelmektedir. Son Engels'in tahrif edilmiş yazısından yararlanma girişimi söz konusu yetersizliği açığa vuran bir kanıttır. Oportünistlerin entellektüel namusları hakkında bir fikir verebilmek için bu tahrif örneğinin sosyalist literatürde sık sık sözü edilir. Yazının aslı geçen yüzyıl sonlarında, Marks'ın «Fransa'da Sınıf Savaşı» adlı kitabına önsöz olarak Engels tarafından kaleme alınmıştı. 1895'de Alman hükümetinin sosyalistlere karşı terör tedbirleri almaya niyetlenmesi karşısında yılan Alman Sosyal Demokrat Partisinin sağcı kanadından kimseler, kendi oportünist görüşlerine destek göstermek çabasıyla, Engels'in bu yazısını budayarak, kuşa benzeterek yayınladılar. Bu budanan yazıda Engels ömrü boyunca savunduğu devrim anlayışını red eden aşırı bir parlemantarist olarak gösteriliyordu. İhtiyar Engels'in bu ahlâksızca davranışa karşı tepkisi sert oldu. Tahrifçiler gereken karşılığı aldılar. Ve şimdi olaydan 70 yıl sonra, Türkiye gibi bir ülkede sosyalist partinin yönetici çevreleri bu tahrif edilmiş metinden medet umma durumuna düşüyor. Söz konusu metine dayanan yazı bir şahsa maledilerek ılk önce YÖN'e gönderildi. YÖN tahrif edilmiş yazıyı basmadı. Bunun üzerine Aybar, Ankara'da bir TİP toplantısında Engels'in yazısını basmadığı için YÖN'ü kınadı! Yazı EYLEM'de çıktı ve çok şükür ki gene TİP saflarındaki aydınlar tarafından gerektiği gibi eleştirildi. Böylece, başka TİP'lilerin sosyalizmi yozlaştıranlarla aynı safda görünmeye istekli olmadıkları anlaşıldı.

Sosyalist literatürü azıcık olsun izlemiş olan bir kimse, sosyalizmi sulandırma yolunda bu ünlü tahrif girişiminden haberi olur ve ancak skandal olarak nitelendirilebilecek böyle bir duruma meydan vermezdi. Öyle anlaşılıyor ki, TİP ileri gelenlerinin geçen yüzyılın sonlarında ve yüzyılımızın başlarında gerçek sosyalizme aykırı oportünist akımının ipliğini pazara çıkaran polemikten haberleri yoktu.

«DEVRİMCİ TEORİSİZ DEVRİMCİ EYLEM OLMAZ»

«Devrimcilik kitaplardan öğrenilmiş şeyleri papağan gibi tekrarlamakla olmaz. Devrimcilik bir eylem işidir» diyor Aybar. Evet öyledir ama devrimcilik kitapları okumamış, anlamamış olanların işi de değildir. Kitapları hazır reçeteler aramak için değil, bir eylem kılavuzu edinmek için okuyup teorik yeterliğe erişmiş olanların ve bu yüzden de objektif gerçeği akışı içinde daha iyi görebilen, statükoculuğa saplanmadan Türkiyeye özgü devrimci yolu doğru çizebilenlerin eylemidir devrimcilik. «Devrimci teorisiz devrimci eylem olmaz», nasıl ki eylem ile ilgisiz devrimcı teori olmazsa. Eylem değirmenin çarkı ise, teori çarkı döndüren sudur. Değirmeni susuz döndürmeye kalkışmayalım.

Bu teoriyi küçümseme havasına, tam teorik hazırlık çağında olan genç İşçi Partililerin kapıldığını üzülerek görmekteyiz. Bu olumsuz tutumun bir TİP Gençlik kolu üyesini, sosyalizmi Burgiba'nın bakanlarından öğrenmeye kadar götürdüğüne tanık oluyoruz.

PARLEMANTER OLANAKLARDAN GEREKTİĞİ GİBİ YARARLANILMADI

Batının burjuvalaşmış sosyal demokrat partilerinin, tarih tarafından bin kerre yalanlanan eski oportünist sloganlarını, yeni bir şeymiş gibi tekrarlamalar, «Halksız sosyalizme karşı Halklı sosyalizmi» savunma demagojileri hep statükonun sürmesini hedef tutan çabalardır. Peki TİP yöneticileri erdemlerine bu kadar inandıkları bugünkü düzenin bir sosyalist partiye sağladığı olanaklardan gerektiği gibi yararlanmakta mıdırlar? Bu sorunun karşılığı olumsuzdur. TİP ideologları ilk yanlışlığı parlemanter çalışmaya öncelik vermekle işlemişlerdir. Ana görev emekçi halkın bilinçlendirilmesi ve örgütlendirilmesi görevidir, Partinin güçlendirilmesi görevidir. Bunlar bu ana görevi küçümsediler ve parlemantoya kapanarak, komisyonlarda Hamidolara meram anlatmaya giriştiler. Türkiye gibi bir ülkede Parlemanto söz konusu ana görevin yerine getirilmesini destekleyen bir kürsü, bir yardımcı [illegible]dır, ama yalnızca bir yardımcıdır. Bunlar bu kürsüyü herşey sandılar. Ama ne yazık ki parlemanter olanakları da gerektiği gibi kullanamadılar.

Ekim seçimlerinden sonra Meclisin açıldığı ilk günlerde TİP'in Meclis kürsüsünden ileri sürdüğü Kemalist dış politikaya dönüş, Yabancı üslerin kaldırılması, Amerika ile ikili antlaşmaların feshi istekleri Türk halkının gerçek istekleriydi. Bunların Millet Meclisi kürsüsünden böyle açıkca, yürekle ifadesi tüm yurtseverlerin yüreklerine sular serpti. Türk sosyalistleri halktan aldıkları vekâleti iyi kullanıyorlardı. Meclis kubbesi altında yeni bir ses duyuluyordu: Sosyalizmin sesi. TİP'in seçim kampanyasının etkisi altındaki ilerici çevreler, bu ilk olumlu adımı yeni adımların izleyeceğini umdular. Ama bu iyimserlik uzun sürmedi. Mecliste büyük çoğunlukta olan gerici kanat kısa zamanda toparlandı ve bir terör havası estirerek TİP'ın eylem alanını iyice daralttı. Bu zaten beklenmeliydi. AP'liler, başkanlarının yönetiminde kaba kuvvete bile başvurarak Meclis içinde havaya hâkim olmaya kalkıştılar ve bunda oldukça başarı da gösterdiler. 27 Mayısçı subaylara saldıran AP fedailerinin sırtı Başbakan tarafından okşanıyordu. Bu terör tedbirleri ve daha başka nedenler TİP milletvekillerinin üzerinde etki yapmışa benzer. Bundan sonra TİP sözcülerinin gerilediklerini, pasifleştiklerini giderek tavizlerde bulunmaya başladıklarını gördük. AP'liler tarafından yuhalanmamak bir marifet sayılmaya başlandı. Bu işte en marifetlilerden biri de, TİP adına bütçeyi eleştiren Sadun Aren oldu. Aren'in bütçe eleştirisi, ciddi çalışmalar sonucu, ilkelere bağlı, sosyalist partiye yakışan bir eleştiri olmaktan uzaktı ve üstü örtülü tavizlerle doluydu. Aren konuşmasının radyo ile yayınlanan bölümünde millî bağımsızlık konusunda şöyle söyliyebiliyordu: «Millî bağımsızlık deyince elbette ki Rusya'ya karşı millî bağımsızlık söz konusudur. Ama tabii yalnız Rusya'ya karşı değil, İngiltere'ye karşı da, Amerika'ya karşı da, Fransa'ya karşı da millî bağımsızlık..» Yani Türk emekçilerinin partisi adına Meclis kürsüsünden konuşan Aren, topraklarının 35 milyon metre karesi Amerikan işgâli altında bulunan, ekonomisine, siyasetine, toplumsal hayatının tüm alanlarına Amerikalıların girdiği, bir atom savaşının ilk kurbanı Türkiye'nin millî bağımsızlığı söz konusu olduğunda, emperyalist Amerikanın adını cümlenin ikinci bölümünde, İngiltereden sonra, Fransadan önce üçüncü sırada ağıza alıyordu. Türk sosyalistlerinin Türkiyenin millî bağımsızlığını kım olursa olsun her yabancı saldırgana karşı savunduklarını aklı başında her namuslu insan bilir ve teslim eder. Ama herkesten önce, içimize girmiş olan, Türkiyeyi üstü örtülü vesayeti altına almış olan, Ankarada beğenmediği hükûmetleri devirmeye kalkan Amerikan emperyalizmine karşıdır Türk Millî Kurtuluş Hareketi.

Prof. Sadun Aren
«Amerikan Yardımı faydalıdır»

«AMERİKAN YARDIMI FAYDALIDIR»

Bu Aren'in ilk tavizi de değildi: Ekim seçimleri kampanyası sırasında MEYDAN dergisinde İffet Arslan'ın «Partilerin Kaptan Köşkünde» başlıklı mülâkatlar serisinde, soruları cevaplandıran Aren: Eğer Amerikan yardımı olmasaydı, Türkiyede sınıf çatışması sertleşecekti. Amerikan yardımı bunu önlemiştir. Bu bakımdan Amerikan yardımının faydalı olduğunu söyliyebiliriz... anlamına gelen parlak iktisadî görüşler ileri sürüyordu. İffet Arslan gibi TİP'e karşı tutumu olumlu olan bir gazeteci Aren'in sözlerini değiştirmiş olamazdı. Bir tekzip de gelmediğine göre bu sözler söylenmişti. Her gerçek sosyalistin tüylerini diken diken

etmesi gereken TİP'in antiemperyalist çizgisinden taviz niteliğindeki bu, sözler, Parti saflarından kimilerinin üzüntüsüne sebep olduysa da, TİP yöneticileri arasında en ufak bir tepki yaratmadı. Daha 1948 yılında Amerikan yardımına karşı çıkarak gidip hapis yatan Aybar'ın bile kılı kıpırdamadı. Daha 1950'de anti-emperyalist bir örgüt olan Barışseverler Derneğinin kurucusu olan Behice Boran'dan da ses sada çıkmadı. Aren konuşmalarında sosyalist teoriyi artık açıkça reddetmektedir. «MİLLİYET» 20.1.1966. Ona göre sosyalizm ekonomik kalkınma metodları arasında rantabl bir metoddan başka şey değildir. Sosyalizmi hemen hemen bir işletmecilik konusu derekesine düşüren ve CHP ortacılarının Devletçilik tanımlamasına pek benzeyen sosyalizm tanımlamaları yapan Aren'in bu tutumu, Parti kitlesince kesin olarak paylaşılmadığı halde, TİP yönetici grupunda yadırganmamaktadır. Klik dayanışması bu kadar ileri götürülmektedir. Aren «SOSYAL ADALET» fiyaskosunun da baş sorumlusudur. Bunun hesabı da henüz kendisinden sorulmuş değildir. Bu durum en yumuşak deyişle gaflet olarak nitelendirilebilir.

AMERİKAYA TEŞEKKÜR

Mehmet Ali Aybar'ın Kıbrıs konusundaki Meclis konuşması, söz konusu gerileme ve ilkelerden taviz havasına onun da kapıldığını gösterdi. Bir sosyalist, Kıbrıs konusunu, Amerikan emperyalizminin saldırgan politikasının, emperyalizmin maşası gerici Yunan iktidarının ve son zamanlarda Türkiyede kendisine elverişli bir iktidar değişimi sağlamak için Amerikalıların çevirdikleri dolapların sözünü etmeden koyamaz. TİP sözcüsü bunu yapabildi ve demecinde Amerika'ya teşekkür borçlu olduğumuzu söylemeye kadar işi vardırdı. Besbelli ki Aybar, Birleşmiş Milletler zabıtlarını okumadan kürsüye çıkmıştı. Çünkü Amerika Birleşik Devletleri, Birleşmiş Milletlerin aleyhimizdeki kararının özünü teşkil eden ve Zürich Anlaşmalarını hükümsüz ilân eden maddesine bize karşı oy vermişti. Ancak ayrıntı nitelığindeki öteki maddeleri oylamamıştı. Üstelik Amerikanın işaretiyle oy veren Amerikan peyklerinin tümü Yunanistandan yana çıkmışlardı. Bu durumda bir sosyalist partı liderinin kendisine karşı kurtuluş savaşı şartları içinde olduğumuz emperyalist bir ülkeye teşekkür etmesini akıl almaz.

Aybarın bu teşekkürü karşılıksız kalmadı. Komprador-Ağa ortaklığının politik örgütü olan AP'nin dışişleri bakanı da, olumlu konuşmasından ötürü Aybar'a teşekkür etti. Bu teşekkürler alış verişi içinde fırtınaları üzerine çeken CHP sözcüsü Nihat Erim oldu. Yuhalanan oydu. Çünkü Erim, Amerikalıların bu millî davamızda Türklere karşı düşmanca davranışının sözünü ediyordu. Amerikanın nasıl bütün gücüyle karşımıza dikildiğini anlatıyor, Johnson'un Türk başbakanına hakaret mektubu üzerinde duruyordu. Böylece sosyalist Aybar, burada CHP'nin ortacısı Erim'in sağına düşmüş oldu.

BİR BARIŞ MELEĞİ

Meclisin basılması olayında da kesin durum takınanlar kürsüyü dolduranlar başkaları oldu. Büyük kongre hazırlıklarına girdikleri bu son günlere kadar, TİP milletvekilleri Meclise kapanmışlar ve dış dünya ile, Parti örgütü ile ilişkilerini hemen hemen kesmişlerdi. Parti örgütünce ve partisiz sosyalistlerce yadırganan bu tutumun açıklaması, Mecliste burjuva partilerinin her an halkın aleyhine kanunlar çıkarabileceği TİP milletvekillerinin de böyle olumsuz kanunları önlemek için çeşitli komisyonlarda halk adına «nöbet bekledikleri» yolundaydı. Ama gerçek şuydu ki AP çoğunluğunun, öteki partilerdeki gericilerin de üstü örtülü desteğiyle Mecliste yaratmayı başardığı terör ortamı içinde TİP'in Meclis kürsüsünü emekçi halkın yararına kullanma olanağı iyice sınırlanmıştı. Ancak fincancı katırlarını ürkütmeyen sulandırılmış konuşmalara izin vardı. Ve TİP bu koşullara boyun eğdi. AP'nin saldırgan fedailerine vesile vermedi. Öteki muhalefet partilerinin millet vekillerine saldırıldığı zaman da, TİP'lilerin tutumu çok kez saldırılanı saldırandan ayırt etmeden, her iki tarafı da ayıplayan yukarıdan bir tavır takınmak oldu. Millet Partisi sözcülerinden Memduh Erdemir'in AP'liler tarafından döğülmesinden sonra kürsüye çıkan TİP milletvekili Behice Boran'ın bir barış meleği edasıyla: «Arkadaşlar, memleketin binbir meselesi, binbir derdi var. Birbirimize girmeyelim. Milletin dertleri üzerine eğilelim» anlamındaki, birçoklarını gülümseten, sözleri bu tutumu ifade eder. Gülümseyenler AP'lilerin ve öteki gericilerin çoğunlukta olduğu bir meclisin, memleketin dertlerine eğilerek bulacakları devanın şifa getirip getirmiyeceği konusunda Boran kadar eyimser olmayanlardı. Bu dertlerden hiç değilse bir tanesinin üzerine Boran'ın öğütlediği gibi eğildi Meclis. Af Kanunu çıkardı. Bunda 88 sanıklı AP grupu kendisini affediyordu ama halktan yana şairler, yazarlar demir parmaklıklar ardında bırakılıyordu. Ayni kanun maddesinden hüküm giymiş hükümlülerden gerici olanlar affa uğruyorlardı, ama **devrimci yurtseverlere** af yoktu. Alt yapıyı değiştirecek nitelikte dönüşümleri gerçekleştirmemekte direnen, emperyalizm sistemi içinde geri kalmış bir ülkede, yoksul halkın inançlarını ustaca işleyerek seçilip Meclise çoğunlukla gelen parlementerlerimizin halkın dertleri üzerine eğilmeleri işte böyle sonuçlar veriyordu.

YASAK SAVMA

Senato seçimlerinden birkaç gün önce TİP tarafından Meclise sunulan kanun teklifleri de, İşçi Partisinin pasif tutumundan, parlemanter olanakları hakkiyle kullanamamasından doğan hayal kırıklığını gidermemiş, arttırmıştır. Bir sosyalist parti gericilerin çoğunlukta olduğu bir parlemantoya iki amaçla kanun teklifinde bulunabilir: Ya politik konjoktürün belirli bir anından yararlanarak, güçler arasındaki ilişkileri iyi değerlendirerek, ustaca bir kulis çalışmasıyla, etkili bir kampanya ile, az da olsa emekçi halk için kimi kazançlar sağlıyacak olan bir kanunu Meclisten geçirmek için harekete girişir, ya da toplumun ana sorunlarından birini ele alır, onu ciddî bir çalışmayla inceler ve vardığı sonuçları bir kanun ve gerekçesi biçimde ifade etmeyi yeğ sayar ve tutucuların çoğunlukta olduğu bir meclisten geçmeyeceğini bile bile kanunu Meclise sunar ve konu üzerinde geniş bir bilinçlendirme kampanyasına girişir Hâlka böyle bir kanunun niçin kendi yararına olduğunu ve kanunun niçin tutucuların egemenliğindeki bir parlamentodan geçemiyeceğini anlatır. Ama bu ikinci durumda bir sosyalist parti sözcüsü meydanlarda, örneğin: «Partimizin sunduğu topraklandırma kanununa göre 500 dönümden yukarısını ağadan alacağız, ve topraksız köylüye bedava vereceğiz Üstelik tarım araçları da kredi de vereceğiz» diyerek Demirel'in patates fabrikası vaadine benzer vaadlerde bulunmaz, ve eliyle Meclis doğrultusunu göstererek: «Kanun Mecliste!» deyip sözlerini kesmez, halkı boş umutlara yöneltmez.

TİP'in Meclise sunduğu kanunlar ne, ilk örnekteki gibi, ustaca yürütülecek bir parlemanter çalışmayla geçme şansı olan kanunlardı. Ne de ikinci örnekteki gibi ciddî, derin bir araştırmanın sonucu kanun teklifleriydi. Bu durumda besbelli ki TİP Meclis grupu bu kanunları, Mecliste eylemsizliği yüzünden doğan hayal kırıklığını gidermek amacıyla, dostlar alışverişte görsün diye, seçim arifesinde acele hazırlayıverip sunmuştu. Bu gerçek parlemanter çalışma değildi, yasak savmaydı.

HAYAL KIRIKLIĞINI GİDERMEK İÇİN SEKTER ÇIKIŞ

Şimdi de görülen şudur:

TİP yöneticilerinin teorik yetersizlik yüzünden, Türkiyenin koşullarını yanlış değerlendirme sonucu, Ekim seçimleri kampanyasında tüm umutları parlamentoya yönelttikten sonra zaten sınırlı olan parlemanter olanaklardan da gerektiği gibi yararlanmada kusur etmeleri, partililer arasında ve genel olarak ilerici çevrelerde derin bir hayal kırıklığı uyandırmıştır. TİP'in yönetici kliki bunun farkındadır. Çevresindeki hoşnutsuzluk çemberinin daralmakta olduğunu görmektedir. Bu hoşnutsuzluk bir Fethi Naci - Sungurbey grubunun sağdan aydın hoşnutsuzluğu değildir. Parti saflarındaki en yiğit, en temiz en iyi sosyalistlerin; Partiyi Partı yapanların hoşnutsuzluğudur. Bunlar «1950'de devrim» sözü etmeler, dış politikada AP'ye kredi açmalar, «Yeni çığır» savunmaları karşısında «Nereye gidiyoruz?» diye sormağa başlamışlardır.

Bu durumu düzeltmek, hayal kırıklığını gidermek için TİP yöneticileri, yürekle yanlış yoldan dönüp, doğru yolu, gerçekten sosyalist tutumu benimseyeceklerine, yanlış tutumda direndiler ve bir kısır çember içine düştüler: Meclisteki pafiliklerin doğurduğu olumsuz etkiyi gidermek için, Meclis dışında küçük Partı toplantılarında keskin devrimci görünme gereğini duydular. Bir yandan oportünist tutumda direnilirken öte yandan «Amerikalılarla resmî görev dışında münasebetlerin kesilmesi» sloganı ortaya atıldı: «İkinci Millî Kurtuluş Savaşımızın zaferi ayni zamanda demokratik sosyalizmin zaferi olacaktır» denerek millî bağımsızlık davası, sosyalistlerin tekelinde bir dava olarak gösterildi.

«Amerikalılara Boykot!» sloganı, millî kurtuluş savaşı koşullarında bulunan Türk halkı için kutsal bir slogandır. Türk halkı ergeç bu sloganı uygulayacak ve sonunda yabancıyı yurdundan çıkaracaktır. Ama bu önemde bir slogan gelişi güzel ortaya atılamaz. Böyle sloganlar, sabırlı hazırlık çalışmalarıyla ortam hazırlandıktan sonra, en etkili olabilecekleri tarihsel anda ortaya atılır. Ve bir kere atıldı mı da tam uygulanması için herşey yapılır. Geriye dönüş yoktur. Daha birkaç ay önce Meclis kürsüsünden Amerikaya teşekkür borçlu olduğumuzu söyleyen Aybar'ın, en ufak bir ortam hazırlığına girişmeden, bu sloganı gelişi güzel ileri sürmesi ve sonra da arkasını bırakması, en yumuşak deyimle hafifliktir. Türk halkının bu en kutsal sloganını böyle yıpratmaya lacka etmeye kimsenin hakkı yoktur.

Tarihsel gerçeklere ve sosyalizmin bilimine meydan okurcasına millî bağımsızlık davasını sosyalistlerin tekelinde bir dava olarak gösterme çabasının, ne millî bağımsızlık dâvasına, ne de sosyalizm dâvasına bir yararı olamaz. Önümüzdeki demokratik devrimin ana görevi olan Türkiyenin millî bağımsızlığının gerçekleştirilmesi, ulusal topluluğumuz dışında sayılması gereken komprador-feodal ağa ortaklığı dışında tüm Türk ulusunun davasıdır.

Millî bağımsızlık davasının en tutarlı en güvenilir savaşçıları elbette ki sosyalistler olmalıdırlar. Bu davada öncülük onlara düşmektedir. Ama içinde bulunduğumuz aşamada, bağımsız bir Türkiyeden yana olan, ama sosyalist bir Türkiyeden yana olmayan hiç değilse şimdilik olmayan çok önemli güçler var Türkiyede. Her toplumcuya düşen görev de bu millici güçler arasında birliğin kurulması ve emperyalizm ile işbirliği durumunda olan sınıfların tecrit edilmesi için payına düşeni yapmaktır; ve sosyalistleri öteki millici güçlerden ayırmaya kalkanlara karşı durmaktır.

AP'YE KUR YAPMA

Mecliste AP ile «asgari müşterek» arayan TİP yöneticileri, son demeçlerinde AP'den önce CHP'yi bir tüm olarak karşılarına almaya başladılar. Oysa CHP kuruluş ve gelişme şartları gereği homojen bir tüm olmaktan çok uzaktır. CHP yamalı bir bohçadır. İçinde komprador-ağa çevrelerini ustaca temsil eden en hinoğlu hin politikacılar bir ucu tutarken, öteki uçta, hiç de küçümsenmemesi gereken Kemalist bir fraksiyon vardır. Amerikan emperyalizminin şu anda en çok, bu Kemalist fraksiyondan çekindiği besbellidir. Son İnönü kabinesinin iktidardan nasıl düşürüldüğünü ve Tunçkanat'ın açıkladığı belgenin özünü hatırlayalım. CHP'nin günahları çoktur ama, bir sosyalist parti bugünün şartlarında bir yandan AP'ye üstü örtülü kur yaparken, hücumlarını CHP'nin tümü üzerinde yoğunlaştıramaz. Bu sosyalist bir strateji değildir.

Bu koşullarda hücumlarımızı, bir muhalefet partisi üzerinde toplarken, «1950'de devrim», «1950'de halkın zaferi»'nin sözünü etmeleri, Meclis içinde kendi kendini tecrit edip uslu uslu oturmaları, AP ile «asgari müşterek» aramaları, teşekkür alışverişlerini, «Çağlayangil beni tebrik etti» diye öğünmeleri, AP'ye üstü örtülü kur yapma diye nitelendirmek zorunda kaldığımız için üzgünüz. Bu hesap kesin olarak yanlıştır. Şüphesiz AP de homojen bir tüm sayılamaz: Komprador - feodal ağa ortaklığının politik örgütü niteliğini taşıyan bu partinin içinde, ona oy veren, inançlarına bağlı emekçi halk yığınlarının şu tarihsel andaki tutucu eğilimlerini temsil eden bir mukaddesatçı fraksiyon bulunduğu bir gerçektir. Bu fraksiyon, bir ulusal şahlanış durumunda gerçekten milliyetçi, antiemperyalist bir tutumu benimseyebilir. Ama bugün AP'ye hâkim olan, ona damgasını vuran mukaddesatçılar değildir, emperyalizmin ülkemizde en güvenilir dayanağı, olan, emperyalizmin yarattığı bir sınıf olan komprador sınıfının temsilcileridir. Mukaddesatçılar şu anda çelişkiler içindedirler, ve etkisiz görünmektedirler. Kompradorun damgasını taşıyan bir AP ile sosyalistlerin ortak «müşterek» bir yanları olamaz.

DEVRİMCİ GÜÇBİRLİĞİ

Bir avuç asalak dışında tüm Türk ulusunun davası olan millî bağımsızlık davası konusunda tekelci, bölücü bir tutum emperyalizmin ekmeğine yağ sürer. Emperyalizme karşı en bilinçli, en tutarlı savaşçılar olarak sosyalistler böyle bir tutumu benimseyemezler. Antiemperyalist, Devrimci Güç Birliğini, kurma işi herkesten önce sosyalistlerin işidir. Onlar bu işi başardıkları ölçüde sosyalizme hizmet etmiş olacaklardır. Türk toplumundaki emperyalizme karşı güçlerin tümü ou güç birliğine katılmadan emperyalizmin ve yerli dayanaklarının üstesinden gelinemez.

Deniliyor ki: «Biz, Kemalist fraksiyonu dahil, CHP'nin tümünü karşımıza almazsak, seçmen bize oy vermez.» İlkelere bağlı bir sosyalist partinin tek kaygısı, belirli bir politik konjonktürde, belirli biçimde şartlandırılmış seçmenden oy koparmak olamaz. Oy müessesesi dışındaki etkenleri de hesaba katmak zorundayız, özellikle Türkiye gibi bir ülkede.

Deniliyor ki: «Aydın zümreyi daha geniş anlamıyla zinde kuvvetleri temsil eden politik çevreler, ne de olsa yeni bir parti olan TİP'den çok daha güçlüdürler. Ve TİP bunlara yaklaşırsa yutulur» Bu kendine, sosyalizm davasına güvenmemedir. Tüm yolların sosyalizme vardığı bir çağda yaşıyoruz. Tarih tekerleği sosyalizm doğrultusunda dönmektedir. Davalarından emin olan sosyalistler, sosyalizme giden yolun belirli bir aşamasında önlerindeki devrimci adımı atabilmek için, o adımı kendileriyle birlikte atmaya eğilimli öteki toplumsal güçlerle işbirliğinden kaçınmazlar. Anti-emperyalist, anti-feodal savaşta devrimci güç birliğini kurmak için, komprador, feodal ağa dışındaki tüm sınıf ve zümrelere el uzatmaktan çekinmez gerçek sosyalist.

NİÇİN BİR TİP VAR?

TİP yöneticileri kendi kendilerine şu soruyu sık sık sormalıdırlar: Acaba niçin, dün yoktu da bugün legal bir sosyalist partisi vardır, ve bu parti, kendisine çok elverişli bir seçim kanunu ile, seçimlere katılma ve Parlamentoda 15 kişilik bir grupla temsil edilme olanağını elde edebilmiştir?

Türkiyenin politika hayatına hâkim bulunan siyasilerimiz, parlamentoda büyük çoğunluğa sahip AP'liler ve öteki partilerdeki gericiler birdenbire burjuva parlemanterizminin vecibelerini yerine getirme gereğini duymuşlar, gerçek parlemanter demokrasinin erdemlerine inanıvermişler de ondan mı? Böyle bir mucize olmadı Türkiyede. Siyasilerimizin hemen hemen tümü «dikensiz gül bahçesi» hayaliyle yaşarlar. Türkiyenin toprağında Gambetta'lar gibi, Herriot'lar gibi parlemanter demokrasinin hürriyetçi geleneklerinin temsilcileri yetişmiyor. Bu sularda böyle balık yaşamıyor. Belki de Türkiyede burjuva parlemantarizminin en içten savunucusu şüphesiz bizim TİP milletvekillerinden sonra eski diktatör, «Millî Şef» İnönüdür. Onun bile bugünlerde acı acı düşündüğünü, 1940'larda solu ezerek, sağın da sırtını sıvazlıyarak yarattığı ve sonunda bağımsız bir Türkiyeyi Amerikan vesayeti altına sokan ve kendisini de boğmağa kalkan bu Frankeştayn'ı dünyaya getirmekle iyi edip etmediğini kendi kendine sorduğunu tahmin edebiliriz.

Yoksa egemen çevreler, tabandan gelen çok güçlü bir baskıya karşı gelemeyip tavizde bulunmak zorunda mı kaldılar? O denli güçlü bir baskının söz konusu olduğunu da kesin olarak söyliyemeyiz.

Bugün, Meclis Grupu ile TİP denen bir politik örgüt varsa, bunun ana nedeni, Türk toplumundaki, komprador-ağa ortaklığına karşı olan güçlerin, 1945-1950 demokrasicilik deneyinin fiyasko ile sonuçlandığını görmüş olmaları ve emekçi halkın batıl inançlarını işlemek yerine, onun sınıf bilincine hıtap eden ama yakın bir gelecekte güçlü bir duruma gelemiyeceğini umdukları bir sosyalist partinin, yoksul halkın, hiç değilse bir kısmını, DP. varisi AP'nin etkisinden kurtarabileceğine ve böylelikle komprador-ağa ortaklığının politik gücünün sınırlanacağına inanmış olmalarıdır. Gelişmelerin bu hesabı doğru çıkardığı söylenemez.

ŞEMDİNLİ Röportajı: 17

VATANIN HER YERİ BİR DEGİL

(Yönetici Kadro ve Devlet Kurumları)

●

Yazı ve Fotoğraf

Muzaffer ERDOST

●

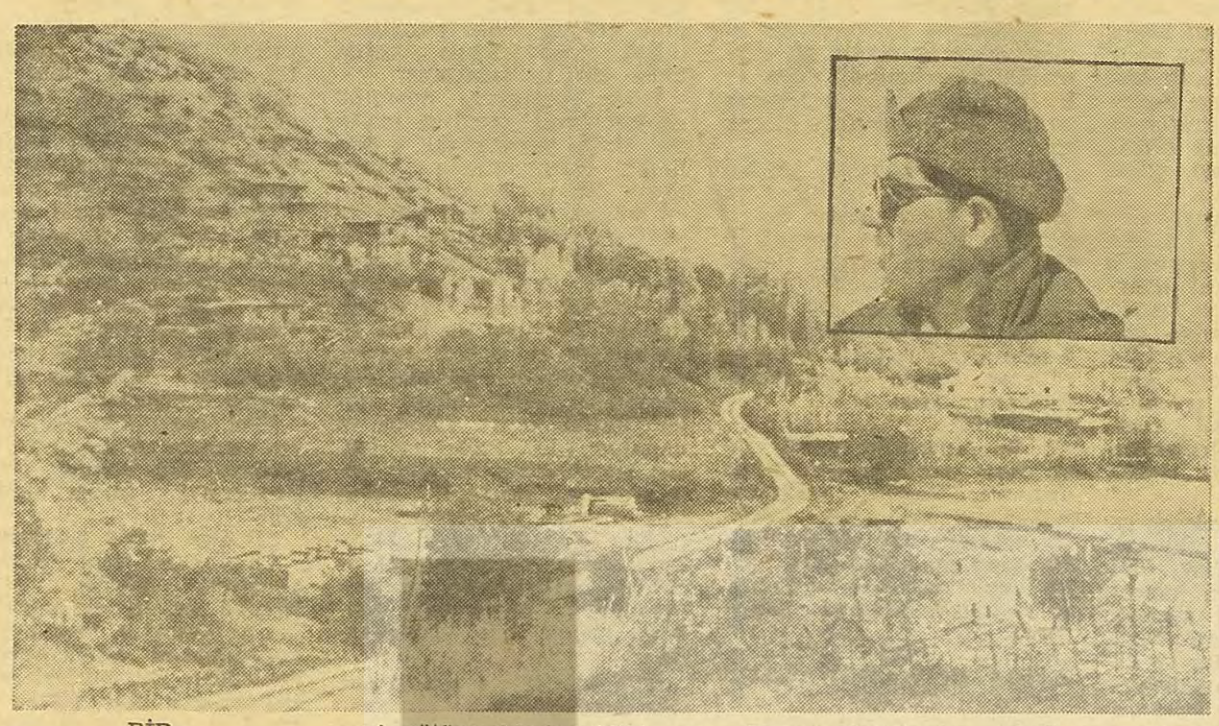

AYRILIK TEPESİNDEN ŞEMDİNLİ'YE SON BAKIŞ

Ey gam dağı, gam efsanesi, çileler yeri, şimdi nasılsın, ne haldesin? Rakısı ve yıldızı tükenmeyen, hüznü ve yalnızlığı tükenmeyen, Şapatan Dağının, Dalamper Dağının, Nar kole Dağının, Güzel Ahmet Kalesinin bir duvar gibi çevirdiği, kaskatı bir duvar gibi çevirip güneşi ortasından böldüğü, ömrümüzün unutulmaz, hiç unutulmaz yılı, nasılsın, nasılsın, nasılsın?

BİR

YOL VE YOL ÜZERİNE TARTIŞMALAR: DAĞA, TAŞA HARCANAN İNSAN

14 Mayıs 1964. Ayrılık tepesinde mavzerler, av tüfekleri, tabancalar atılıyor. Bütün halk, subayı, memuru, esnafı, öğrencisi ile Ayrılık Tepesinde toplanmış, motor ve korna seslerine silâh ve alkıslarla cevap veriyor. İşte grayderler tam tepenin üstüne geldi. Şemdinli'yi gördü ve durdular. Şoförlere, Tabur Komutanı naylon gömlek hediye ediyor ve davul çalımla vuruyor. Arabalar, Ayrılık Deresine doğru ağır ağır iniyor. Kadınlar, kız çocukları bahçelerde, pencerelerde, sanki Şemdinli'nin kurtarıcısını selâmlıyor. Atatürk büstünün önünde, davul gögü dövüyor ve halay başı mendilini üç metre göğe uzatıyor.

Şemdinli'yi gökten seyredenler, şaşırıp soracaklar, ne oluyor, diye. Bütün bu curcunanın cevabı çok basit: 'Yol yeniden açıldı'.

Sessizce kandırıldığımızı bile bile yolun açılmasına seviniyorduk. Seviniyorduk, fakat öfkeliydim. Çünkü yol, bu kadar erken bu kadar telâşla bizim için, orada çile çeken bizlere bir gün önce prasa ve gazete ulaştırmak için açılmıyordu. Biz önemli miydik? Senatör seçimleri yapılıyordu. Valinin telâşı o idi. Kaymakam heyecanlıydı, Nafıa Müdürü sofranın şeref misafiriydi. Yolunuzu açtık, sizin yolunuzu açtık diyerek aldatmışlardı bizi. Bizim için mi açılmıştı yollar? Hayır, politikacılar, yani derdi, çileyi götürecekleri geldiği zaman, yolları kapalı görmesinler, daha doğrusu propaganda yapabilmek için Şemdinli ye kadar gidebilsinler diye açılmışdı.

Hiç kar görmemişti, ah bir kere görseydi

1 Aralık 1963, pazar. Bekâr lar lojmanında Teğmen Erdoğan Osmanlıoğlu hepimizi bir 'buuuuuu' sesiyle uyandırdı. Kar yağıyordu. Yüzbaşı Rüstü Yalaz heyecanlıydı. Ertesi gün izinli gidecekti, av başını, maaşını bekliyordu. Erdoğan'dan çok önce kalkmış, gece dışarı çıkmış, bakmış ki kar yağıyor. Oturmuş yatağın içine, ortalık ışısın diye beklemiş. Kar, kalbine, kanına yağıyor ve kanını soğutuyor gibi, cızz, cızz.

Yanında kızı Armağan ile kalmıştı. Armağan yedi yaşındaydı. Annesi İsviçre'de hastanede. Babası Şemdinli'de görevdeydi. Adana'lıydı. 'Kış bastırmadan götür bu çocuğu, burada bırakma' diyorlardı. Götürecekti, hemen yarın yola çıkıyordu.

Armağan hiç kar görmemişti. Babası ne kadar kardan korksa, o, yalnız filmlerde gördüğü beyaz, yumuşak şeye elleriyle dokunmak, onu okşayıp, sevmek istiyordu. Babası üzgün. Armağan bir kere de kar ile fotoğraf çektirmek istiyor: 'Ayy ne güzel şeyyy..'

Babası geldi. «Bir ümit var» dedi, «bir kamyon gelmiş gece. Fahri'nin dükkânına mal getirmiş. O kamyonla, don olursa bir çıkış denemesi yapacağız.,»

Gece yola çıkan kamyon Hemen Şapatan'ın eteğinde şarampola kayan kamyon. Gece köye götürülen çocuk, köyde yatan çocuk. Bir daha, bir daha çıkış denemesi yapan kamyon. Şemdinli'ye bir mevsim misafir kalmak için üzerine çadırını çekip yatan kamyon.

Kuş kanatları gibi kar yağıyor. Günlerdir. Kendi kendimize kaldık. Ne başka bir yüz, ne yeni bir şey. Aralık'ın ortalarında, yani Kennedy'nin ölümünden bir ay sonra, komutan dehşetle diyor ki. «Çocuklar gördünüz mü yeni gelen gazeteleri? Kennedy'yi vurmuşlar..» Artik o esprileri de yapamıyacağız. Çünkü sırta bile posta gelmiyecek, gelemiyecek. Mart'ın son günlerinde Hasan Ali Yıldırım, çocukların eline ikişer portakal vermiş 'haydi eve' diyor, ve bize dönüyor, «Portakal gelmiş diye, çocuklar evden kaldırdılar, gittim. Kilosu sekiz lira. Alacağım bir şey değil, ama hepsi donmuş. Ellerine ikişer tane verdim, hiç olmazsa şekillerini unutmasınlar..» Hikâyeleri çoğaltmaya lüzum var mı?

İşte bu hayatı yaşıyanlar 14 Mayıs 1964 günü, graylerin gelişini kutluyorlardı. Ne çocukların hüznü, ne anaların acısı, ne babaların çilesi! Yol onlar için açılmamıştı. Kuru fasulyeyi şaraba, şarabı kuru fasulyeye katarak, içimde dikelen şeyi 'mantar' olmanın hıncını susturmaya çalışıyordum.

Yol İran sınırına geldi

Yüksekova'yı Şemdinli'ye 68 kilometrelik bir nafıa yolu bağlıyor. Yol açılalı on yıl oluyor. Biraz fazla yağmur. yolun bazı yerlerine taş yığıyor, bazı yerleri de çamur oluyor ve kapanıyor. Kışın altı ay kapalı kalıyor. Ben ayrılırken, yolun bakımını karayolları almıştı. Yüksekova'dan Şemdinli'ye gelen yol, bu yıl Helena'ya ve oradan İran sınırına ulaştı. Biraz tehlikeli ve dar bir yol. Ama zamanla açılıp geliştirilecek elbet.

1916 yılında, Helena'dan geçerek Şemdinli'ye gelen Ruslar, Şemdinli'ye kadar yol yapmışlar. Toplarını getirmişler ve ikmallerini yapmışlar. Şapatan köyü üzerinden Nehri'ye yolu aşırmışlar. Yol yapılmış, fakat bu hızlı aşınan tabiatın altında kaybolmuş.

Yol dendi mi, herkes önümüze bir takım rakamlar seriyor. Rubaruk 80 kilometre. Kilometresi 80 bin liraya çıkacak deniyor ve getireceği, sağlıyacağı gelir hesap ediliyor. Şemdinli için yol, ayrı değerler ve önemler taşır. Biz bunu maddî ve manevî yönden tartışarak, ne kadar gerekli olduğunu belirtmeye çalışacağız.

Köyden ilçeye gidip gelmek bir hafta

Derya'da orman kulübesindeydik. Akşam oluyordu. Ala calanmıştı ortalık. Bir adam, kulübedeki Karadenizli işçilerle pazarlık ediyordu. «Alacaksanız alın» dedi, «alın, parayı verin, geç kaldık..» Karadenizli işçiler yirmi lira vermişler, Molla Mehmet de 25 lira istemişti. Karadenizliler ceketi geri getirdi. Molla Mehmet durdu, bir cekete baktı, bir oğluna baktı, bir kendi üstüne baktı, düşündü, 'Hadi ver yirmi lirayı' dedi. Ceketi satmış, parayı almıştı. Biraz ilerde kendi sırtındaki ceketi çıkardı, ceketsiz kalan oğlunun sırtına giydirdi. Hayvanların yularlarını sardılar, yeniden yola çıktılar. Hayvanlar un yüklüydü. Herki'ye gidiyorlardı, önlerin de daha üç günlük yol vardı.

Herki'li Molla Mehmet'in 23 nüfusu vardı. İki kardeştiler. Evlerinde bu iki kardeşten başka, askerden dönmüş yetişkin bir oğlu, iki de askere hazırlanan genç erkek oğulları vardı. Öbürleri, yaşlı, kadın, çoluk çocuktu. Her yıl 800 kilo tuz, kaldırdığı buğdaydan başka 50 çuval yani 3500 kilo un alıyordu Şemdinli'den. Şemdinli'den alıyor Herki'ye getiriyordu. Herkili Molla Mehmet, 4.200 kilo erzakı Şemdinli'den köyüne ne ile taşıyacaktı. İki katırı vardı. Her katıra 150—200 kilo yük vuruyordu. Herki ile Şemdinli'nin arası üç gün çekiyordu. Herki'den Şemdinli'ye üç günde geliyor, bir gün alışverişini yapıyor, ertesi sabah yola çıkıyordu. Herki'den çıkış ve dönüş, tam yedi gün tutuyordu, ve bu bir hafta içinde en fazla 400 kilo erzak taşıyordu. Sürekli çalışsa ve iki katırını yalnız bu iş için ayırsa, yalnız un ve tuzunu taşımak için 80 gün durmadan yollarda gidip gelecekti.

Herki'nin katır işleyen yolu Kasım ayı ortasında kapanır, Mayıs ayı ortasında açılırdı. Geri kalan altı ay, Herkili, köyü içinde mahkûm olur, yurt ile ilgisi kesilir. Yolun açık olduğu altı ayda ise, yalnız yol gidip gelmiyecek, aynı zamanda tarlasını sürecek, bir gün uzaktaki zomaya çadırını, yatağını taşıyacak, pirincini teraslıyacak, odununu kesip getirecek, tütününü fideliyecek, buğdayını biçip, öğütecek.

Bir meslek: yol yürümek

Yol yürümek, yol gitmek en önemli işidir Şemdinli köylüsünün. Nasıl bir insan şoför olur, nasıl bir insan marangoz olur. Şemdinli köylüsü de yol yürür, iyi yol yürür. Mesleğidir, işidir onun. Sınırda tuzun kilosu yazın 150 kuruş, kısın 250 kuruştur diyoruz. Herkes şaşırıyor. Şaşılacak bir şey varsa, o da ucuz olmasıdır. Çünkü, Şemdinli'den Herki'ye vükün kilosunu 100, 125, 150 kuruşa götürürler. 20 kuruş da tuzun kendisi. Beş on kuruş da getiren kazanmak ister. Yollar kapandı mı, fiyatlar yükselir. Bir in-

---

TİP staretejisini tayin ederken yukarıdaki sorunun doğru karşılığını göz önünde tutmalıdır.

SOSYALİST PARTİNİN TARİHSEL GÖREVİ

Bu yazımızı kaleme alırken sözcükleri yumuşatmaktan, diplomasi yapmaktan titizlikle kaçındık. Bunların bir sosyalıste yaraşmadığı kanısındayız. Gerçekten sosyalist partilerde eleştirmeler sert olur. Dost acı söyler. Ve biz de dostuz. Amacımız adam yıkmak değildir. Amacımız Partimiz içinde klik yönetimi eğilimlerine son vermek ve eleştirdiklerimizin çoğu dahil tüm partililerin en iyi, en değerli yanlarını ileri sürebilecekleri. Partiye ve sosyalizm davasına olanca güçleriyle hizmet edebilecekleri sosyalist otokritik ortamını yaratmaktır.

Burada eleştirmek zorunda kaldığımız arkadaşların şimdiye kadarki eylemlerinin olumlu yanlarını unutmak, küçümsemek bizden ırak ola. Ama, adına lâyık hiçbir sosyalist partide, kişilerin eylemi üst organların denetı dışında bırakılamaz. Parti kitlesini gerçekten temsil eden, en bilinçli, en iyi partililerin çoğunluğunda bir Genel Yönetım Kurulu. Büyük Kongreden sonra en yüksek organ olarak Parti çalışmalarında ağırlığını mutlaka duyurmalıdır. Demokratik biçimde tespit edilecek olan Partinin politik çizgisine, strateji ve taktiğine aykırı görüş ve davranışlar kimden gelirse gelsin, kesin olarak önlenmelidir.

Bunu yapmak zorundayız. Partı içi demokrasiyi mutlaka gerçekleştirmeliyiz. Ancak bu gerçekleştiği takdirdedir ki Partimiz, şu tarıhsel anda kendisine düşen görevi hakkıyla yerine getirebilir:

Emperyalizm sistemi içinde geri bir ülke olan Türkıyede, millî kurtuluş savaşı koşulları içinde bulunan Türkiyede, Sosyalist Partinin ve genel olarak Türk Solunun görevi, ülkenin eksiksiz tüm millici güçlerinin katıldığı Demokratik Devrimci Güç Birliği saflarında, en tutarlı, en güvenilir anti-emperyalist, anti-feodal unsur olarak yerini almak Türkiyenin tarihsel gelişmesine Türk sosyalizminin ağırlığını koymaktır.

Bunu ancak, Türk toplumunu, bilim ve gerçekler ışığında doğru olarak yorumlayabilen, Türk toplumundaki sınıf, zümre ve kurumları doğru olarak değerlendırebilen, Türkiyedeki devrimci güçlerin tümünü etkileyebilecek güçte sloganları, gerekli tarihsel anda ileri sürebilecek teorik seviyede bir İşçi Partisi başarabilir.

Bunu ancak, Türk Solunun içine iyice oturmuş ana ilkelerde birliği sağlıyabilmiş, tüm sosyalistlerin güven ve saygısını kazanmış bir İşçi Partisi başarabilir.

Bunu ancak sosyalist teoriye gereken önemi veren ve, özellikle genç kuşaklardan gelme, teorik bakımdan gerektiği gibi eğitilmiş ve eylem içinde pişmiş devrimci bir kadro yetiştirebilen ve en yiğit savaşçıların, en iyi sosyalistlerin ön plâna geçeceği, âdil bir seleksiyon ortamını içinde yaratabilen bir İşçi Partisi başarabilir.

Partımiz böyle bir sosyalist parti seviyesine yükseldiği ve kendisine düşen tarihsel görevi başaracak duruma ulaştığı zaman, İşçi Partisinde esecek olan sağlam hava içinde tüm partililer omuz omuza, olanca yetenekleriyle sosyalizm davasına hızmet edebilecekler ve geleceğin sosyalist Türkiyesinin gerçek hazırlayıcıları olma payesine erişmiş olacaklardır.

san için günde 15 gram, büyük baş hayvanlar için 15, 20 gram, koyunlar için yazın 8, kışın 1 gram tuz hesap edeceksiniz. Tuz tüketiminin genişliğini anlıyacaksınız.

Hemen sınırın ötesinde bulunan Barzan aşiretinin de tuzsuz olduğunu hesap edeceksiniz.

Herki'nin karşısında Irak'ta dükkânlar vardır. Barzanlar, hükümetle barışık ise, bu dükkânlarda çay, şeker, gaz, kahve satarlar. Deriz ki kaçakçılık yapıyor, köylü Irak'tan alış veriş yapıyor. Siz olsaydınız alışverişinizi nereden yapardınız, Şemdinli'den mi?

«Ama şükür bizim hükümete, un gönderiyor merkeze kadar» diyor Telli Sever, «Hükümet un göndermese, kışın ortasında hepimiz aç kalırız.» Bunu söyliyen daha yakın bir köyden. Aslında hükümetin un gönderdiği de yoktur. Unu tüccar Selim getirir, Kahraman getirir, Fahri getirir, satarlar. Fakat yol yapıldığı için Şemdinli'ye kadar un getirebiliyorlar. Şemdinli'de un olduğu için Irak'dan ve İran'dan un almıyorlar.

Gene başka biri şöyle diyor: «Hükümete şükür yol yaptı. Yol yapmadan önce, bir teneke cevizi iki liraya satardık, şimdi on liraya satıyoruz..»

Bu örnekler, ne sadece cevizdir, ne tuz ve undur. Yetmiş kilometrelik ham yol, bütün alınan ve satılan şeylerin fiyatını köylü yararına az da olsa değiştirmiştir.

Amacımız: köylünün tarlasında, işinde çalışabilmesidir

Grayderlerin açtığı bu yol, Şemdinli'yi altı ay Yüksekova'ya ve Van'a bağlar. Rubaruk'a doğru uzanacak bir yol, Nugaylan'dan Herki'ye doğru uzanacak bir yol, buralara hayat getirecektir. Hayat dediğimiz şey, tarlasında çalışarak, hayvanlarına bakarak karnını doyurmuş bir insan tipidir. Her evden bir kişi ve bir katır altı ay un, tuz, gaz, şeker taşımıyacak. İlçe ile köy arasında altı ay bir evin en verimli insan ve hayvan gücü, dağın, taşın, tabiatın büyük seddine harcanmıyacak.

Yeni hayatı akıtan damar

Çevre kültürü, okul kültüründen daha etkili, daha yaygındır. Yükselmiş uygar bir çevre, ilkokulun verebileceği şeyleri kendiliğinden verir. Böyle bir çevreyi yaratabilmenin özü, yol ile başlar. Yol, köyü yeni dünyaya, yeni hayata bağlar. Oraya yeni insanlar, yeni araçlar, yeni eşyalar, yeni düşünceler ve yeni davranışlar gelir. Yeni hayatı okul öğretir, yeni hayatı yol bütün değerleriyle köye getirir ve köy yeni hayatı yaşar. Kendisini birleştiren merkezlere bir kültür benzerliği ile bağlanır. Yol unun ve tuzun geldiği yol olduğu kadar, düşüncelerin de geldiği yoldur. Bizi kavrayan en önemli noktadır bu. Aktüel hayattaki görünür ve elle tutulur şekilleri dışında kültürel değer taşır, siyasî değer taşır, askerî değer taşır.

Bak bak, hayvanı hastalanmış, hükümeti hayvanına doktor göndermiş

Ahmet Gündoğan, Nugaylan karakoluna geliyor. Barzan aleyhine konuştuğu için Barzanların gece evini basmaya geleceklerini haber aldığını söylüyor. Karakol tertibatını alıyor ama, kimse gelmiyor. Şemdinli'nin en sarp, dağlık yeri olan Nugaylan ile Şemdinli'nin arası iki gün. Nugaylan'dan dört beş saat sonra sınır köyleri başlıyor. Hele bir Deh köyü var, köy Türkiye tarafında, köyün toprakları ve içme suyu bugün Barzan egemenliğinde olan Irak toprağında.

Bu köylerden herhangi birine, bir kış günü Barzan'ın adamları gelse, hoşlanmadıkları bir adamın evini başına yıksa, Şemdinli'nin bu olayı yalnız ve yalnız öğrenebilmesi bazı hallerde üç dört ay sonra mümkün olacaktır. Halk şunu görmüştür: Türkiye Cumhuriyeti bir devlettir, aşiret değildir. Bir sınır olayı olduğu zaman sınırdan bizim askerimiz, candarmamız öbür tarafa geçemiyecek, Irak hükümeti ile bu meseleyi diplomatik yollardan halletmeye gidecektir. Fakat Irak hükümetinin askeri, şortası, polisi buraya gelemiyor ki..

Bu etkiler, sınırlardan daha içerilere girdikçe azalıyor ama, büsbütün kaybolmuyor. Ne diyordu Gündoğan? «Baytar beg önce Bedav'a gidecek» diyordu, «Karşıdan görenler (Barzanları kastediyor) 'bak bak, hayvanı hastalanmış, hükümeti hayvanına doktor göndermiş' desinler. Bilsinler ki Türkiye'nin bir köyü bile sahipsiz değildir.»

Yol, sınıra kadar gelecek ve Barzan'ın önünde karakoldan daha güçlü bir varlık gibi duracak. Bununla da kalmıyacak. Barzan'dan geçerek Bağdat'a doğru uzayan tabiî nehir yolları, kültürün ve düşüncenin geliş yolu olmuşlardır. Grayderlerin ve kazmaların açacağı yollarla bu kültür ve düşünce merkezlerini, bu artık yanlış olan akışı değiştirmek zorundayız.

Dış tahrik kapıları

Gördüğümüz isyanların tahrik kapıları bu sınırlar olmuştur. Baskınlar bu sınırlardan yapılmıştır. İlticalar ve kaçışlar bu sınırlardan olmuş, asiler, kaatiller bu sınırlardan Irak'a ve İran'a kaçmıştır. Asilere yabancı yardımı buradan olmuştur. Manevî güçler buralardan geçerek tarikat yaymış, tarlalara ve taşlara sahip çıkabilmiştir. Sınırlar, sınır taşları ile ayrılmaktan öteye gitmedikçe de, sınırlardan içeri doğru maddî ve manevî eller uzanacak ve bu vatandaşı etkisi altında örseliyecektir. Büyük, uygar, yüce bir devlet, feodal çağın, ümmetçi çağın görünmeyen elini, bu insanın ensesinden kaldıracak ve onu yaşayışı ile, düşünüşü ile vatandaş onuruna ulaştıracaktır. Yol. Bu olduğu zaman, bu karargâhların, bu karakolların etkinliği ve gücü beş altı kere çoğalır, hızlanır ve mânalanır.

Dış etkilerin, dinî, siyasî, bölücü, ayırıcı etkilerin sınırlarımızdan sızmasını önlemenin kesin yolu, karnı doymuş, sırtı kapanmış, hastalıklardan korunmuş, derdine çare aranmış, dış ve iç baskılardan kurtulmuş, onurlandırılmış bir vatandaş yaratmaktır.

Yol, bölgeye parmaklarını açıp uzandığı, Nugaylan'a, Herki'ye, Bedav'a, Bay'a, Mavan'a, Rubaruk'a, Kelit'e, hatta Bigalta'ya kadar gittiği zaman devletin demir eli düşmanlarına, yumuşak sıcak eli vatandaşlarına, her yerde ve her saatte uzanmış olacaktır.

Bizim, bu bölgede 'yol'dan anladığımız, kâr ve zarar hanelerinin para olarak değeri değildir. Maddî ve manevî girift sorunların çözüm şekli için alfabedir. Devlet Plânlama Teşkilâtının öz politikasını meydana getiren rakamlara, rakamların o yakışıklı ve çarpıcı görünüşüne fısıldarım bunu. (1)

(1) Bu röportajın metni iki yıl önce yazıldığı için, böyle demişim. Bugün plânlama teşkilâtına söyleyecek küçük bir sözümüz bile yoktur. Çünkü onun öz politikasını artık neyin meydana getirdiğini endişeyle bulmaya çalışıyoruz.

İKİ

MADDÎ VE MANEVÎ ÇÖZÜM YOLLARI

Şemdinli'de çeşitli kurtarıcı fikirler çarpışır. Kimi 'okul' diyor. 'Her köye bir okul şart' Okul yapılınca bütün meseleler çözülecekmiş gibi. Kimi ise 'yol' diyor, 'yol şart'. Ona göre de yol yapılınca bütün meseleler cözülecektir. Bu fikirlerin çeşitlendiği olur. Bizim için ise her konu kalkınmanın, kurtuluşun bir parçasıdır. Bunu manevî ve maddî çözüm yolunun bir sentezi olarak kısaca çizmek istiyoruz:

Manevî çözüm yolları

Manevî çözüm yolunun özü 'okul'dur. Manevî çözüm yolunun büyüklüğüne inananlar, köylünün kalkınması için Türkçe bilmesini şart bilir. Diyelim iç Anadolu Türkçe biliyor, ama dert giderilmiş midir? Hayır.

Okul ne yapacak. Okul, halkın, köylünün maddî üretimini artırmadıktan sonra ne kadar faydalı olabilecek? Okumuş birinin ihtiyaçları artacak, giyim eşyaları, kullanacağı eşyalar artacak, yiyeceği şeyler çeşitlenecek. Fakat geliri artmadığı için, daha huzursuz ve tedirgin olacak. İlköğretimi bilgisini, köyde, tarlada iş hayatına ne kadar uygulayabilecek, nasıl uygulayabilecektir?

Okul, bilgiyi pratiğe uygulayabilmelidir. Bilgiyi pratiğe, bilimi tekniğe uygulayabilmek!. Tılsım buradadır. İlk öğretim ve hatta bizim uyguladığımız ortaöğretim bu tılsımın anahtarını vermekten uzaktır. Kavaktan tahta ve sandalye yapamayan, gaz tenekesinden ibrik yapamayan, ama atomun nasıl parçalandığını bilen insanla köyde karşı karşıya kalacağız.

İnkâr etmiyorum. Şemdinli de toplumsal yapıdaki girifflik, tarih yapısındaki girifflikten, çatışmalardan besleniyor. Bu ayrılıkları bilginin ve bilimin birleştirici özü ile yuğurup, ona homojen bir biçim ve yön vermek okulun görevidir. Okul, bir toplulukta, dağınık duran fikirleri, her an istenilen alanlara süreklenebilecek bedenî güçleri, yurdun, ulusun, devletin düşüncesine, birlik özüne uygun olarak eğitir, yönetir ve kanalize eder. Fakat aç kalmış bir topluluk da daha kötü sonuçlar verebilir. Onun için diyoruz ki, eğitimin temeline sadece manevî bilgiler koymak, eğitimden ve okuldan beklediğimiz sonucu vermiyecek, hatta bazı hallerde zararlı bile olabilecektir.

Millî Eğitim, ya bilgiyi pratiğe uygulayacak ve el zanaatlarını sevdirip yaptıracak bir yöntemi (metodu) bünyesinde birleştirecek, veya bunları ayrı ayrı uygulıyacaktır. Yani bir yanda ilkokul, bir yanda teknik meslek kursları: biçki, dikiş, demircilik, marangozluk, tenekecilik, duvarcılık gibi.

Maddî çözüm yolları

Aç bir aile, öğrenmeye değil, doymaya çalışır. Çocuklarının sırtını örtememiş bir baba, kendisini kimlerin nasıl idare ettiğini öğrenmek istemiyor. Toplumsal tedirginlik ve huzursuzluk açlık ile başlıyor. Aç olduğu zaman siyasî hileleri, baskıları, oyunları kendi benliğinde ne duyuyor, ne anlıyor, ne de ilgileniyor. Buna karşılık kısa evreli maddî menfaat sağlıyanlara bağlanıyor.

İster dış, ister iç tahriklerle olsun, siyasî, dinî, keyfî tahrik merkezlerine tarih evrelerinde kapılmış olanların bulunması, bilgisizlikle olduğu kadar, açlık ile, yoksulluk ile daha iyi izah edilebilir. Mesele okul ile birlikte ve hattâ okuldan önce köylünün kalkınmasını sağlamak olmalıdır.

İktisaden güçlenen köylü, iktisadî bağlar kurduğu bütün ile, hayatî bağlarını derdemez kuvvetlendirecektir. Bu bağları kesip atmak, koparmak, manevî bağları koparmak kadar basit ve ucuz olmıyacaktır. Kurduğu düzenden ve ekmeğinden vazgeçmesi gerekecektir.

Hedef iktisadî kalkınmanın temelini hazırlayan yoldur. Tarlayı köye veya köylüye tapulamak, tarımsal ürünlerin ve hayvanların vasıflarını yükseltmek, tabiat zararlılarına karşı korumak, ürünleri ne pazarlar bulmak, sınırlara gümrük kapıları kurmak ve halkı teknik iş yerlerine kavuşturmak.

Hayale mi kapıldım

Bütün yazıp çizdiklerimizi, böylece bir iki cümle içersine sıkıştırmak bile mümkün olmuştur. Fakat fazla hayale kapılmıyorum. Yazdıklarımız benimsense bile, ne zaman, kaç yılda gerçekleştirmek mümkün olabilecektir. Bir ağızdan oluk oluk dışarıya akan millî servetin, Şemdinli'ye uzanacak kadar birikmesi çok uzun yıllar istiyecektir.

SON YAZI YERİNE: ATİLLÂ ÖNEL'İN MEZAR TAŞI

Kaymakam Musa Atik ile Yargıç Sadi Uysal'ın gün geçtikçe saçları uzamış. Askerî gazinoya da gitmek istememişler. Tabur Komutanı ile o günlerde araları biraz açıkmış. Askerî gazinoda traş olmazlarsa, nerede traş olacaklar? Şemdinli'de berber yok, Birkaç gün idare ederiz derken, bir hafta geçmiş, iki hafta geçmiş, kaymakam ve yargıç traş olamıyorlar. Sorusturmuşlar. Köylere giden bir berber olduğunu öğrenmişler. Haber göndermişler, takımlarını alsın gelsin diye. Adam Şemdinli'de yokmuş.

Kaymakam ve yargıç bekliyorlar berberin dönmesini. İki gün, üç gün.. Haber gönderiyorlar her gün. Yok, dönmemiş daha. Ne yapsınlar. Sadi Bey. «Gidin bakın ki traş takımları evde mi?» demiş, «Evde ise alın getirin».

Yargıç Sadi Uysal sandalyeye oturuyor. Ensesine mendilini sarıyor. Kaymakan, makam odasını arkadan kapatıyor, traş makinesini alıyor, Yargıcı traş ediyor. O kalkıyor, öbürü oturuyor. Bahşişlerini de takımları getiren adama veriyorlar.

Evet işte tükenmeyen soru: Memur Şemdinli'ye niye gelmez? Çok kısadır cevabı: Şemdinli'de berber olmadığı için.

MEMUR NİYE GELMEZ

Cumhuriyet yeni kuşaklar yetiştirdi. Köyden, halkın içinden kopup, okumaya gelen bu kuşaklar, yeni hayatın kolaylıklarını çabuk sevdiler, gevşediler. Cumhuriyet ve ithal edilmiş olan teknik çağ, kentlere rahatlık ve kolaylık getirdi. Asfalt, otobüs, taksi, aydınlık ve sağlam binalar, musluklardan akan su, havagazı, yazın kış yiyecekleri, kışın yaz yiyecekleri, deniz kentlerinde kara içlerinde yetişen ürünler, kara kentlerinde denizde yetişen ürünler. Yollar daima açık, gazeteler daima yeni, postacı kapıyı iki kere çalıyor, sinemalar her saat bilet kesiyor. Vitrinler, pazar yerleri renklerle kaynıyor, kaloriferler yanıyor, vantilatörler dönüyor. Duygular, düşünceler, aşklar yükseliyor, göklerde uçuyor

Kentler rahatlığa ulaştı, yeni kuşaklar okuyan kuşaklar, bu rahatlığa alıştı. Fakat yurdun uzak yerleri hâlâ eski hayatı yaşıyor. Yeni kuşaklar, alışmadıkları ve çok can sıkıcı olan bu hayata katlanmak, bedenlerine işkence etmek istemiyor. Canlı, hareketli olmayı öğrendiler, durgunlaşmak ve kabuklarına çekilmek istemiyorlar. Çünkü Anadolu, onlara alıştıkları canlılığı, neşeyi, coşkuyu vermiyecektir. Anadolu ondan canlanmak, neşelenmek, coşmak için çok şeyler istiyecektir. Onlar ise, halk denen pis şeyi sevmiyorlar, çileye katlanamıyorlar, rahat yasamak istiyorlar, hattâ Ankara'da, İstanbul'da rahat edemezlerse yurt dışına gidiyorlar. Bu yurdun, beyinlerinde yüz bin liralık, midelerinde (yâni bedenlerinde) elli bin liralık hakkı olduğunu hesaba katmadan ve kimse ona bu borcunun hesabını sormadan. Halka, yalnız acımaktan başka bir şey yapmıyan okumuşları, silkelemek ve sarsmak lâzım.

MEMUR NİYE GELMEZ

Şemdinli onun belki kurası, belki tâyin ve belki de sürgün yeridir. O kendisini bu kuradan, bu tâyinden, bu sürgünden kurtaramamıştır. Akrabalar, dostlar, tanıdıklar henüz bu olayı değiştirecek kadar güçlü değildir. Bu akıntıya, bu itilişe karşı koyamıyacağını anlayınca, düşer yola. Karısını, çocukların alır, bir iki yatak, bir iki tencere, tabak alır. Bildiği tek şey bir isimdir: Şemdinli. Nereye koşsa, nereye, kime sorsa, her şey bir duvar gibi kaskatıdır, cevap vermez. Nereye gideceğini, nasıl gideceğini bilemez, öğrenemez. Nerede kalacağını, ev bulup bulamıyacağını kimse söylemez ona. Fırını olmadığını, çocuklarının karnını doyurabilecek bir lokantası olmadığını, açıkta kalsa, bir gece için yatacak oteli olmadığını söyleyen çıkmaz ona. Ve somun ve zeytin ve peynir her zaman bulunur mu? Her zaman bulunmaz, bulamazsın diyen çıkmaz ona.

(Şemdinli)

«Hadi» dedik, «şu ünlü traş olayını temsil edecek bir fotoğraf çekelim.» Yargıç Sadi Uysal, Kaymakam Musa Atik, dileğimizi kırmadı. Gazinodan takım getirttik ve yargıç, kaymakamı traş ediyormuş gibi, poz verdiler.

Tufana tutulmuş gibi, Şemdinli Yolcusu altı gündüz yedi gece çalkanır durur. Yedinci gün bir karanlık güneş Şemdinli'ye geldiğini söyler ona. Tufan dinmiştir, kurtulmuştur ama, arkasındaki bütün hayat ve canlılık ölmüştür. Bitmiştir yaşadığı h a y a t. Kent bitmiştir. Önünde yeni bir tufan yâni Şemdinli başlamıştır

MEMUR NİYE GELMEZ

Ankara'da ülkü vardır, yüce yurt sevgisi ile donatılmış bir heyecan dalgasıdır. Gelmiş, Şemdinli'nin sarp kayalarına çarpmış, değişmiş, kendisinden çok başka bir şey olmuştur; gerçek olmuştur, yani kas katı gerçek olmuştur. Bu gerçek biraz acıdır ve acıtır insanın canını. Et acıya katlanacaktır, düşünce acıya katlanacaktır, hayal acıya katlanacaktır. Çocuk portakalsızlığa katlanacaktır, doğuran anne ölüme katlanacaktır. Bu bir çeşit hapishanedir. Kimse duymıyacaktır artık onu. O çekilen acıyı, o uluyan anayı, o ölümü korkutan sesi kimse duymıyacaktır. Dağlar duvar gibidir burada, Duvar gibidir, yüksektir, çok yüksektir, sesi geçirmez öbür tarafa.

MEMUR NİYE GELMEZ

İnsan gururu ölmemiştir daha. Bu hapishaneye gülerek girenler çoktur. Gülerek bu acıyı çekenler çoktur. Fakat bir gün o eski kentine, döndüğü zaman, kentlere geldiği zaman, herkes ona bir zavallı gibi bakar. Şemdinli'ye gitmekten kendini kurtaramamış, işini becerememiş bir budala gibi. Bir zavalıya bakar gibi üzülerek, içi burkularak bakar ona. Anlar ki o, bu acıları karşılıksız çekmiştir, bedenini bu taşa karşılıksız dövdürmüştür. Karşılıksız değil, aşağılanmak için.

Yolar açılıp da, Şemdinli'den kentlere doğru giderken göğsü bir karış ilerdedir, kolları kabarıktır. **«Heyyyt»** der gibidir, **«ben Şemdinli'den geliyorum»** der gibidir. Rüzgârlı Sokak'ta dalgın dalgın yola adımını atar atmaz bir firen, bir korna sesi, bir küfür. Bakar ki, hiç kimse Şemdinli'den geldiğinin farkında değil. O, hiç kimsenin umurunda değil. **«Ben»** diyecek olur, **«Ben Şemdinli'den geliyorum.»** Bir tebessüm çocukta bile. **«Vah, yazık enayiye»** der gibi.

Yarbay, bir torbanın içersinde duran kura kâğıtlarımızı çekmeye başlamadan önce. **«Heyecanlanmayın çocuklar, heyecanlanıp üzülmeyin»** diyor, **«Ne de olsa vatanın her yanı bir..»**

Benden önce, çok uzaklardaki Yargıç Şadi Uysal bu sözü duymuş olmalı ki **«Vatanın her yanı bir anladık ama hani berber?»** diyor. Ve yarbay kura yerimi okurken neden yüzünü buruşturuyor ve üzülerek söylüyor. Kaymakam Musa Atik «Kısadır» diyor cevabı; **«Vatanın her yanı bir değil de ondan»..**

SUÇLU AYAĞA KALK

Evet, Vatanın her yanı bir değil de ondan. Bir yanı saznında kurjuvacık vıski içer zevk ile.

Vatan bir kenarda unutuller çile çeker cenk ile, bir yalık samanlık, bir yanı tozluk dumanlık. Bir yanında çilecimuş; herkes kolay kazanmak, çok kazanmak, ve en konforlu hayatı yaşamak peşinde. Kimleri söküp Şemdinli'ye gönderebiliyoruz, kimleri? Binbir güçlükle de olsa okuyabilmiş yoksul çocukları, arkasızları, torpili olmayanları, yeryüzünde yapayalnız olanları; yâni eğemen sınıfların, burjuva sınıfının ve yarı feodal sınıfın ve komprador sınıfın ve bu sınıflara hizmet eden aydınlar zümresinin ve bu sınıflara hizmet eden politikacılar zümresinin bir parçası olmayan köylü çocuklarını, işçi çocuklarını, esnaf çocuklarını ve küçük memur çocuklarını, yalnız onları söküyoruz toprağından söker gibi zorla, gönderiyoruz Şemdinli'ye Çünkü Şemdinli'de kolay kazanılmaz, çok kazanılmaz ve daha yol hazırlığına başlarken çile demir gibi sarar insanı. Burjuva ve onun hizmetliler zümresi, bunun adını utanmadan «vatan, milet sevgisi» koymuştur. Kendisinin [illegible]mediği, çocuğunu göndermediği yere yoksul çocuklarını gönderirken, bu gerçekteki adaletsizliği «vatan sevgisi» laflarıyla örter ve onun itirazını «vatan sevgisi» laflarıyla yumuşatır.

Hangi vatan sevgisi? Laf hepsi. Kokmuş bir düzenin, içini tatlı kâr (kazanmak) hırsının kemirerek kurt yemiş gibi delik deşik ettiği düzenin içersinde, gırtlaktan gelerek bağrılan «vatan, milet» sözlerinin, hizmetine sokulduğumuz asıl eğemen sınıfın felsefesinde emeksiz fabrika, apartman, yat, metres, viski çilesiz yurt dışı seyahatler şeklinde yankılandığı bu çağın müsebbibi, şu şahıs veya şu şirket değildir. Onun adı tektir ve «kapitalizm» dir.

Şemdinli, Vatanın her yanı bir değilse, kapitalizmin gizli ihanetindendir; Şemdinli'ye bilenler gitmiyorsa, kapitalizm suçludur: Şemdinli'de halk aç, çıplak, yolsuz, ışıksız, tuzsuz, doktorsuz, okulsuz ise, suçlu yâni kapitalizm ayağa kalk.

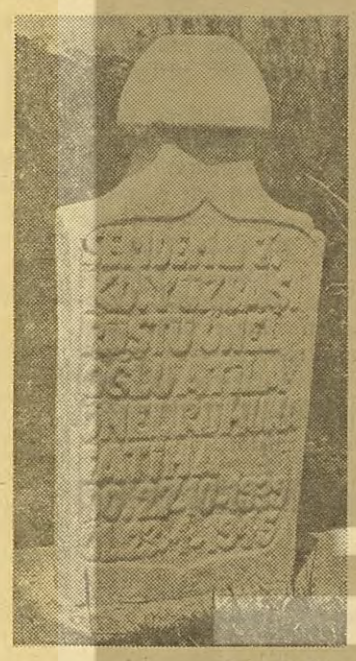

(Şemdinli)
Jandarma Karakol Komutanı Yüzbaşı Rüştü Önel ailesinin ömürlerine çivi gibi çakılmış olan Şemdinli acısı.

KİTAPLAR

samih emre

«BİR GÜN BÜYÜYECEKSİN»

Okuyucularımız YÖN'ün birkaç ay önceki sayılarından birinde Mehmet Seyda'nın «Çocuk Romanı Yarışmasının Sonu» adlı yazısını hatırlıyacaklardır. (11 Mart 1966, sayı 154). Orada yazar, Yapı ve Kredi Bankasının «Doğan Kardeş» ödülü ve Türk Edebiyatçılar Birliği aracılığı ile düzenlediği geniş vaadli bir yarışmaya nasıl ve neden katıldığını, yarışmanın sonucunun yarattığı ilk iyimserliği, sonradan nasıl bir işlemle karşılandığını anlatıyordu: «Yarışmanın sonucu parlak törenlerle kutlanmış, aradan bir yıl geçmiş, Banka bir sessizliğe bürünmüştü. Yarışmada kazanan romanlar bir türlü basılıp ortaya çıkarılmıyordu. Ne olmuştu? Yarışmayı kazanan eserler mi sevilmemişti, yoksa yazarlar mı şirin değildi? Sorduk, soruşturduk, gidip konuştuk ve öğrendik ki bu işe önayak olan Bay Vedat Nedim Tör ayrılmak zorunda kalmış Doğan Kardeş'in başından. Yerini, Hayat ve Ses gibi magazin dergileri, aşk ve casusluk romanlariyle Bankaya kâr sağlayan Bay Şevket Rado'ya bırakmış... Konuşma sırasında Müzehher Vâ-Nû ile bana «Romanlarınızı basacak değilim. Eski angajmanlar beni ilgilendirmez. İşin ucunda kâr görmüyorum. Bu işin başına, zaten çeşitli kaprislerle zarara uğratılmış olan Doğan Kardeş'i kurtarmak için getirildim, yoksa ben de bırakırım» diye kesip attı. Bunun üzerine Bay Kâzım Taşkent'e şunları yazdım. «... Sadece daha çok kâr etmeyi gözönüne alan bir bankacılık zihniyeti, başında bulunduğunuz malî organda ağır basan bir düşünce durumuna gelmiş olsa bile, bu kesin dönemece sapmadan önce eski sözleşmelerin tasfiyesi cihetine gidilmesi kaçınılmaz bir ahlâk borcudur. Son derece iyi niyetle başlatılmış güzel bir jest, bizleri de çekip içine aldıktan sonra Bankanız içinde geçen şu ya da bu şekilde bir hesapla bizleri bu hesabın kötü sonuçlarına mahkûm etmemelidir.» Mektubum cevapsız bırakılmıştır...». Ne cevap verebilirlerdi ki aziz Mehmey Seyda?

Şimdi «Doğan Kardeş» aylık değil haftalık olarak yeniden çıkıyor. «Zıpzıp» ve «Binbir Roman» rekabetine yetişebilmek için bütün sağduyu ve eğitim ölçülerini yitirerek, salt daha çok satmak ve kazanç sağlamak yolunda, «Uranus Sef[illegible]i 2065», «Profesör Nitro-Zum Kauçuk Yıldızında», «Uçan Adam Uzay Sihirbazı Karşısında», «Uğursuz Elmas»... gibi akıl dışı uydurmalar, iyi niyetsiz mübalâğalar, gerçeksiz ve oyalayıcı resimli romanların tahrikiyle «Para biriktirme fonu» kur'aları düzenliyerek çocuk harçlıklarının küçük paylarına saldırıyor. Elbette sanat değeri getiren bir roman yarışmasının edebî ve insanî örneklerine sırt çevirecektir.

«Bir Gün Büyüyeceksin» in kapağı içinde şu not var: «Arkın seçme çocuk romanları serisinin ilk kitabı olan Bir Gün Büyüyeceksin, Mehmet Seyda tarafından yazılmış, Türkiye'de ilk olarak yapılan Çocuk romanları yarışmasında birincilik kazanmıştır.» İşte Mehmet Seyda'nın bütün intikamı: Yarışmanın Doğan Kardeş tarafından düzenlendiğini anmadan geçivermek. Sanırım hoş görülebilir bir ihmal bu.

«Bir Gün Büyüyeceksin», beş yaşındaki Ali Osman'ın, dede ve baba evinde, annesiz çocukluğunun okula başlayıncaya kadarki iki yılını anlatıyor. Osman, bir buçuk yaş büyüğü halaoğlu Fahim'le birlikte, dedesinin masalları ve küçük komşu kızlariyle paylaştığı oyun çocuğu mutluluğundadır. Özellikle konu[illegible]a dilinin doğal sırlarına karşı dikkatli ve deyimlerin —mecaz anlamları bulmadan önceki çağa mahsus— anlam saçmalıklarını çözmeye meraklı bu küçük çocuk, 1920 yıllarında doğmuş, Cumhuriyet sonrasında çeşitli darlıklarla sarsıntıya uğrayan geniş bir aile içinde, kalabalık ortasında yalnızdır. Savruk ve mirasyedice beceriksizliğinden babanın yönetimindeki kazançsız eczaneler bir bir kapanır, nerden, nasıl geldiği bilinmeyen üvey anneler durmadan yenilenirken ölçüsü her zaman değişen tutarsız ilgiler ortasında İstan[illegible]dan Düzce'ye, Afyon'a, Uşak'a taşınmalar; sonra unutulmuş büyük şehrin sığıntı konuklarında ilk acılar, ölümler, ayrılıklar, yalnızlıklar, onur kırıklıkları, yoksunluklar, çocukça gıptalarla hasetler, bir küçük ruhda nasıl etkiler yaptığı bilinmez nice hayat yüklerinin yorgunluklarını tadarak... Osman'ın okula girişi. Vaktinden önce uyanıp gelişen bir insan özünün ustaca, yatkın, olgun tanıtımı.

Roman kahramanları, hepsi Osman'ın gözlem yetkileri ve yargı sınırlariyle verilmek şartiyle, dede Hacı Ömer Şakir Bey, babaanne Nazire Hanım, Vahit Enişte, Nebiye Hala, baba kimyâger Mahmut Bey, üvey anneler Melâhat - Fıtnat, boksör Hayri Abi, İkbal Dadı, arkadaş ve akraba Fahim, Zeynel Kalfa, öğretmen Bedriye Abla, Çerkez analık, komşu Abdurrahman, akraba evlerinin arasıra görünüp kaybolan başka kişileriyle çok geniş bir insanlar kaynaşması. Bu arada tabiatın ve hayvanlar dünyasının keşfi, Osman'ın o çevreden dost destekleri edinerek yaşaması, derken çok erkenden aydınlanmış kitap mutluluğuyla bambaşka bir duygusallıkla işlemeye başlayan ince bir çocuk zekâsı... Genellikle Seyda, anılara ve ruhsal gözlemlerin uyanık buluşlarına dayanarak, aile ve akraba çevresinin kalabalığı içinde bir çocuğun büyüme serüvenlerini anlatıyor. Bu açının gerçekçiliğiyle yetinen yazar, «çocuk romanı» tanımının ön yanlışlarından sakınmış; tabiî hayal ve oyun dünyasile bahçe ve sokak sınırlarından dışa taşmak, uydurma hareketlilikler ve korkulu düşler yaratmak yoluna gitmemiştir. Belki bu haliyle çocuksu romanlara alışık okuyucuları yadırgatacak bir ağırbaşlılık ve doğruluk yolunda, çocuklara güç okuma olarak görünecek bir hayat kitabı hazırlamış oluyor.

Gerçekten çocuk ve gençlik kitaplarının, büyüklerin doyurulmamış arzularından esinlenen, raslanır şekilleri, hep akıl almaz serüvenler, olağanüstü güçler, inanılmaz [illegible]onularla işleniyor. Gökler hâkimi Gordon'ları, Avcı Baytekinleri, Tarzanları, büyücü Mandrake'leri, Uçan Adamları, şimdiki Karaoğlan, Malkoçoğlu gibi tarih arkadaşlariyle birlikte herhalde çocukları düşünmediler önce. İnsanlığın ilk çağında nasıl destanlar, efsaneler, masallar varsa insanın ilkelliğinde de korkular, hayranlıklar, mübalağalar ve doğa üstü sanılar var. Bu paralelliğe ayak uydurarak küçük çocukları korku ve sihir yoluyla eğitmek dileğinde birleşen ana - baba - öğretmen kurnazlıkları, nice inanılmaz hikâyelerle yıllardır etkilemiş, şartlamış küçükleri. Şimdi bütün çocuklar böyle serüvenler, masallar, hızlı ve akıl almaz destan yaşamaları arar sanıyoruz. Oysa iki çomak, üç gazoz kapağiyle yetinen oyun muhayyilesi, korku ve heyecan filimleriyle, kafdağı masalları, korsan kılıçları ve harami soygunlariyle zehirlenmeden önce, pekalâ yalnız ev ve çarşı taklitleriyle oyalanıp sade sade avunur. Büyüklerin oyuncu hayallerini tanıdıktan sonra da yetinmez olur artık hayatın gerçek sınırlariyle.

Mehmet Seyda'nın kitabı, bu açıdan, belki de türünün en iyi, en olgun örneği olur. Üstelik hiçbir yalan, yakıştırma, uydurmacılık da taşımaz. Esasen biz Osman'ı daha eskiden tanırız. «Yaş Ağaç»da (Varlık Yayını, 1958), «Ne Ekersen» de (Dost yayını, 1959) Cinsel Oyun»da (Ağaoğlu yayınevi, 1966) aynı çocuğun, yetişme çizgisindeki başka aşamalarını da görmüştük. Bu bakımdan Mehmet Seyda'nın çocuk romanında da sanatının yalansız konularını buluyoruz. Bir çok romanı olduğu halde içtenlikle yazılmış bu eserde biz yazarın bütün anılarını ve kişiliğini bulabiliriz. Bunu kendisi de belirtir: «... Roman kahramanlarının ilk göz açtıkları ortamı önemle ele alışım, kendilerini ilk oluşturan koşullar üzerinde ayrıntılara girişim, ezilen çocukların, kendileri de şu ya da bu türlü ezilmiş büyüklere karşı üstü örtülü protestosu; giderek, sevgisiz ve anlayışsız kalan insanların varoluşlarında, onları böyle yapan bir toplumun protestosudur... Demek istiyorum ki yazar, daha âdil ve daha yüksek bir yaşama plânına geçilebilmesi için.. Sanatını öncü - savaşçı durumuna getirmeyi kaçınılmaz ahlâksal bir görev gibi kabullense de, yiğitçe şahlanışları, kahramanlık örneklerini ve daha buna benzer olumlu şeyleri bir yana bırakıp bize son derece ürkek, pısırık, kendi içine dönük, bozguna uğramış insanlar dünyasından bildiriler yayınlıyabilir.» (Kendi Sesini Arayış - Mehmet Seyda, Yeni Ufuklar, Nisan 1966, sayı 167).

«Bir Gün Büyüyeceksin», «Yayım alanına haklı bir şansla, emekli ve onurlu bir yoldan, yazarına vereceği yeni bir çalışma çabasının aydınlık umuduyla» özgür ve eşit bir yarışmanın ödülünü kazanarak çıkmış oluyor. Dilerdim ki, ilk vaadler gerçekleşmiş, yarışmayı kazanan kitaplar batı dillerine çevrilerek «Çocuk Kitapları Haftası»nın dünya çapında gerçeklikle, bizde lâfla kutlandığı bugünlerde yabancı dillere yayılmış olsun. Kültür hizmetlerini kârların elverişli göründüğü sınırlara kadar götürebilecek banka yarışmaları düş kırıklığından başka şey getirmemiş değil. İşte 12000 baskısıyla dürüst bir çocuk romanı; kısaca, sâdece kahramanları çocuk olan gerçek bir roman. Yazarına, hak ettiği yararları getirmesi umudunu taşıyarak..

Attilâ İlhan'ın defteri

(Nöbeti devralıyorum. Yazacaklarım kırk yıllık ömrünün yarısını «bu işler» i düşünmekle geçirmiş «fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür bir şair'in yazacaklarıdır.

Hazır çözümlere, tartışmasız aktarılmış durum değerlendirmelerine hiç yüz vermedim. Bu bakımdan kaygım akıl öğretmekten çok uyarmağa çalışmak: Eylemin geçerli ve etkili olabilmesi için toplumsal ortamdan soyutanmaması gereğini aralıksız hatırlatmak!

Bu kadarı bana yeter.)

31 Ekim, Pazartesi.

O mu bana söylemişti, ben mi ona, pek çıkaramıyorum; söylenen olduğu gibi aklımda kalmış.

O sıra, sene 49, Paris'te İşçi Üniversitesi'ni izliyoruz. İzliyoruz deyişim lâfın gelişi, Vartan'dan başkası bir gece varsa on gece yok. Bir o koyun sadakatıyla her akşam tin tin gidiyor, mülteci İspanyolların, bir takım kuzey Afrikalı nobran araplarına ve bölge lehçelerini bir türlü atamamış fransız işçilerinin arasında paşa paşa oturup gecenin dersini dinliyor. Bizimkisi daha çok dertleşmek! Fransızcamız da anlatılanları kavramağa pek yeterli değil. İyisi mi, çok tavanlı, sobası tüter, o yanlış **bistrolardan** birine girersin, artık sıcak şarap mı olur, **café creme** mı olur, ne olursa, ısına ısına içersin; sonra gelsin tartışmaların piriltılı ağı!

«— ... 14-18 savaşından sonra zincirleme kesinlemeler yaşandı: Birbirine iyice ters gelen, karşıt, karşıt ne kelime düpedüz düşman kesinlemeler: Bolşevik devrimi ne kadar büyük ve köklü bir kesinlemeyse, Nazizm'in ve Faşizm'in 'yeni düzen'i o kadar ağır ve dipten bir kesinlemeydi. Birinci Dünya Savaşı ertesinde hiç kimsenin hiç bir şeyden kuşkusu yoktu. Sağdan olsun soldan olsun, bütün insanlar için her zaman ve heryerde geçerli 'şaşmaz' gerçekler açıklanıyordu.»

Bu sözleri bir sonraki dünya savaşının (39-45) ertesinde söylemiştik. Neden diye düşünüyorum. Belki biraz bu defa da amansız başka kesinlemelerin insanları hallaç pamuğu gibi atacağını öngörmek fiyakasına kapıldığımızdan, (Soğuk savaş neydi ki?) biraz da, utanılacak bir yenilginin ayıbından arınmak için fransızların kesinlklere olan açlığını sezinlediğimizden!

İki yıl kadar sonra, varoluşçu bir arkadaşım, camlı bir şubat gecesinin bin bilmem kaçıncı kilometresinde avuçlarına hohlaya hohlaya bütün bunların tam tersini savunabilmiştir:

«— ... iki dünya savaşının ikisi de emperyalist savaşlarıdır ama dokumaları ayrıdır, sonuçları da ayrı oldu: Birincisi acıtıcı ve ağrıtıcı kesinlemeler getirmişti, ikincisi büyük kuşkulanmaların başlangıcıdır. Kapitalizm kendi içinden çıkardığı sorulara karşılıklar bulamıyor, gücünden ve tamlığından kuşkulanıyor. Bolşevizm'e gelince, soru üstüne soru: Troçkiy acı bir soruydu, Moskova davaları kanlı soru işaretleridir, şimdi de Tito bir takım sorularla geliyor. Sömürgelerin kurtuluş savaşlarıyla gelecek soruları anmıyorum bile.»

Bunlar nereden aklıma geldi? Şuradan: bizim buralarda ikinci savaş ertesinde yaşadığımızı unutup birincisinin ertesinde her iki uçta geçerli sayılan tumturaklı kesinlemeleri tek çözüm yolu diye öne sürenlerden geçilmiyor. Aslında kesinlemelere, toptancı çözümlere değil derin düşünmeklere ve akıllı bileşimlere zorunluyuz. Yüz demokrasi varsa yüzü de ayrı ayrı, on sosyalizmin onu on ayrı yoldan ilerliyor. Türk sosyalizmini —elbet bilimsel yöntemlerle— ama Türkiye gerçeğinden çıkaracağız.

★

1 Kasım, Salı.

Günler her gün biraz daha kısa. Karanlık bir bulut baskını sanki. Aceleci bir akşam, güneşi el çabukluğuyla yan cebine indiriveriyor. Ustura mavisi bir gök. Bir kaç tutam yıldız. Birdenbire çocuksuz sokaklar.

On beş yıl önce, Suna'nın yağmur benekli camlarının arkasından Osmanbey'in telâşlı pazar insanlarını seyreder. Hasan Tanrıkut ve ben, Türk tarihi ve edebiyatını tartışırdık. Toplumsal gelişmemizin, Ortaasya'dan bu yana, batılı gelişme kalıplarına uymadığını ilk sezenlerdendi o, yeni araştırmalar ve uygulamalar gereğini savunuyordu. Bense o sıralar destan denemeleri yapıyordum: Bir eliyle Köroğlu-Dadaloğlu çizgisine tutunan, ötekisiyle Dertli-Gevheri-Zihni çizgisine uzanan, oldukça toksesli, oldukça yukardan savaş ve barış şiirleriydi bunlar.

Hasan, yenilerin çoğunu ulusal edebiyatlarından soğutan yüzeyci devrim züppeliğine uzak durmamı sevmişti. Bakarsın evinden Dede Korkut üzerine çalışmalarını, Türk Hiciv Tarihi'nin notlarını yüklenir gelir; onları, bir piyes olarak tasarladığı, benimse daha çok felsefi bir deneme saydığım 'Deli Dumrul'unu yorgun sesiyle okurdu. Sonraları, hele batı sanatını tanıdıkça, o akşamları sık sık düşünmüşümdür Bakın neden.

Açın bir fransız dergisini, bir ingiliz dergisini, içindeki on yazıdan hiç olmazsa sekizi yeni ve eski sanatları üstünedir. Başkalarını pek bilmem ama, fransızların dışarıya iyice kapalı olduklarını söyliyebilirim. Benim söylememe ne hacet? André Gide, Dostoyevskiy'i tanıtabilmek için neler çektiğini kendi eliyle yazmamış mıdır? Bizim dergilerimizdeyse tam tersinedir bu durum: Toplumcu gerçekçilik **(realisme socialiste)** ve ileri gelen sanatçıları konusunda, Gerçeküstücülük **(surrealisme)** ve ileri gelen sanatçıları konusunda, Varoluşçuluk **(existentialisme)** ve ileri gelen sanatçıları konusunda tomar tomar çeviri, inceleme, deneme vardır da, eski yeni sanatımızın temel sorunlarına önem vererek değinen tutarlı araştırmalar yok gibidir: Divan Edebiyatı toptan, Tanzimat toptan, Edebiyat-ı Cedide toptan silinmiştir defterden; Hececiler'i küçümsemek, daha sonrakileriyse hiç hesaba katmamak âdet olmuştur.

Buna oldum bittim karşı çıkmışımdır ya, son iki yıldır altını daha sık çiziyorum. Önceleri Paris'ten, sonraları İzmir'den yazdığım yazılarda çeviri'den bir ulusal edebiyat olamıyacağına parmak bastım durdum; yerli petrol kullanma bilincine ulaşmış görünen Türk aydınının kendi edebiyatını en derin kök lerine kadar inceleme, anlama, benimseme ve değerlendirmesi gerektiğini söyledim. Gariptir, hem de kafası toplumcu sandıklarımdan ters sesler çıktı. Bunlardan birisi, Memet Fuat, geçen yıl çıkardığı yıllığında bu yazıların, giderek savundukları düşüncenin etkisiz kalacağını çalımlı çalımlı öne sürüyordu.

Yanılmış. Hem de öylesine yanılmış ki, ulusal edebiyat tezlerini benimsemeye kalkışanlar onun çevresinde görünen sanatçılar arasından bile çıktı (Papirüs). Ondan geçtim, çeviri dergisi diye tanımladığı «Yeni Dergi»de Türk sanatçıları üzerine araştırmalar yapmayı öneren bir yarışma açtı, kendisi. Ozanlar dengesiz, birer ikişer **ikinci yeni** bulutlarından sıyrılıyor; kimisini, gerçek ten ozan olmayanları yıkıyor bu, yerle bir ediyor ama, öbürlerini edebiyatımıza kazandırıyor.

Şimdi benim merak ettiğim Memet Fuat'ın önümüzdeki yıllığında ne yazacağı?

★

2 Kasım, Çarşamba

Gözde Fransız felsefecilerinden **Michel Foucault** televizyonda söylemiş şu sözleri, ama ben **Jean Daniel**'in bir yazısında rastladım: **«Tanrı öldü (Nietzsche), ideolojiler param parça, varoluşçu özgürlük aşıldı, yavaş yavaş insanın dünyanın merkezi değil, bir belirtisi olduğunu keşfediyoruz.»**

Aşağı yukarı iki aydır kafamı kurcalıyor. Önceleri galiba başka bir yönden ilgilenmiştim. Endüstri uygarlığının ileri bir konağında batı'nın kendisini böylesine çıkmazda hissedişi bana ilginç görünmüştü. Sonra sonra başka bir yanından yanıştım. İnsanı dünyanın merkezi değil de bir belirtisi diye almak! İyi ama, doğu düşüncesinin iki bin yıl önceden beri söyleyip durduğu bu değil midir?

★

3 Kasım, Perşembe.

Kapıdağı yarımadası açıkları. Marakaz, darmadağın bir gök altında, şiddetli lodos yiyor. Sosyalist Emekçi Partisinin Bergama sorumlusu iyice dertli:

«— ...Merkez Komitesi'nde bir karar almışlar, bütün şubelerin üye sayısı şu kadar zamanda iki katına çıkarılacak. Olacak şey midir diye soran yok. Ben Bergama'da müteşebbis heyet kadrosunu zor muhafaza ediyorum yahu!»

Türk toplumcu aydınlarının çevreleriyle ilişkisi ne gün söz konusu olsa, gözümün önünde hemen bu. Biz bir kere hayalci, ikincisi kendini bilmez, üçüncüsü kibirli aydınlarız. Bu, olur ya, Türk sosyalist hareketi bir aydınlar hareketi olarak başlamıştır da ondan öyledir, fakat böyledir. Her sosyalist aydın, avukatsa yazıhanesinde, doktorsa muayenehanesinde sinek avladığını unutur, kendisini vere göğe sığdıramaz, hareketin bütününü yönetecek yetkide ve güçte görür. Memleketi kalabalıkla olan direct ilişkilerinin izlenimlerine ve gözlemlerine dayanarak tanımaz; yabancılaşmasını kitaplara sığınarak saklamıştır ya, onların aracılığıyla tanır, tanıdığını zanneder; öyle olunca eylemlerinin hareket noktası toplumsal ve yöresel gerçekler değil, kitaplardır. Çokluk eylem çıkışlarımızın tersliği, ya da yukarda andığım gülünçlüğü bundan.

Sosyalist aydın değil, eksiğimiz sosyalist **militant!**

4 Kasım, Cuma

Kaç gündür hummalı bir yağmur hazırlığıdır gidiyor: Akşam üstleri uzak tan nemli dağ serinlikleri, ansızın kabaran, çatalkaya'yı boğuveren elektrikli bulutlar!.. Yağmıyor ama bir türlü. Yumuşak başlı ekim aydınlığı Ege içlerinden pamuk çeken ağır kamyonları, üzüm incir yükleyen yabancı şilepleri, liman kahvelerinde eskiyen nargile filozoflarını dostça sıvazlıyor. Sabah gazetelerinde iri başlıklar: «Atatürk'ün Bursa Nutku yargılandı.»

Bornova'daki bu son duruşmanın üç önemli özelliği var, bence: Birincisi, «partisiz» avukatların da sanık Ege Üniversitesi Fikir ve Sanat Kulübü Başkanının savunmasına kütle halinde katılması; ikincisi, Bursa nutku kadar, hattâ daha bile açık ve kesin olan Mustafa Kemal'in Konya Nutkunun mahkemede okunması; üçüncüsü, savunmanın çabasıyla dâvanın gerçek eksenine oturması.

Çünkü Savcı soruşturmanın genişletilmesini istiyor, giderek, Bursa nutku nun Mustafa Kemalce söylenmiş olamıyacağını kanıtlamayı iş ediniyordu. Savunmaysa dâva konusunun Ege Üniversitesi Fikir ve Sanat Kulübünce yayınlanan bildirideki sözlerin suç teşkil edip etmemesi olduğunu öne sürdü. Bildirideki sözler, Atatürk'ün veya değil, suç teşkil ediyorsa Adaletin onları cezalandırması, etmiyorsa değerlendirmesi gerekirdi. Mahkeme bu görüşü benimsemiş, yazının bilirkişilerce incelenmesini karar altına almıştır.

Atatürk cumhuriyetinin 43. cü yıldönümü, bizse onun mahkemelerinde onu yargılıyoruz.